

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ZEBERCET COŞKUN'UN DERLEME VE YAZMA
MASALLARININ EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

ADEM OFLAZ

BOLU-2017

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ZEBERCET COŞKUN’UN DERLEME VE YAZMA
MASALLARININ EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Adem OFLAZ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hidayet ÖZCAN

BOLU, EYLÜL-2017

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Adem OFLAZ tarafından hazırlanan “Zebercet Coşkun’un Derleme ve Yazma Masallarının Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışma jüri tarafından Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir./....../20...

Jüri Üyeleri

Akademik Unvan, Adı ve SOYADI

İmza

Üye (Tez Danışmanı) :

Yrd. Doç. Dr. Hidayet ÖZCAN

Üye :

Doç. Dr. Kemalettin DENİZ

Üye :

Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU

Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA DAİR BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Zebercet Coşkun’un Derleme ve Yazma Masallarının Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim./...../20...

Adem OFLAZ

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda desteğini ve emeğini esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Hidayet ÖZCAN'a, bu sürecin başından sonuna kadar üzerimde emeği bulunan bütün değerli hocalarıma, kıymetli dostlukları ve destekleriyle arkadaşlarım Rasim TARAKÇI ve Recep ÜLGER'e ve yaptığım her işte dualarını ve desteklerini yanımda bulduğum, sığındığım limanım babam Şit OFLAZ, annem Name OFLAZ, ablalarım Hatice ve Nagihan OFLAZ'A sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA DAİR BEYAN	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT.....	xi
I. BÖLÜM	
1.Giriş	2
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Amaç	3
1.3. Önem.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar.....	5
II. BÖLÜM	
2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Literatür	6
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	6
2.1.1. Çocuk ve çocuk edebiyatı	6
2.1.1.1. Çocuk	6
2.1.1.2. Çocuk edebiyatı	7
2.1.2. Masal dil ve özellikleri	9
2.1.2.1. Masal.....	9
2.1.2.2. Masalın kaynağı	12

2.1.2.3. Masal türleri	14
2.1.2.4. Masalın bölümleri	16
2.1.2.4.1. Tekerleme (Döşeme).....	16
2.1.2.4.2. Asıl masal bölümü (Gövde).....	18
2.1.2.4.3. Bitiş bölümü (Sonuç)	18
2.1.2.5. Masalın iç unsurları.	19
2.1.2.5.1. Olay.....	19
2.1.2.5.2. Kişiler.....	20
2.1.2.5.3. Yer ve zaman	21
2.1.2.6. Masalın dil özellikleri	21
2.1.2.7. Masallarda amaç	22
2.1.3. Masalların eğitimdeki yeri	24
2.1.3.1. Masalların çocuk eğitimindeki yeri	24
2.1.3.2. Ana dili ediniminde masalın önemi	27
2.1.4. Eğitsel ileti	28
2.1.5. Zebercet Coşkun	32
2.2. İlgili Literatür.....	33
III. BÖLÜM	
3. Yöntem.....	36
3.1. Araştırmanın Modeli.....	36
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.3. Veri Toplama Aracı	37
3.4. Verilerin Toplanması	40
3.5. Verilerin Analizi	40
IV. BÖLÜM	
4. Bulgular ve Yorum	42

4.1. Zebercet Coşkun'un Derlediği ve Yazdığı Masallarda İstendik Davranışlara Yönelik İletiler Ne Ölçüde Yer almaktadır?	42
4.2. Zebecet Coşkun'un Derlediği ve Yazdığı Masal Metinlerinde Bulunan Eğitsel İletiler Nasıl Dağılmaktadır?	45
4.3. Zebercet Coşkun'un Derlediği Masal Metinlerinde Eğitsel İletiler Hangi İfadelerle Yer almaktadır?	51
4.3.1. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde etik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	51
4.3.2. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde psikolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	60
4.3.3. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde sosyolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	75
4.3.4. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde ekonomik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	82
4.3.5. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde diğer iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	85
4.4. Zebercet Coşkun'un Yazdığı Masal Metninde Eğitsel İletiler Hangi İfadelerle Yer almaktadır?	93
4.4.1. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde etik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	93
4.4.2. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde psikolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	94
4.4.3. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde sosyolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	96
4.4.4. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde ekonomik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	98
4.4.5. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde diğer iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?	98

4.5. Zebercet Coşkun'un Derlediği ve Yazdığı Masal Metinlerinin Sahip Oldukları Eğitsel İletiler Nelerdir	100
--	-----

V. BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler	107
----------------------------	-----

KAYNAKÇA.....	109
---------------	-----

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Eğitsel iletiler listesi.....	39
Tablo 4.1. Zebercet Coşkun'un masal kitaplarında yer alan iletilerin sayısı (n)	43
Tablo 4.2. Masal metinlerinde yer alan etik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı ..	46
Tablo 4.3. Masal metinlerinde yer alan psikolojik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı	47
Tablo 4.4. Masal metinlerinde yer alan sosyolojik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı	48
Tablo 4.5. Masal metinlerinde yer alan ekonomik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı	49
Tablo 4.6. Masal metinlerinde yer alan ekonomik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı	50

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1.	Zebercet Coşkun'un masal kitaplarında yer alan iletilerin dağılımı.....	45
Şekil 4.2.	Masal metinlerinde yer alan etik iletilerin dağılımı	52
Şekil 4.3.	Masal metinlerinde yer alan psikolojik iletilerin dağılımı	61
Şekil 4.4.	Masal metinlerinde yer alan sosyolojik iletilerin dağılımı	75
Şekil 4.5.	Masal metinlerinde yer alan ekonomik iletilerin dağılımı	82
Şekil 4.6.	Masal metinlerinde yer alan diğer iletilerin dağılımı	85
Şekil 4.7.	Kara Dev ile Kotan masalında bulunan iletiler (n).....	100
Şekil 4.8.	Altın Kale'nin Esrarı masalında bulunan iletiler (n).....	101
Şekil 4.9.	Memiş masalında bulunan iletiler (n).....	102
Şekil 4.10.	Üç Köpük masalında bulunan iletiler (n)	102
Şekil 4.11.	Sihirli İnci masalında bulunan iletiler (n).....	103
Şekil 4.12.	Benli Bahri Bey masalında bulunan iletiler (n).....	104
Şekil 4.13.	Kurukafa masalında bulunan iletiler (n).....	104
Şekil 4.14.	Kaptan Deli Mehmet masalında bulunan iletiler (n)	105
Şekil 4.15.	Rastgele masalında bulunan iletiler (n)	106

ÖZET

ZEBERCET COŞKUN'UN DERLEME VE YAZMA MASALLARININ EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

OFLAZ, Adem

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hidayet ÖZCAN

Eylül-2017, 113+XI Sayfa

Bu araştırmada Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metinlerinde olumlu iletilerin ne ölçüde bulunduğu belirlenmiştir. Zebercet Coşkun'un 3 masal kitabı ve bunların içinde bulunan 9 masal metni incelenmiştir. Bu masallar şunlardır: Kara Dev ile Kotan, Altın Kale'nin Esrarı kitabı içinde Altın Kale'nin Esrarı, Memiş ve Üç Köpük masalları, Sihirli İnci kitabı içinde Sihirli İnci, Benli Bahri Bey, Kurukafa, Kaptan Deli Mehmet ve Rastgele masallarıdır.

Araştırmanın modeli, nitel araştırma yöntemlerinden doküman araştırmasıdır. Araştırmanın evreni Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masallar olarak belirlenmiştir. Örneklemi de incelemeye alınan kesitte yukarıda isimleri belirtilen 3 masal kitabı ve 9 masal metnidir. Araştırmada, verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Masal metinlerinde etik iletilerin, psikolojik iletilerin, sosyolojik iletilerin, ekonomik iletilerin ve diğer iletilerin masallardaki kullanım durumu ele alınmıştır. Araştırma sonunda Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masalların özellikle psikolojik ve sosyolojik iletilerin çocuklara iletilmesinde uygun iletiler içerdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zebercet Coşkun, Masal, Eğitim, İleti, Çocuk

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF ZEBERCET COŞKUN'S REVIEW AND WRITING TALES IN CHILDREN'S EDUCATIONAL MESSAGES

OFLAZ, Adem

Master Thesis

Institute of Educational Sciences

Turkish Education Department

Advisor: Asst. Prof. Hidayet ÖZCAN

September- 2017, 113+ XI Page

In this research it is aimed to determine to which extent there are positive prompts in the tales written and compiled by Zebercet Coşkun. For this reason three tale books of Zebercet Coşkun and nine tales within these books have been investigated. These tales are : Kara Dev ile Kotan, in Altın Kale'nin Esrarı book; Altın Kale'nin Esrarı and Üç Köpük tales, in Sihirli İnci book; Sihirli İnci, Benli Bahri Bey, Kurukafa, Kaptan Deli Mehmet ve Rastgele tales.

The study is desing as qualitatative research method and documantary review is conducted. In this research, the universe of the fairy tale books was investigated because of the importance of the children in teaching if values was examined and the universe was written and composed by Zebercet Coşkun. The samples collected mentioned above are the 3 fairy tales and 9 fairy tale text. In this research, content analysis method was used in the analysis of data.

The usage of ethical, psychological, sociological, economical and other prompts in these tales are discussed. As the result of the resarch it is found appropriate to use the tales written and compiled by Zebercet Coşkun in the education of children, especially for the delivery of psychological and sociological prompts.

Key Words: Zebercet Coşkun, Tale, Education, Message, Children

I. BÖLÜM

1.Giriş

Bu bölümde problem durumu ortaya koyulmuştur. Ayrıca çalışmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları açıklanmıştır. Çalışmaya ilişkin tanımlar bölüm sonunda verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Masal kelimesi, Arapça “mesel” kelimesinin Türkçede farklı bir söylenişidir. Mesel kelimesi “emsal”in çoğuludur. Masallar, çoğunlukla olağan dışı olayların konu edildiği, kişileri halkın içinden seçilen, belirsiz bir zamana ve mekâna sahip öğretici metinlerdir. Mesel kelimesi, meşhur olan adap ve öğütleri anlatan söz manasını taşımaktadır (Devellioğlu, 1995).

Masallar anlatıldığı toplumun kültürüne ait izler taşır. Toplumsal değerler ile iyi ve kötü sayılan durumlar masallarda yer bulur. Örf ve adetler ile birlikte örnek şahsiyetler de masallarda öne çıkar. Böylelikle masallar sadece boş zamanların değerlendirildiği bir eğlence aracı olmaktan çıkarak temel eğitim unsurlarından biri hâline dönüşür.

Masallar topluma dair izler taşımakla birlikte işlediği konular ve ortaya koyduğu mücadele bakımından evrenseldir. Masallarda zıt durumların mücadelesi vardır. İyilik-kötülük, doğru-yanlış, adalet-zulüm gibi zıtlıklarda durumunun temsilcisi olan insanlar çatışır. Bununla birlikte masallarda hayallerine ulaşmak için gayret gösteren kahramanları buluruz. Bu yönüyle masal kendisine tüm dünyada karşılık bulur (Kantarcıoğlu, 1991).

Masalların kaynağı konusunda net bir bilgi yoktur. Dünyada birçok farklı bölgede aynı masalın yakın söylenişlerini bulmak mümkündür. Ancak bunlardan hangisi diğerlerinden daha önce oluşmuştur, hangi millet diğerine bu masalı vermiştir, bunu tespit etmek güçtür. Şirin (1998)'e göre masalların insanlarla aynı yaşta olduğunu ve insanların bulunduğu her yerde doğduğunu belirtmiştir.

Masallar çocuk eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Dilidüzgün (1996), masalların gerçek hayata dair bir tecrübe kaynağı olduğunu belirtmiştir. Çocuklar daha okuma yazma bilmezken masalları dinlerler ve bundan zevk alırlar. Bu keyifli eğitim aracı onların hayatı öğrenmelerine yardımcı olmaktadır.

Okul öncesi dönemde ve okul yıllarında çocukların kazanmaları gereken istedik davranışlar vardır. Paylaşım, doğruluk, adalet ve yardımlaşma gibi davranışlar çocuk toplum hayatına dâhil olmadan ona verilmelidir. Bu sebeple çocukların okul öncesi dönemde büyük bir dikkatle dinledikleri masallarda bu konular işlenir. Böylelikle çocuk, toplum hayatına hazırlanır. Okul yıllarında da çocuğun hem karakter hem de dil eğitiminde, masal önemli bir araç olmaya devam eder.

Masallarda çocuklara kazandırılmak istenen davranışlar doğrudan verilmez. Bu davranışlar örnek olacak şekilde masalın içinde sezdirilir. Masalların amacı çocukları kendine güvenen bireyler olarak cemiyyet hayatına hazırlamaktır. Bunu yapabilmek için masal dâhilinde okuyucuya ve dinleyicilere verilmek istenen mesajlardan yani iletilerden yararlanılır (Boratav, 1969).

Çocukların gerçekleri anlama şekli yetişkinlerden farklıdır. Çocuklar yetişkinler gibi mantık ilişkileri kuramazlar. Onların zihni, daha çok hayal gücünün etkisi altındadır. Masal, gerçek dünyayla ilişkisini kesmeden hayal gücüne verdiği büyük pay ile çocukların ilgisini çeker. 4-8 yaş aralığındaki çocukların hayal gücü oldukça gelişmiştir. Bu çağlarda çocuklar ile masalın mantığı birbirine yakındır (Dilidüzgün, 1996).

Çocukların her zaman hayal kurmaya ihtiyaçları vardır. Günümüz çocuklarının izlediği çizgi filmleri ve okuduğu kitapları incelediğimizde bunu net olarak görürüz. Çocukların hayale meyilli düşünce dünyaları kontrolsüz bırakılmamalıdır. Piyasada dolaşan kitaplar incelendiğinde iki önemli sorun dikkat çeker. Bunlardan birincisi masala yönlendirmeyen çocukların hayal gücü ihtiyacını yaşlarına uygun olmayan hikâye ve romanlarla gidermeleridir. İlkokul ve ortaokul çağındaki çocuklar vampirler, doğaüstü katiller ve müstehcen ifadeler içeren kitaplara ilgi duymaktadır. Yalçın ve Aytaş (2005)'a göre diğer önemli sorun, Türk kültüründen uzak masalların piyasada pazarlamasının iyi yapılarak yaygınlaştırılmasıdır. Son yıllarda ülkemizde kültürel değerlerimiz de markalaştırılmaya çalışılmaktadır. Bunu başarabilmek için daha çok gayret gösterilmeli ve daha çok kaynaktan yararlanılmalıdır.

Şirin (2000)'e göre masallar gerçekleri bilmece gibi sunan ve çocukları hayallerin altından sezilen hayata hazırlayan metinlerdir. Masalın ve hayal gücünün çocuk hayatındaki yeri ilkokul yıllarında bitmemektedir. Çocuklar ortaokula devam ederken hayal gücünün etkisi altındadır. Günümüzde ortaokul çağındaki çocukların okudukları roman türlerine bakarak hayalden kopmadıklarını rahatlıkla görebiliriz. Bu nedendir ki çocukların hayal gücü ihtiyacı, çoğu yabancı olan yazarların fayda sağlamaktan uzak romanları ile değil kültürümüzün aktarıcısı masallar ile sağlanmalıdır.

Türk edebiyatında birçok derleme ve yazma masal kitabı mevcuttur. Bu kitapların istendik davranışları çocuklara kazandırıp kazandırmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Hedef kitlesi çocuklar olan, masal derleyen ve yazan edebiyatçılardan biri de Zebercet Coşkun'dur. Bu yazarın derlediği ve yazdığı masallar hakkında yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masalların sahip oldukları istendik davranışların tespiti yapılmıştır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, Zebercet Coşkun tarafından derlenmiş ve yazılmış 9 masalın çocukların gelişimine ne ölçüde katkı sağladığını belirlemektir. Bu amaçla

araştırma kapsamında Zebercet Coşkun tarafından derlenen ve yazılan 9 masalının incelemesi yapılmıştır.

Bu araştırmada “Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masallarda istendik davranışlara yönelik iletiler ne ölçüde yer almaktadır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bununla birlikte Zebercet Coşkun tarafından derlenmiş ve yazılmış 9 masalın incelemesi ve 4 alt problemin çözülmesi yapılmıştır.

- Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metinlerinde bulunan eğitsel iletiler nasıl dağılmaktadır?
- Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde eğitsel iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?
- Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde eğitsel iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?
- Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metninin sahip oldukları eğitsel iletiler nelerdir?

1.3. Önem

Masallar çocuk eğitiminde, çocuk henüz okuma yazma bilmezken kullanılmaya başlanır. En çok hayal kurduğu dönemde yine hayal üzerine metinler olan masallarla karşılaşan çocuk, bu metinlerden doğru bir şekilde istifade etmelidir. Bu nedenle masalların doğru değerleri taşıması ve çocuğun eğitimi ile birlikte, içinde yaşadığı toplumun kültürünün çocuğa aktarılması noktasında etkili olması gerekir.

Literatürde masallar hakkında çalışmalar bulunmaktadır ancak Zebercet Coşkun masalları hakkında bir çalışma yoktur. Bu araştırmada Zebercet Coşkun'un yazdığı ve derlediği masallarının içeriği incelenmiş ve sahip oldukları iletiler ortaya konmuş, ayrıca konu üzerinde farkındalık oluşturulmuştur.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Zebercet Coşkun un incelenen 3 masal kitabındaki 9 masal,
- Literatür taraması sonucunda belirlenen istendik davranış listesi ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada;

- İncelenen masalların çocuk eğitimi maksadıyla derlendiği ve yazıldığı,
- Masallara uygulanan eğitsel ileti ölçeğinin, araştırma sonuçlarına ulaşmada uygun ölçme aracı olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan tanımlar genel olarak şu şekildedir:

- Masal: Türk Dil Kurumu (2011) Büyük Türkçe Sözlüğü'nde masalı “Genellikle halkın oluşturduğu, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür” (s.1630) olarak tanımlamıştır.
- Çocuk: Öncül (2000) çocuğu, “olgunluktan bir önceki yaşta bulunan her kız ya da erkek kişi” (s.244) olarak tanımlamaktadır.
- Eğitim: TDK'nin (2011) hazırladığı sözlükte eğitim “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” (s.758) olarak ifade edilmiştir.
- İletiler: Ergin ve Birol (2005)'a göre ileti “Mesaj, bir ya da birden fazla kişinin bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor davranışlarında değişiklik yapmak amacıyla düzenlenen işaretler örüntüsüdür”(s.57).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Literatür

Bu bölümde çocuk edebiyatı, masal türü ve masalların çocuk eğitiminde kullanılması hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışma konusu olan masalların derleyicisi Zebercet Coşkun tanıtılmıştır. Bölüm sonunda ilgili literatüre yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Çocuk ve çocuk edebiyatı

Çocuk edebiyatı çocuklar için yapılan edebi çalışmalardan oluşmaktadır. Bu bölümde çocuğun ve çocuk edebiyatının tanımına yer verilmiştir. Ayrıca çocuk edebiyatının özelliklerine değinilmiştir.

2.1.1.1. Çocuk

Türk Dil Kurumunun (2011) hazırladığı sözlükte çocuk “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan kız veya oğlan uşak” (s.566) olarak tanımlanmaktadır. Öncül (2000) çocuğu, “Olgunluktan bir önceki yaşa bulunan her kız ya da erkek” (s. 244) olarak tanımlamaktadır.

Oğuzkan (2013)’a göre ilk çocukluk çağı 2-6, okul çağı 6-12 ve son çocukluk 12-14 yaşlarını kapsar. Elbette ki yaş sınırları kesin değildir ve değişiklik

gösterebilir. Bu bağlamda verilen bilgilerden 2-16 yaş arasındaki bireyleri çocuk kabul edildiği bulgusuna ulaşılabilir.

Yavuzer (1993), bireyin bebeklik döneminden sonra çocukluk dönemine girdiğini ve bu dönemde çevresi ile irtibatının çok arttığını vurgular. Çocuğun bu dönemde vücut büyüme hızının fazla olduğu görülür. Bunun yanında zihinsel gelişimi de oldukça ivme kazanmıştır. Bu nedenle çocukla güçlü bir iletişim kurulmalıdır.

Türk toplumunda çocuklara küçük insan nazarı ile bakılmaktadır. Türk toplumunun gelenekleri, çocuğa belli bir olgunluğa ulaşınca kadar normal bireylerin sorumluluklarını yüklemeyi. Çeşitli vasıtalar ile eğitimi verilen çocuk, toplum içinde değer görmektedir. Bu sebeple konar-göçer devirlerden beri çocuk eğitimi için çeşitli faaliyetler olduğu bilinmektedir.

2.1.1.2. Çocuk edebiyatı

Çocuk edebiyatı, alan uzmanları tarafından tartışılan bir kavramdır. Bazı bilim insanları farklı bir birey olarak kabul edilen çocuklara hitap eden eserlerin farklı bir isim alması gerektiğini savunurken bazıları bağımsız bir tür gibi görülmesine karşıdır. Bilim insanları çocuklara sunulan edebi eserlerin farklı bir yapısı olması gerektiği konusunda birleşmektedir.

Şirin (2007) çocuk edebiyatını şu şekilde tanımlamıştır:

“Çocuk edebiyatı, ana kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, sanatsal ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. (s.16)”

Çocukların dünyaya bakışları yetişkin insanlara benzemez. Çocuk mantığı yetişkinlerinkiyle yıllar içinde yavaş yavaş örtüşebilir. Bu sebeple çocukların dil ve düşünce malzemeleri farklı olmalıdır. Çocuk edebiyatı, bu farklılıkları kullanarak çocuğa faydalı olmayı amaçlar. Şimşek (2011)'e göre edebiyat, çocukların zekâ, hayal gücü, muhakeme yeteneği, problem çözme gibi bilişsel yönlerini geliştirmekte ve somut düşünceden soyut düşünceye geçişte önemli faydalar sağlamaktadır.

Bazı araştırmacılara göre çocuk edebiyatı sadece zamanın çocuklarına seslenmez. Bu edebiyat artık yetişkin hüviyetinde olan fakat içinde çocukluğa dair izler taşıyan herkese seslenir. Bu nedenle yetişkin bireylerin içinde taşıdıkları çocukluk da bu edebiyatın konu alanıdır. Çocuk edebiyatının içinde önemli yer tutan masalların hedef kitlesi sadece çocuklar olabileceği gibi sadece yetişkinler de olabilir. Helimoğlu Yavuz (2002), yalnızca yetişkinlere yönelik masalların da olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle çocuklara masalların bir incelemenden sonra verilmesine dikkat edilmelidir.

Çocukluk yıllarında insanlar için ses ve ritim oldukça ilgi çekicidir. Çocuk edebiyatı ürünleri bu durumu kullanarak çocuklarla iletişim kurmayı amaçlar. Çocuklar daha küçük yaşlardan itibaren şiirlerden ve masal tekerlemelerinden hoşlanırlar. Bu sebeple çocuğa sadece davranış kazandırılmaya yönelik kuru metinler servis edilmez. Onların ilgisini çekecek, eğlenceli ve hareketli metinler çocuklara sunulur.

Çocuklar için edebiyatın yararlarını Tacettin Şimşek (2011) , şu şekilde sıralamıştır:

- Çocukta estetik anlayışı geliştirir
- Çocuğu, eğlendirirken eğitir.
- Çocuğun yaşamı ve çevresini anlamlandırmasına yardımcı olur.
- Çocuk, kendisine göre hazırlanmış bir edebi metinde yaşadığı ve yaşayacağı olaylar hakkında ilgi kurar ve çıkarım yapar.

Çocuk dünyası, şekliyle olmasa bile mantığı ve çocuğun gözüyle görünüşü açısından gerçek dünyadan farklıdır. Evlerimizde, okullarımızda bizden çok farklı düşünen ve yaşayan bireylerle bir aradayız. Üstelik onların düşüncelerini doğru

işleyebilmek vazifesi de yine yetişkinlere düşmektedir. Bu durumda çocuklara hitap edecek metinlerin düzenlemesini yapmak gerekmektedir. Çocukların sahip olduğu dünyaya uygun malzemeler verilmelidir. Çocuk edebiyatının gerekliliği burada ortaya çıkmaktadır.

2.1.2. Masal ve Dil Özellikleri

Bu bölümde masalın tanımı yapılmış ve özellikleri ortaya koyulmuştur. Masal türleri ile ilgili görüşlere yer verilmiştir. Masalın bölümleri tanıtılmış ve iç unsurları olan olay, kişiler, yer ve zaman incelenmiştir. Masalların dil özellikleriyle ilgili bilgi verilmiş ve bölüm sonunda masalların amacına değinilmiştir.

2.1.2.1. Masal

TDK'nin hazırladığı Büyük Türkçe Sözlük'te (2011) masal halkın ürettiği, hayal ürünü olan ve “sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür” (s.1630) olarak tanımlanmaktadır.

Kabaklı (2002), masalı “Sözlü nesir halk verimlerinin en güzel edebi çeşidi olan masal, günlük hayatın sınırlı, kuru gerçeğiyle yetinmeyen halk muhayyilesinin tabiat ve gerçek dışı bir âlemde yaşattığı kahramanların hikâyesidir” (s.111) şeklinde ifade etmiştir.

Pertev Naili Boratav (1969), masalın “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan bir alıntı” (s. 80) olduğunu ifade etmiştir.

Sakaoğlu (1999), masalı “Kahramanlarından bazıları tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü” (s.2) olarak tanımlar.

Devellioğlu (1995) “masal” kelimesinin Türkçeye Arapçadan dâhil olduğunu ve bu dile ait “mesel” kelimesinin Anadolu Türkçesindeki söyleniş şekli olduğunu belirtmiştir. Mesel kelimesi, meşhur olan adap ve öğütleri anlatan söz manasını taşımaktadır.

Tanımlardan yola çıktığımızda masalın, halkın içerisinde çıkan, kaynağı ve yazarı çoğu kez belli olmayan ve insanlara öğüt vermeyi amaçlayan bir tür olduğunu görmekteyiz. Bu tür, milletlerin ortak değerlerini taşır. Masallar, verdiği mesajlar ve işlediği konular açısından evrensel, taşıdığı izler açısından da millidir.

Masal, kişileri yeri ve tarihi belli olmayan, toplumda bir zümreye karşılık gelen padişah, vezir, tüccar, kocakarı, çiftçi gibi isimsiz insanlardan oluşur. Masalda kişilere isim verilmişse buradaki amaç sahibinin bir niteliğinin ortaya konması veya masalın anlatımının kolaylaştırılmasıdır. Bazı masallarda insanlar yerine başka varlıklar gelebilir. Bunlar kuş, kaplan, yılan vb. hayvanlardan olabileceği gibi dev, cüce, kuru kafa... gibi olağanüstü varlıklar da olabilir. Masalın yaşandığı zaman sorulduğunda: “Evvel zaman içinde... Bir memlekette...” cevabı alınır. Bazen yer adları kullanılıyor olsa da bu gerçek bir mekân anlatmaktan uzaktır. İstanbul, Halep ve Şam gibi şehir isimleri olayların geçtiği yerin büyüklüğünü anlatmak için kullanılır. Türk masallarında rastlanılan Çin, Hindistan... gibi yerler olayla tamamen ilgisizdir (Boratav, 2009).

Yavuz (2002), masalların halkın dil zevkine göre oluştuğunu ifade etmiştir. Bu sebeple sözcük tercihleri ve cümle yapıları bu doğrultuda teşekkül eder. Genellikle ilk meydana getiren kişisi belirsiz olan masalların anlatımı da sade bir konuşma dili ile yapılır. Masal dili, halkın hiç mektep görmemiş kesiminden en aydın kesimine kadar herkesin anlayacağı ifadelerle örülür.

Masal mantığı, günlük yaşamdakinden farklıdır. Masalların kabul edilmiş “imkânlar”ı bulunur. Hayvanlar konuşabilir, bazıları kılık değiştirip insan donuna girebilir, insanlar gibi davranır, onlar gibi hareket edebilir. Varlıklar ve olaylar alıştığımız ölçülerin dışına çıkabilir. Hayal edilemeyecek kadar büyürler veya küçülürler. Kısacası masal, evvela fark edilen bu özellikleriyle roman ve hikâye gibi son

dönem anlatım türlerinden destan ve menkıbe gibi ilk dönem anlatım türlerinden ayrılır (Boratav, 2009). Şimşek (2011), masalların insanların hayal ve hasretlerini dile getiren bir sözlü anlatı olduğunu ve toplumun geçmişi ile sıkı bağlarını korurken dilini, dinini, yaşayışını ve göreneklerini geleceğe taşıma görevini de yerine getirdiğini ifade eder.

Güleryüz (2006), masalların şu özellikleri taşıması gerektiğini belirtmiştir:

1. Masallar, insanda heyecan duygusu uyandırmalı.
2. Masallar çocuklara yeni kelimeler öğretmeli, söylenişi ezgili olmalı.
3. Masalın başından sonuna kadar güdüleyici ifadeler olmalı. Masalın alıcısı masaldan sıkılmamalı. Amacına uygun bitirilmeli.
4. Masallarda, bir soruna çözüm bulunmalıdır. Karakter olumlu ve örnek davranışlar sergilemelidir. Masal, alıcısını farklı düşünmeye sevk etmelidir.
5. Masallar çocukların duyuşsal yönüne hitap etmelidir.
6. Masallar milli ve evrensel ilkelere ters düşmemelidir.
7. Masallarda çocukların önüne tartışılmaz değerler getirilmemelidir.

Masal, en eski edebi türlerdendir. Bu nedenle son yüzyıllarda ortaya çıkmış türlerden farklı özelliklere sahiptir. Bunlardan biri masallardaki anlatıcıdır. Masalcı diye de bilinen bu kişi toplum kültürünü oyunlaştırmanın canlı bir örneğidir. Masalcı toplum içinde uzun zaman yoğrulmuş olan masalı dinleyiciler için bir kültür gösterisi haline getirir. Boratav (2009) bu durumu “Masalcı sade kişilere can vermekle kalmamış onları, birbiri ardına bağlanan olaylar içinde kımıldatıp ‘konuşturmak’la yetinmemiş, kendi toplumunun dilini konuşturmuş, bu toplumun sevinçlerini, dertlerini, şakalarını -açık veya kapalı, türlü ifadelerle- dile getirmiştir” (s.17) diye açıklar.

Çok farklı coğrafyalarda yaşayan halkların, tema ve kahramanları bakımından benzer masallar anlatmaları dikkat çekmektedir. Bunun sebepleri arasında uzun yolculuklar gerektiren savaşların olduğu düşünülmektedir. Bu yolculuklar sırasında orduların gittikleri yerlerde çeşitli kültürel etkileşim yaşadıkları tahmin edilmektedir. Masalların bu denli yayılmalarında bir diğer muhtemel etken, eskiden gemi yolculuklarında görev yapan masalcıların varlığıdır.

Masal, gerçek hayattan tamamen kopuk bir hayal âlemi anlatısı değildir. Masallarda olağanüstü olayların ve gerçek hayatın izlerini bulmak mümkündür. Bu konuda Türkeş (2011) şu noktalara değinmiştir: “Masalların derlendikleri yöreye has olan unsurları, fişlenerek tasnif edildiğinde masallarda mücerret bir hayatın işlenmediği görülür. Masalların gerçek hayatla ilgili özelliklerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Coğrafya,
2. Tarih,
3. Folklor ve Etnografya malzemesi
4. Bugün kullanılan araçlar (s.750).”

Masallar milletlerin kültür aktarımında kullandıkları bir araçtır. 20. yüzyılın ortalarına kadar masallar, bu görevlerini yapmaya devam etmişlerdir. Çocuklar, masallar sayesinde hem uzun gecelerde bir eğlence bulmuşlar hem de hayata dair dersler dinlemişlerdir. Ancak son yıllarda gelişen teknoloji işleri değiştirmiştir. Şirin (1998), çocukların çizgi filmlerin, masalların gerçekleşmiş hali olduğunu ifade eder. Bu filmler seyredilirler ve tüketilirler. Bu nedenle film bittikten sonra filmin zihindeki etkisi de biter.

Çokum (1987), kitle iletişim araçlarının henüz yaygınlaşmadığı dönemlerde hemen her evde bir masal anlatıcısının olduğunu ancak teknoloji gelişimiyle birlikte çocukların artık masallara ilgisinin azaldığını belirtmiştir. Bu nedenle artık masal anlatıcıları parmakla gösterilecek kadar azdır. Bu durum masal kültürünün son yarım asırda hızla kaybolmasının sebeplerinden biridir.

2.1.2.2. Masalın kaynağı

Masallar, dünya milletlerinin ortak malıdır. Toplumlar, evrensel konuları hayal güçleri ile harmanlayarak kendi masallarını oluşturmuşlardır. Bunun yanında masalların önemli bir kısmının farklı toplumlarda olay örgüsü ve kahramanları bakımından büyük benzerlikler gösterdiği dikkat çekmiştir. Çok sayıda millette görülen bu tema ve anlatım

ortaklığı araştırmacılar da masalların tek bir kaynaktan çıkmış olabileceği düşüncesini doğurmuştur.

Oğuzkan (2013)’ın masallardaki benzerliklere ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Folklor ürünü anonim masalların ilk çıkış yerleri olarak genellikle Hindistan, Çin ve Yunanistan gibi ülkelerden söz edilir. Masalların, bütün dünyada ortak kabul edilebilecek özellikleri varsa da toplumların bu masallara kurgu ve anlatım bakımından kendine has ahlak ve din anlayışı ile insan ilişkilerindeki tutumuna, eğitimine ve zevk seviyesine göre milli bir damga basmış durumdadır. Nitekim konu ve tema bakımından aralarında açık benzerlikler bulunan Kuzey Avrupa ve Güney Avrupa masalları arasında bile belirgin farklar vardır. Özellikle Asya ve Avrupa masalları arasındaki farklar daha da çoktur. Türk masallarındaki tekerlemeleri yabancı masalarda bulmak mümkün değildir. Bu farkları oluşturan neden, masalların anlatıldığı ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı toplumların ve kültürlerin ortam, düşünce ve duygu yönünden değişik özellikler taşımalarıdır. (s.19)”

Kabaklı (2002)’ya göre masala tek bir kaynak arama fikri zayıflamıştır. Çünkü her toplumun kendi üretme gücü vardır. Masalların benzerliğin sebebi tek bir kaynaktan çıkış değil etkileşimdir. Kabaklı (2002) bu görüşünü “İnsanoğlunun, her bölgedeki duyuş, sezgi ve özleyişleri az çok birbirine benzediği için, bütün masalların bir kaynaktan çıktığı sanılmıştır. Ayrıca beşeri eserler oldukları için masalların yayılma gücü ve alanı da çok geniştir” (s. 111) diyerek ortaya koymuştur.

Masallar, ortak özelliklerinin yanında kendilerini diğer kültürlerle ait masallardan belirgin biçimde ayıran izler de taşırlar. Özellikle dilde ve anlatımda milletlerin kendine özgü özelliklerini kazanırlar. Örneğin, Türk masallarının başında ve içerisinde bulunan tekerlemeler başka millet masallarında görülmez. Bununla birlikte bir millete ait masallar yine o milletin yaşadığı coğrafi koşullardan etkilenecek farklılaşabilir.

Bir millet içinde farklılaşabilen masallar hakkında Helimoğlu Yavuz (2002) şunları söylemiştir:

“Ülkemizin tüm bölgelerindeki masallar doğudan-batıya, güneyden-kuzeye (Diyarbakır'dan derlenen ‘Nar Tanem Bir Tanem’ masalı, İzmir’den derlenen ‘Gül Hanım’ masalının; Zonguldak’tan derlenen ‘Evliya ile Kevliya’ masalı da Mersin’den derlenen ‘Ali ile Musa’ masalının varyantlarıdır) birbirlerinden etkilenmekle kalmamışlar, başka ulusların masallarından da etkilenmişler ve onları etkilemişlerdir. Masallar, yalnız masallardan değil efsaneler—den, mitolojiden, halk hikâyelerinden, halk şiirlerinden, destanlardan, atasözlerinden, deyimlerden, bilmecelelerden de etkilenmişlerdir. (s.27)”

2.1.2.3. Masal türleri

Masalların sınıflandırılması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilkinde masalların kimin tarafından oluşturulduğu dikkate alınırken diğer görüşte masalların işledikleri konular veya kişiler dikkate alınmıştır. Bu durum masalların türleri konusunda farklı fikirlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bununla birlikte diğerlerine göre daha yaygın kullanılan sınıflandırmalar bulunmaktadır.

Sakaoğlu (1999), bu konuda şu bilgileri aktarmaktadır:

“Thompson’a ait masal tasnifi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tasnife göre masallar beş gruba ayrılmaktadır. Bu gruplar şunlardır:

- 1) Hayvan Masalları
- 2) Asıl Halk Masalları
- 3) Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar
- 4) Zincirlemeli Masallar
- 5) Sınıflamaya Girmeyen Masallar. (s.13)”

Bilkan (2009)’a göre masallar beş farklı türde incelenmektedir. Bu türler ve özellikleri şunlardır:

1) Hayvan Masalları: Kıssadan hisse vermenin esas tutulduğu masallardır. Eğitici ve eğlendirici niteliktedirler. Bu masallarda okuyucunun ve dinleyicinin tefekkür etmesi ve ibret alması amaçlanır. Genellikle kısa masallardır. Masal türleri içerisinde en yaygın olanları bunlardır ve çeşitli yaş gruplarına hitap edenleri mevcuttur. Bu masallara hayali unsurlar da karışmaktadır. Mevlana'nın Mesnevisi, en eski masallardan olan Kelile ile Dimne ve La Fontaine Masalları bunlara örnek teşkil etmektedir.

2) Olağanüstü Masallar: Olağanüstülük özelliklerini konuları ve kahramanlarında belirgin şekilde taşırlar. Bu sıra dışı olaylar dev, cüce, peri, cin, ejderha gibi tabiatüstü varlıklarla anlatılır. Bununla birlikte tabiatüstü bütün yaratıklar insana ait özellikler taşımaktadırlar.

3) Gerçekçi Masallar: Bu masallarda olaylar ve kişiler gerçeğe yakındır. Masalların önemli özelliklerinden olan olağanüstülük, olayların seyrinde kendini gösterir. Padişahlar, beyler, tüccarlar, çiftçiler vs. gibi kişileri günlük hayattaki özellikleri ile karşımıza çıkarlar. Masalların önemli kişileri, küçük şehzadeler, evin küçük kızları, evin tek çocuğu ve Keloğlan'dır.

4) Güldürücü Masallar: Fıkra veya nükteli hikâyelerden meydana gelen bu masal türünün eski adı "latife"dir ve yoğun bir anlatıma sahiptir. Yapısının temel omurgasını veciz ifadeler, zekâ eseri imalı, ince mizahi manalar oluşturur. Anlatımı açıktır, bazen müstehcen olabilirler. Bu nedenle yetişkin insanlar arasında daha yaygındır. İncili Çavuş, Bektaşî bu türün tanınmış kahramanlarıdır.

5) Zincirlemeli Masallar: Bu masallar, önemsiz ve küçük olayların ardı ardına vuku bulması ile oluşan, iç içe geçmiş olaylar halinde meydana gelmiş masallardan ibarettir.

Kıbrıs (2000), masalların oluşum kaynakları dikkate alınarak iki türe ayırdığını belirtmiştir. Bunlardan birincisi, halkın meydana getirdiği halk geleneğiyle yoğrulmuş, folklorik nitelikli masallardır. İkincisi ise bilinen bir yazarın kaleme aldığı yapay nitelikli-yazınsal masallardır.

a. Folklorik Nitelikli Masallar: Toplumsal hafızanın bir ürünü olan bu masalların diğer adı halk masallarıdır. Ortaya çıktıkları toplumun gelenek-görenek, yaşayış ve tarihi izlerini taşırlar. Halk masallarını kimin oluşturduğu belli değildir. Sözlü edebiyatın bir ürünü olarak yüzyıllar boyunca anlatılarak var olmuş sonrasında

araştırmacılar ve bazı yazarlar tarafından kaleme alınmışlardır. Sade bir anlatıma sahiptirler ve basit konuları vardır. Çocukların karşılaştığı güçlükler, üvey anne-üvey çocuk kıskançlıkları, küçük kardeşin başarısı, aile bireyleri arasındaki olaylar ve yaşamın sıra dışı yönleri bu masalların konusunu oluşturabilir (Kıbrıs, 2000).

b. Yazınsal-Yapay Nitelikli Masallar: Bu masallar, halk masallarının yeniden kurgulanmasıyla oluşabileceği gibi, sadece yazarın hayal gücüyle de ortaya çıkabilir. Konular gerçeküstüdür ve hayali ülkelerde, hayali mekânlarda geçerler. Olayları fallar, büyüler ve gelecekte haber verme gibi vakalardan oluşur. Kişileri de olaylar gibi gerçeküstüdür ve kişiler günlük hayattakinden farklı olarak doğüstü güçlere sahip olabilirler. Bu masallarda bazı düşünceler aktarılmaya çalışılır. Yeni anlatım teknikleri ve imkânları kullanılarak kaleme alındıkları için halk masallarına göre daha estetiklerdir (Kıbrıs, 2000).

2.1.2.4. Masalın bölümleri

2.1.2.4.1. Tekerleme (Döşeme)

Tekerleme bölümü okuyucunun veya dinleyicinin gerçek dünyadan sıyrılıp masal dünyasına giriş yaptığı yerdir. Bu bölümde kıvrak söz oyunları ile dinleyenlerin ilgisi çekilir. Tekerleme bölümü kısa tutulacağı gibi oldukça uzun da olabilir. Bu anlatıcının bilgisi ve kabiliyetine bağlıdır.

Tekerleme bölümüne döşeme bölümü de denilmektedir. Döşeme masalın giriş bölümüdür. Bu bölümde okuyucunun ve dinleyicinin dikkati masala çekilir. Oğuzkan (2013) Türk halk masallarında döşeme bölümünün oldukça uzun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ince bir zekâ ve maharet gerektiren tekerleme bölümü çocukların dinlediklerinde büyük keyif aldıkları bir kısımdır.

Bu bölümde masalcı bazı kalıp sözleri kullanarak dinleyicisinin ilgisini çeker. Masalcılar bu konuda usta olmuş kişiler ise sözleri ve hareketleri ile bu bölümü renklendirirler (Güleryüz, 2006). Bu bağlamda masalın yalnızca sözlerden meydana gelmediği görülmektedir. Masalcı anlatımını, kullandığı vurgular ve yaptığı hareketler ile oyunlaştırır. Hedef kitlenin masal dinlemekten keyif alması dikkat süresini uzatır.

Masallarda tekerlemeler, masal başında dinleyiciyi hayal dünyasına götürmek, masal ortasında geçişleri sağlamak ve masal sonunda etkili bir bitiş yapmak amacıyla kullanılabilirler. “Bir varmış, bir yokmuş” sözleri zamanın geçişini ve insanın faniliğini anlatmaktadır. “Az gittim uz gittim dere tepe düz gittim. Bir de dönüp baktım ki bir arpa boyu yol gitmişim.” Tekerlemesi zamanın kişiden kişiye değişmesini ifade eden bir örnektir (Yalçın ve Aytaş, 2005).

Öğrenmenin ilk şartı dikkattir. Dikkat edilen ifadeler zihinde kalıcı izler bırakır. Giriş bölümündeki tekerleme bu açıdan önemlidir. Tekerleme bölümünde kullanılan ifadeler okuyucunun ve dinleyicinin dikkatini çekerek dil gelişimine katkı sağlar. Yalçın ve Aytaş (2005), tekerlemelerin çocukların dinleme ve konuşma becerilerine katkı sağlayacağını bununla birlikte dil becerilerinin alışkanlık haline getirilmesinde oldukça etkili olduklarını belirtmişlerdir.

Tekerlemelerin kaynakları iki çeşittir. Masalcılar tekerlemelerde kullandıkları ifadeleri toplumsal kaynaklardan alabilecekleri gibi kendileri de yazabilirler. Kabaklı (2002), kullanılan tekerlemeler arasında gelenekten gelenlerin daha çok olduğunu belirtmiştir. Ayrıca döşeme bölümünün ana olayla ilgisi olması ve bir mana taşıması veya gerekmemektedir.

Masal tekerlemeleri dinleyicinin veya okuyucunun ilgisini çeken bunun yanında görünüşte birbiriyle pek alakası bulunmayan sözlerden oluşur. Ancak birbiriyle ilgisiz görünen bu sözler bir amaç taşır. Tekerlemenin temel amacı dinleyicinin ilgisini çekerek onu masal dünyasının gerçeküstülüğü için hazırlamaktır. Helimoğlu Yavuz (2002) masalcının üslubunu “Masalcı asıl masala başlamadan önce çocuğun annesinin beşiğini sallaması veya pirelerin berber olması gibi bazı sıra dışı olayları kendisi

şahitmiş gibi anlatır” (s.147) şeklinde ifade eder. Böylelikle imkânsızlıklar dünyası dinleyiciye tanıtılır.

2.1.2.4.2. Asıl masal bölümü (Gövde)

Masaldaki ana olay gövde bölümünde gerçekleşir. “bir varmış bir yokmuş” “zamanın birinde” vb. ifadelerle başlanır (Oğuzkan, 2013). Olay bölümünü meydana getiren alt bölümler vardır. Bunlar giriş, gelişme ve sonuç bölümleridir (Kabaklı,2002). Olaylar, genellikle gidilen üç yol veya karşılaşılan üç sorun üzerine olaylar gelişir. Olayın çözümünden önce karışıklıklar oldukça belirginleşir ve yeni problemler doğar. Bu problemler ve kahramanın hamleleri alt bölümleri oluşturur.

Güleryüz (2006), bu bölümün masalı oluşturan ana olayın, masal kahramanın özelliklerinin ve masalın geçtiği yerin tanımlandığı, olayların gelişimi ile ilgili ayrıntıların sunulduğu ve masalın en uzun bölümü olduğunu belirtmiştir. Gövde bölümünün uzunluğu masalın uzunluğunu belirler.

2.1.2.4.3. Bitiş bölümü (Sonuç)

Sonuç, masalın bitiş bölümüdür. Bu bölüme “üç elma” adı da verilir. Bu bölüm genellikle döşeme bölümünden kısadır. Sonuç bölümünde kahramanlara, anlatıcıya ve dinleyiciye dua edilir. Son bölümü bir efsane ya da bir kıssadan hisse ile ilişkilendirilen masallar da vardır (Oğuzkan, 2013).

Anlatıcı, masalı kendine özgü, dinleyicilerine kurduğu iletişim ve anlatım sürecine bağlı olarak değişik bitiş sözcükleri kullanabilir. Bazen masal, anlatıcının sözleri sürerken, dinleyicinin gülüşmeleri, aralarında konuşmalarıyla doğal olarak bitebilir. Bitişte değişik motifler kullanılabilir (Güleryüz, 2006).

Sonuç bölümü kısa bir bölümdür. Bu bölümde döşemede kullanılan uzun tekerlemelere yer verilmez. “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.” veya “Gökten üç elma düşmüş, biri onlara, biri anlatana biri de dinleyene...” gibi kalıp ifadelerle biter. Yalçın ve Aytaş (2005)’a göre masalların sonu birbirine benzemekte, iyiler sevinirken kötüler cezalandırılmakta ve dinleyici masalın sonuna hazırlanmamaktadır. Sonuç bölümünde masalda verilen öğüdün ve aktarılan değerlerin pekiştirmesi yapılır. Bu nedenle iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır. Masal dinleyicisi veya okuyucusu durumundaki çocuk hangi davranışın ne ile sonuçlandığını bu bölüm ile sezer.

Nadir de olsa iyilerin ödüllendirilmediği masallar vardır. Bazı masalarda kötüler cezasız kalabileceği gibi masalın kazananı kurnaz kişiler olabilir. Kayman (2011), Bingöl yöresine ait masallar üzerinde yaptığı çalışmada bu tür masalların varlığına dikkat çekmiştir.

2.1.2.5. Masalın iç unsurları

2.1.2.5.1. Olay

Masallardaki olaylar kahramanın bir sorunla karşılaşması üzerine başlar. Geçim sıkıntısı, aşk, hastalık vs. gibi bir sebep üzerine masal kahramanı bulunduğu yeri terk ederek sorunu çözmeye çalışır. Masal kahramanı hiçbir zaman ilk hamlesinde sonuca ulaşamaz. Her hamlesi yeni bir sorunu da beraberinde getirir. Böylelikle olayın alt bölümleri oluşur. Çoğunlukla üçüncü denemeden sonra sonuca ulaşılır.

Kantarcıoğlu (1991), olayların birbirine bağlı olduğunu ve “Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş.” gibi tekerlemelerle canlı ve dikkat çekici şekilde okuyucuya aktarıldığını belirtmektedir. Masallar, bir gerçeküstü olaylar zinciri üzerinde kurulmuşlardır. Bu durum masalarda hiçbir gerçek ya da gerçeğe yakın bir durumun olmadığı anlamına gelmez. Ancak gerçekçi masallar dışında kalan masalların ana olay örgüsü gerçeküstü olaylara dayanır. Buna göre bu tür masalarda gerçek olaylar ana

omurgayı oluşturan gerçeküstü olayın destekleyicisi durumundadır. Bu olaylara tarihi atmosfer katılsa bile masal dünyası bu gerçekleri kendi potasında eritir. Olaylarda gerçekçilik ağır basacağı gibi mitolojik esinlenmeler de söz konusu olabilir.

2.1.2.5.2. Kişiler

Masallardaki önemli unsurların başında "kişiler" yer alır. Masalların olağanüstü niteliği kişilerde de görülmektedir. Bazı masal kahramanları sıradan insanların sahip olmadığı özellikler taşıyabilirler. Bununla birlikte masal kahramanlarının mekânı ve zamanı belli değildir. Hiç özel ismin kullanılmadığı masalarda kahramanların milleti anlaşılamaz.

Helimoğlu Yavuz (2002), masal kahramanlarının çoğunlukla cin, peri, deve, ejderha, cadı-karı, padişah, şehzade, vezir, yoksul kız, akıllı küçük oğlan gibi tiplerden oluştuğunu belirtmiştir. Keloğlan, Köse, Sitti Nusret gibi isimler anlatımı kolaylaştırmak maksadıyla masalarda yer alır. Bu isimler masal kahramanın bir özelliğinden dolayı kahramanlara verilir.

Masalarda zaman zaman insan dışı karakterler yer alsa da esas kişiler insanlardır. İnsan dışı karakterlerde insana benzeme görülür. Gösterdikleri tepkiler insan tepkileridir. İnsanlar gibi düşünürler, konuşurlar, severler, nefret ederler... Bu unsurlar, başkahraman olan insanın düşmanı veya yardımcısı olabilirler.

Masalarda dikkat çeken bir diğer kişiler kadınlarıdır. Olaylar sırasında kadınların da erkekler kadar cevval olduğu görülür. Gerçek dünyada kendilerine yaratılıştan bahsedilen özellikler masalarda güçlü bir şekilde görülmeye devam eder. Bunun yanında olağanüstü bir akıl ve gizemli güçler masalların kadın kahramanlarında kendini gösterir. Araştırmacılar bu durumun sebeplerinden birinin masalların anlatıcısı durumundaki kadınların kendi türlerini yüceltmesi olduğunu düşünmektedir.

2.1.2.5.3. Yer ve zaman

Masaldaki olayların geçtiği yerler belirgin değildir. Bir yerleşim yeri, bir konak ya da bir tabiat mekânı sadece ismi ve birkaç özelliği ile karşımıza çıkar. Uzun tasvirler yoktur. Okuyucu veya dinleyici baskıdan uzak tutulmuştur ve hayal gücünü kullanarak mekânı kendi kafasında oluşturur. Mekânlar günlük hayattakine benzerler ancak masala ait özelliklere de rastlanır.

Masallarda zaman ve mekân algısı farklıdır. Zaman ve mekân gerçekte örtüşebileceği gibi ondan bağımsız da olabilir. Zaman ve mekân anlaşılması mümkün olmayan bir şekilde karşımıza çıkar. Aslan (1977), bu belirsiz zaman ifadelerinin ‘bir varmış bir yokmuş’, ‘evvel zaman içinde’, ‘memleketin birinde’, ‘kaf dağının arkasında’, ‘uzak diyarlarda’, ‘devlerin memleketinde’ gibi kalıplaşmış ifadelerle okuyucuya sunulduğunu belirtmiştir.

Masalların zamanı duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman veya geniş zaman kipleri ile belirtilir (Özdemir, 1992). Masalların iç kısımlarında da zamanın belirgin olmadığı görülür. Bazen çok uzun zaman dilimleri bir cümle ile geçilir. Bu geçişler tekerlemeler ve kalıp sözler vasıtasıyla yapılır.

2.1.2.6. Masalların dil özellikleri

Masalların hedef kitlesinin başında çocuklar gelmektedir. Bunun yanında büyüklere hitap eden masallar da mevcuttur. Toplumun her yaş grubuna hitap eden masallar, buna ek olarak toplumun her kesimine de hitap ederler. Bu yüzden masallara herkesin anlayacağı yalın bir dil hâkimdir. Tasvirlerde ise aşırıya kaçılmaz. Anlatım sırasında olay ön plana çıktığı için sanatlı cümlelere ve uzun tasvirlerle rastlanmaz.

Masalların olay ağırlıklı olması kullanılan kelimelerin türünü de etkiler. Masalın hareketli dil yapısı betimlemelerden çok eylemleri kullanmayı gerektirmiştir. Helimoğlu Yavuz (2002), masallarda genellikle sıfatların az kullanılırken, fiillerin

çok kullanıldığını ve fiillerin çok kullanılmasının hareketliliği sağlayan temel öge olduğunu ifade etmiştir.

Masallara hâkim olan yalın dil, okul öncesi ve ilkokul çağlarındaki çocukların Türkçeyi kullanma becerilerinde önemli bir fayda sağlayabilir. Sade ve anlaşılabilir cümleleri dinleyen ve okuyan çocukların ifade güçleri gelişecektir. Masallar oyunlaştırmaya da müsait metinlerdir. Bu durum da onların eğitimde çok yönlü olarak kullanılabileceği anlamına gelmektedir.

Yüzyıllar boyunca halkın hayal gücünü ve anlatım özelliklerini örneklendirmiş olan masal, dilin derin anlamlarına ve inceliklerine sahiptir. Türkçe masallarda geçen deyimler, mecazlar ve atasözleri masalların ifade zenginliğini oluşturmaktadır. Deyim, mecaz ve atasözlerinin öğretilmesinde ve pekiştirilmesinde masal kullanımının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kabaklı (2002), sözlü edebiyata dâhil olan ve atadan toruna geçen masalların her anlatılışlarında biraz değişikliğe uğradığını belirtmiştir. Masalda söyleyiş, masalın olayı kadar önemlidir. Konusu aynı olan masalların onlarca farklı şekli bulunabilir. Bu haliyle masallar yazıya geçirilirken önemli kayıplar yaşarlar.

Masallar çocuklara, bir anlatıcı vasıtası ile aktarılıyorsa burada üslup ayrıca önem kazanır. Çünkü çocukların masala güdülenmesi onların konuya hâkimiyetini güçlendirir. Bu da olay örgüsünün ve masalın vermek isteği mesajın kavranmasında hayati bir yer oluşturur.

2.1.2.7. Masallarda amaç

Masallar, çocukların eğitiminde ve kültürün aktarılmasında çok uzun yıllar kullanılmışlardır. Masal, kitle iletişim araçlarının olmadığı zamanlarda toplumların kendi değerlerini aktarması görevinde önemli bir rol oynamıştır. İnsanlar uzun gecelerde sosyal yaşamlarını masallarla renklendirmişler ve birçok umumi faydayı elde etmeyi başarmışlardır.

Ferhat Aslan (1997) masalların işlevlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Masallar evvela insanları eğlendirme amacı taşırlar.
2. Masallar toplumsal değerleri nesilden nesile taşır.
3. Masallar, insanları eğitir. Ders verme amacı kendini en çok fabllarda gösterir.
4. Masallarda geçen kalıplaşmış ifadeler dil gelişimine katkıda bulunur.
5. Masallar, milletler arasındaki ortaklıkları ortaya çıkarır.
6. Masalları aktaran kişilerin genellikle yaşlı olması, yaşı küçük olan kişilere deneyim aktarılmasına da imkân sağlar.

Masalların esas gayesi faydalı olmaktır. Her başkahramanın ve onun davranışlarının çocuğa bir mesajı vardır. Çocuklar masal kahramanında yapmaları gereken şeyleri görürken onun düşmanlarında kaçınılması gereken davranışları keşfederler. Bu keşifler çocuklarda kalıcı izlere dönüşmektedir. Böylelikle çocuk masallar sayesinde umumi hayata hazırlanmış olur.

Masallar, çocukların düş âlemini geliştirir. Masalı anlatmaktan maksat, çocuklara ezber bilgiler vermek değil, çocukların hayal kurma gücünü arttırmak ve bunu sistemli bir üretim aracı haline getirmektir. Birçok eğitimci masalların tahayyül gücünü arttırdığında hemfikirdir (Oğuzkan, 1987).

Gelişen hayal gücü insanlığın ilerleyişine de katkı sağlamaktadır. İnsanlığın günümüz teknolojisine ulaşılmasında en önemli etken şüphesiz ki hayal gücüdür. Hayal eden insan bugünün kolaylıklarının oluşturulmasını sağlamıştır. Bu bağlamda hayallerin beslenmesi ve doğru yönlendirilmesi önem taşımaktadır.

Şimşek (2011)'e göre “Bilimle uğraşan insanlar merak duygusunu hiç yitirmeyenler, sanatla uğraşanlar ise zengin hayal gücünü ömür boyu terk etmeyenler arasından çıkar. Sporcuların, taktisyenlerin ve stratejistlerin de oyun algısı güçlü insanlar arasından çıktığı rahatlıkla söylenebilir” (s.13-14). Dünyada sıradan insanlar ile öne çıkan insanlar arasındaki farklardan birisi de hayal gücünü kullanma kabiliyetidir. Hayallerini sistemli bir şekilde kurgulayabilen insanlar, hem kendilerine hem de

insanlığa faydalı işler yapabilirler. Zira insanlar aya çıkmayı hayal etmeden bunu yapamazlardı.

2.1.3. Masalların eğitimdeki yeri

2.1.3.1. Masalların çocuk eğitimindeki yeri

Milletlerin yeni nesillere kültürlerini aktarmak ve onları eğitmek için masalları kullandıklarını görmekteyiz. Bu bağlamda masallar, henüz kural kavramını kafasında oturtamamış, soyut düşüncenin gelişmediği çocuklara iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı sonuç bölümlerindeki ödül ve ceza ile öğretilir. Çocuklar olağanüstü olayların çekiciliğinde masal dünyasına girer sonrasında masal kahramanıyla özdeşleşerek mücadele eden ve kazanan olur. Bu sırada kendilerini galip kılan davranışları ve kötülerin cezalanmalarına yol açan tutumları sezerler.

Çocuk, masalların kurmaca olduğunu bilir. Ancak yine de onu dinlemekten ve kendini kahramanın yerine koymaktan keyif alır. İşte masalların çocuğun duygularına hitap eden bu tarafı eğitimcilerin ilgisini çekmiştir. Kalıcı öğrenmelerin bireyin dikkati ve duyguları sayesinde gerçekleşmesi masalın toplumda bir eğitim aracı olarak görülmesini sağlamıştır. Bunun yanında bilim adamları da bu konuda çalışmalar yapmışlardır. Kabaklı (2002) günümüzde eğitimcilerin, tıpkı halk gibi, çocuğun ruhunu onarmada masal metinlerini kullandıklarını belirtmiştir.

Masalın bir eğitim aracı olarak görülmesi dünyada büyük ölçüde kabul görmektedir. Bunun yanında bazı bilim insanları masalların fazlaca hayalci oldukları ve çocukları gerçek dünyadan uzaklaştırdıkları gerekçesi ile eğitimde kullanılmasını doğru bulmamaktadır. Akbayır (2007), masalın eğitimde kullanılmasına karşı olan en tanınmış isimlerden birinin J.J. Rousseau olduğunu belirtmiştir.

Dilidüzgün (1996), masalların çocukların gerçek dünya ile bağlarını koparacağını düşünenin masal türünün tamamen gözden çıkarmayı gerektirmediğini

savunmaktadır ve bu konuya çözüm yolu olarak doğru masal seçimi yapılmasını göstermiştir. Bunu yapabilmek için de ebeveynlerin ve öğretmenlerin bilinçli olması gerekmektedir. Masal çağındaki çocukların yasaklamalar ile masallardan uzak tutulamayacağını belirten Akbayır (2007), çocuğun masallarla eğitilmesini savunanlardan biri olan Maurois’e dayanarak çocuklara masal verilmesi bile onların bunu kafasında oluşturacaklarını belirtmiştir.

Çocukların kendi aralarındaki oyunlarda tahtadan at yapmaları ve evcilik oynarken bile özel güçlere sahip olabilmeleri, çocuk kafasının masala ne derece yakın olduğunu göstermektedir. Bu anlamda çocukların dünyayı zaten masal âlemine benzer bir bakış açısıyla gördükleri düşünülebilir. Masallar bu durumu faydaya dönüştürmek için çocuklara istedik davranışları kazandırmaya dönük ifadeler içerir.

Şimşek (2011)’e göre insanlar büyürken çocuklukta sahip oldukları birçok özelliklerini kaybederler. Bunların iki tanesi; hayal kurmak ve engin düşünebilmektir. Bu özelliklerini muhafaza edebilenler başka insanlara nazaran çok önemli bir ayrıcalığa sahip olurlar. Bunlar önemli başarılarla imza atmış insanların temel nitelikleridir.

Çocukların masallara yönlendirilmesi çabasını Şirin (2000), şu şekilde ifade eder: “Çocuk için masal hayaller dünyasında oynanan oyundan farksızdır. Büyüme ve gelişme çağındaki çocukların özlemleri en zengin olarak masallarda yer alır. Masal bu yüzden çocuğa yakındır. Çocuk ve masal, çocuk dünyasının özeti gibidir” (s.115). Bu gerçeği ilkökul ve ortaokul çağındaki çocukların izlediği çizgi filmlerden ve örnek aldıkları karakterlerden anlayabiliriz. Bu çağlarda çocuğun ilgisini çeken şeylerin neredeyse tamamı fantastiktir.

Çokum (1987), dünyada yayılan zararlı ideolojilerin etkilerin ülkemizde de görüldüğüne dikkat çekmiş ve bu etkilerin çocuk kitaplarına dahi sıçradığını belirtmiştir. Bununla birlikte milli kalabilmenin ve zararlı ideolojilerinin etkilerinden çocukları korumanın yolunu, çocukların kafalarını doğru ve güzel kitaplarla besleyerek onlara yol göstermek olarak ifade etmiştir. Yasaklar değil doğru rehberlik çözüm olacaktır.

Dilidüzgün (1996), masalın gerçek dünyanın basitleştirilmiş bir model ve çocuğun dünyaya ilişkin deneyimleri edinmesinde yardımcı bir araç olduğunu belirtmiştir. Masallarda çocuğun taraf olduğu zıtlıklar bulunur. Güçlü ve zayıf, adaletli ve zalim vb. gibi karşıtlıklarda çocuk kendisine hakkaniyetli gelen tarafı seçer ve burada saf tutar. Burada tek yönlü bir bakış açısı olduğu söylenebilir. Ancak bu tek yön masalın çocuğa kazandırmak isteği kazanımların olduğu taraftır ve çocuk açısından tutarlıdır.

Masallarda günlük hayattaki gibi zor ve karmaşık olaylar bulunmaz. Çocuk günlük hayatta karşılaşılabileceği olayların çok basitleştirilmiş halini burada bulur. Olaylar ve durumlar açıktır ve bir yöne sahiptir. Masallarda iyiler iyidir, kötüler kötüdür. Bu nedenle çocuğun masaldaki yeri bellidir.

Masalların katkısı elbette sadece davranışlara değildir. Milletlerin içlerinden süzülüp gelen ince bir anlatımla oluşturdukları masallar dil gelişimine de önemli bir katkı sağlamaktadır. Zira Türk masalları içinde barındırdığı zengin mecazlar, deyimler ve atasözleri ile çocukların dilin inceliklerini kazanmasında önemli bir rol üstlenir.

Masal çocuklarda dil zevki doğurur. Bu durum çocukları önceleri dilin alıcısı sonra ise üreticisi yapar. Hayal âleminde keyif alan, aynı masalı defalarca dinlemekten bıkmayan çocuk bir süre sonra bunu başkalarıyla paylaşmak ister. Bunu ilk zamanlar sözel olarak yapar. Okul hayatının ilerleyen yıllarında yazılı olarak bunu paylaşmaya devam eder. Helimoğlu Yavuz (2002), “Dinleyen, okuyan, biriktiren, sözcük hazinesi zenginleşmiş, düşün ve düş gücü gelişmiş bir insanın son aşamada varacağı yer artık yazmaktır” (s.157) diyerek masal dinlemenin bir süre sonra yeniden düzenleme ve yenisini üretme aşamalarına varacağını ifade etmiştir.

Görüldüğü üzere masallar çocukların anlama ve anlatma becerilerini geliştirmesinde büyük öneme sahiptir. Çocuk, çevresi ile iletişime geçtikten sonra masallarla tanışır. Hayal gücünün zihninde en etkin olduğu zamanlarda masallardan beslenir. Bu dönemde onu gerçeklerden koparmamak adına masallardan uzak tutmak yanlış bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Zira çocuk, masallardan uzak kaldığında hayal dünyasını başka şekilde dolduracaktır.

Bu da çocuğun hem kültürel hem de zihni gelişiminin bilinmez bir maceraya sürüklenmesi demektir.

2.1.3.2. Ana dili ediniminde masalın önemi

Ana dili çocuğun, başta annesi olmak üzere, yakın çevresinden öğrendiği dildir. Çocuk öğrendiği bu dil ile bütün hayatı boyunca iletişim kuracak ve dünyayı onunla algılayacaktır. İnsanın kullandığı dil, düşünce yapısını şekillendirmektedir. Tolum içinde büyüyen ve ona adapte olan çocuğun dil gelişiminde toplumun ürettiği edebi türler önemli rol oynamaktadır.

Masallar konuşma becerisinin ediniminde ve geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Yavuz (2002)'a göre sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri arasında insana ana dilini öğretebilecek en güzel tür masaldır. Bunun sebebi masal anlatımında ikilemeler, benzetmeler, kafiye, deyimler, atasözleri vb. gibi konuşma diline ait ince ifadelerin fazlaca bulunmasıdır. Sever (2003), masalın ana dili ediniminin doğal bir süreci olduğunu ifade eder.

Erken yaşta çocuklarla yapılan masal ve öykü çalışmaları, çocuğun anadili gelişimine büyük katkı sağlar. Bu yaşlarda bir yetişkin tarafından masal ve hikâye çalışmalarına dâhil edilen çocukların dil ediniminde önemli bir yol kat edeceği düşünülmektedir. Savaş (2006)'ın bu konudaki tespitleri şu şekildedir:

“Temmuz 2005’te Berlin’de yapılan 10. Uluslararası Çocuk Dili Araştırmaları Derneği Kongresi’nde konuşma yapan Dil bilimi Profesörü Klan Delius, Türkçenin yapı olarak legoya benzediğini çünkü zaman ve şahıs eklerinin düzenli olduğunu, bu nedenle Türk çocuklarının anadillerinin yapılarını doğru kullanmayı en erken öğrenen çocuklar olduğunu belirtmiştir. Bu süreç Arap çocukları için 12 yıl, Alman çocukları için 4-5 yıl sürerken, Türk çocukları 2-3 yılda dil yapılarını kurallı olarak kullanmayı öğrenebilmektedir. Türkçenin bu kurallı yapısı, erken çocukluk

döneminde evde yapılacak yetişkin-çocuk iletişimleriyle, ortak öykü okuma etkinliklerinin, ayrıca okul döneminde okulda yapılacak dil çalışmalarının verimini artıracak çok değerli bir özelliktir. (s.50-51)”

Dil düşünce ilişkisinden hareketle, masalların ana dilinin imkânlarını kullanarak bireylere önemli düşünme yetenekleri kazandırdıkları söylenebilir. Günümüz eğitim sisteminin çabuk düşünen ve problem çözme yeteneğine sahip bireyler yetiştirme amacına masal türünün olanaklarını kullanarak katkıda bulunmak mümkündür. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında yer verilecek masallar özenle seçilmeli ve masalların incelenmesi sadece basit olay örgüsünün tespiti şeklinde değil çok yönlü olarak yapılmalıdır.

2.1.4. Eğitsel ileti

Masal, insanların hoşça zaman geçirmeleri amacını taşıyan edebi türdür. Masalın bunun kadar mühim başka bir gayesi de taşıdığı iletiler ve mesajlarla onu dinleyenlere bir şeyler öğretmektir. Kültürün ve dilin aktarıcısı olan masallar gelişigüzel oluşturulmuş olay metinleri değil, sistemli eğitim materyalleridir.

Değerler eğitimi, dünyada son yıllarda önemi giderek artan konulardan biridir. Yapılan araştırmalar okullarda bilimsel eğitimin yanında değerler eğitimin de verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çünkü milletler yeni nesillerinin kendi değerlerini taşımalarını ve bilgili oldukları kadar iyi insan olmalarını da istemektedir. Yüzyıllar boyunca eğitimciler ve düşünürler iyi insan yetiştirme konusunda çeşitli çalışmalar yapmıştır. Bu konuda birçok fikir ve ürün ortaya koyulmuştur. İşte masal bu görevi yerine getiren ürünlerden biri olarak değerler eğitimindeki önemini hiç kaybetmemiştir.

Masalların eğitim maksadıyla kullanılması çok eski zamanlara dayanmaktadır. Eğitim faaliyetleri kurumsallaşmamış göçebe topluluklar bile toplumsal yapılarını çok uzun süre muhafaza edebilmiştir. Bu duruma masalaların önemli katkısı olmuştur. Bugün de küresel yozlaşma yaşayan milletler bu sorunu aşabilmek için masallara önem

vermektedirler. Demiray (1977), geçmiş masallarda olduğu gibi bugünün masallarında da çocuklara kazandırılacak istendik davranış iletilerinin bulunması gerektiğini belirtmiştir.

Sever (2003)'e göre ileti, “yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir” (s.131). Özdemir (1983), dinleyici ve okuyucuya aktarılacak iletinin yazarın yazma amacı olduğunu belirtmiştir. Metinler, bu amaca göre kurgulanmaktadır.

Okuyucusuna bir değer aşlamak isteyen yazarların metinlerinde bulunması gereken bazı özellikler vardır. Bu metinlerde bulunan iletilerin sahip olmaları gereken nitelikler Demirel ve diğerleri (2011) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- İletiler, hedef kitlenin bilişsel ve duyuşsal gelişim niteliklerine uygun olmalıdır. Çocuklardaki gelişim durumlarına katkı sağlamalıdır.
- İletiler ile konudan bağımsız olmamalı, aralarında kuvvetli bir ilişki olmalıdır.
- İçerik ve üslup kendi içinde bir uyumu barındırmalıdır.
- İleti aktarımında metin özellikleri dikkate alınmalıdır. İletiler örtük, açık, dolaylı ve soru şeklinde verilmelidir.
- İletiler, tema ve ana düşünce kadar önemsenmeli ve aktarılacak iletilerin üzerinde çalışma yapılmalıdır.

Yazar, iletilerin çocuklara aktarırken çocuğun hislerine önem vermelidir. Bu bağlamda, estetik bir eğitim vasıtası olan kitabı yapmacık bir dil ile işlemekten kaçınılmalıdır. Ayrıca çocuğa kazandırmayı düşündüğü iletileri hissi bir sığılğa düşmeden verebilmelidir (Sever, 2003).

Bir çocuk kitabı, evvela çocuklara bilgi vermek ve onları bilgi sahibi yapmak amacını taşımaktadır. Edebi özelliğe sahip bir kitabın amacı ise çocukların duyuşsal özelliklerini geliştirmektir. Bu sebeple, farklı türdeki metinlerin iletileri aktarma biçimleri de farklılık göstermektedir (Sever, 2003).

Masallar, hedef davranışları eğitsel iletiler aracılığıyla okuyuculara ve dinleyicilere kazandırılır. İletiler masallarda açık veya örtük durumda olabilir. Çocuklara sadece yapılması gereken doğrular değil, kaçınılması gereken yanlışlar da bu iletilerle aktarılır. Helimoğlu Yavuz (1997) yaptığı çalışmalarda 5 grup altında 19 ana başlıktan oluşan iletiler tespit etmiştir. Helimoğlu Yavuz'un tespit ettiği gruplar şu şekildedir:

- Etik İletiler
- Psikolojik İletiler
- Sosyolojik İletiler
- Ekonomik İletiler
- Diğer iletiler (Helimoğlu Yavuz, 1997)

Bu araştırmada bu beş başlık altında uzman görüşü alınarak oluşturulan ileti dizinini kullanılmıştır. Araştırma sırasında, kullanılan iletilerin günlük hayatta çocukların sıkça karşılaştıkları ifadeler olduklarını tespit edilmiştir. Buna göre masallarda aranacak iletiler şu şekilde ortaya koyulmuştur:

Etik İletiler

- Ön yargının zararları
- Doğruluk
- Öfkenin zararları
- Sözünde durmak
- Emanet
- Kıskançlığın zararları

Psikolojik İletiler

- Çalışkanlık
- Umut

-Akıl yürütmek

-Sevgi

-Sabır

-Kadere rıza

-İyimserlik

-Kararlılık

-Tedbirli olmak

Sosyolojik İletiler

- Yardım

-Otoritenin sözüne itaat etmek

-Ailenin önemi

Ekonomik İletiler

-Tutumluluk

-Ekonomik katkı

Diğer İletiler

-Yaşadığı anın değerini bilmek

-Acının olgunlaştırıcı gücü

-Her işin bir vakti vardır

-Dermansız dert yoktur

-Dert tadı kaçırır

-Gereği kadar konuşmak

2.1.5. Zebercet Coşkun

Masallar, toplumun kültürünü nesilden nesile aktaran araçlardan biridir. Bu yüzden masalların taşıdığı mesajlar çok önemlidir. Zira toplum değerlerine uzak bir masal, yapı yönünden ne kadar başarılı olursa olsun kültür aktarımı görevini yerine getirmeyecektir. Araştırmanın bu bölümünde masal derleyen ve yazar Zebercet Coşkun'un hayatına dair bilgiler verilecektir.

Zebercet Coşkun, 11 Aralık 1933'te Bursa'nın Gemlik ilçesinde doğmuştur. Edebiyata olan ilgisi çocukluk yıllarında başlamıştır. Edebiyatın yanı sıra resim sanatı ile de ilgilenmiştir. Her iki alanda da yetkin eserler vermiştir. Resim ve edebiyata dair çalışmaları ile kişisel ve karma sergilerin içinde yer almıştır. Ortaöğrenimini Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde tamamlamıştır.

İlk öyküsü 1966 yılında Bitlis gazetesinde çıkmıştır. Bu tarihten sonra Bitlis gazetesinde bir süre daha yazı ve hikâye yayınlamaya devam etmiştir. Daha sonraları Eflatun dergisi Gemlik Körfez gazetesinde yazıları yayımlanmıştır. “Efsaneler Şehri Bursa” ve “Efsanelerle Anadolu” yazı dizilerini *Eflatun* dergisinde, “Tarih İçinde Gemlik ve Havalisi” yazı dizisini *Gemlik Körfez* gazetesinde yayımladı. Adana'nın Saimbeyli (Haçin) ilçesinde Türkler ve Ermeniler arasında geçen olayları anlattığı *Haçin* romanı ile tanındı. Bu romanı ile 1975 yılında Milliyet gazetesi tarafından düzenlenen Milliyet Roman Yarışması'nda dördüncü oldu. Coşkun, hayatının sonuna kadar *Çocuk Edebiyatı Derneği* üyeliği yapmıştır. Üç çocuk annesi olan Zebercet Coşkun 2010 yılında hayata gözlerini yummuştur.

Yazar, derlediği ve kendi kaleme aldığı masallar ile edebiyat dünyasına önemli katkılar sağlamıştır. Daha çok Marmara ve Ankara yöresine ait masallar derlemiştir. Masal derlediği kişiler Lütfiye Bursa ve Nahide Coşkun'dur. Kaynakları masalı aktarırken unutulmuş bir yer olduğunda eklemeleri Coşkun yapmıştır. Bununla birlikte kendi yazdığı masallar da vardır. Kara dev ile Kotan Masalı en çok ilgi gören eserlerinden biridir.

Eserleri

Romanları:

- Haçın (1975)
- Elmanın Kurdu (2001)
- Tarihe Düşülen Dipnot: Haçın ve Çallıyan Efendi (2005)

Masalları:

- Altın Kale'nin Esrarı (1988)
- Kara Dev ile Kotan (1989)
- Sihirli İnci (1997)

Araştırma-Anı:

- Kimler Geldi Kimler Geçti (Tarih İşinde Gemlik) (1989)
(<http://www.biyografya.com>)

2.2. İlgili Literatür

Toprak (2016), “Yücel Feyzioğlu’nun Derlediği Türk Dünyası Masallarında Çocuklara Yönelik İstendik Davranışların Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Türk kültür dünyasına önemli katkılar sağlayan Yücel Feyzioğlu’nun derlediği masalları ele almıştır. Yazara ait 11 masal kitabı incelenmiştir. Bu masal kitapları şunlardır: Dimitraş ile Pıtraş, Aldar Köse, Alp ile Asamat Köprüsü, Yartı Kulak, Keloğlan ile Kahkaha Hanım, Cırttan ile Çilbik, Mürkumomo ile Çomotay, Pürüş Batur ile Aksıla, Er Tapıldı, Serçe Koyun Avlarkene, İristu ile Akkağan. Toprak, bu kitapların çocuk eğitimi açısından önemini incelemiştir. Masallarda tespit ettiği iletileri beş grupta toplamıştır. Araştırma sonunda Yücel Feyzioğlu tarafından derlenen masalların çocuk eğitiminde özellikle, psikolojik iletiler ve etik iletilerin iletilmesinde önemli rol oynadığı belirlenmiştir.

Özkan (2014), “Hatay (Antakya) Masallarının Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Hatay yöresinden derlediği 54 masal metninin incelemesini gerçekleştirmiştir. Çalışmanın önemli amaçlarından biri derlenen

masalların sözlü kültürden yazılı kaynaklara aktarılarak unutulmalarının önüne geçmektir. Çalışma altı bölümden oluşmuştur. Derlenen masallar etik iletiler, psikolojik iletiler, sosyolojik iletiler, ekonomik iletiler ve diğer iletiler göz önünde bulundurularak değerlendirmeye alınmıştır. Bulunan sonuçların çağdaş eğitim yaklaşımlarından olan çoklu zekâ kuramına uygun oldukları belirtilmiştir. Çalışma sonunda Hatay bölgesindeki masalların çocuk eğitimi açısından faydalı metinler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu metinler çocuklara hem dilin güzelliklerini kazandıracak derinlikte hem de çocukların şahsiyet gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir.

Yasa (2012), “Mevlana İdris Zengin’in Masal Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasından Türk Çocuk Edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Mevlana İdris Zengin’in masal kitaplarını biçimsel ve içerik unsurlar bakımından incelemiştir. Biçimsel olarak “büyüklük, kâğıt, kapak, cilt, sayfa düzeni, harfler ve resimler”; içerikle ilgili olarak ise “konu, karakterler, dil, anlatım ve iletiler” yönlerinden değerlendirme yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında Zengin’in 23 masal kitabında yer alan 42 masal incelenmiştir. Araştırma sonunda Zengin’in masal kitaplarının aranan iç ve dış yapı ölçütlerine uyduğu sonucuna varılmıştır. Yazarın masal kitaplarının çocuklarda edebi zevk oluşturabilecek özellikler taşıdığı belirtilmiş ve kitapların çocuk eğitiminde kullanılması tavsiye edilmiştir.

Kayman (2011), “Bingöl’de Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında Bingöl ili ve ilçelerinde anlatılan masallar üzerinde bir derleme çalışması yapmıştır. Bu çalışmalar sonunda Hacca Giden Kurt, Kartal ile Kaplumbağa, Tilki ile Leylek, Padişahın Üç Oğlu, Zozan ile Gozan, İnsan Yiyen Cadı, Eyşık ile Fatik, Selim ile Ahmet, Kedi ile Piro isimli masalları derlemiş ve çalışmasına dâhil etmiştir. Daha sonra bu masalların etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve diğer iletileri ne ölçüde taşıdıklarını belirlemiştir. Araştırma sonunda masalın çocukların hayal dünyalarına katkıda bulunduğu ve dil gelişimlerinde büyük faydalar sağladığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte masalların taşıdığı iletilerin çocuklarda kişilik gelişimine fayda sağlayacağı görüşündedir. Çalışmanın bir diğer önemli noktası derlenen masal metinlerine yer verilmesi olmuştur.

Saltık (2016)'ın yaptığı “Derlenmiş Masallar ile Kurgulanmış Masalların Çocuğa Göreliğı” isimli doktora çalışmasında araştırmaya konu olan masallar konu, karakter, ileti, dil ve anlatım ve temel eğitim ilkeleri olmak üzere beş başlıkta ele alınmıştır.

Boztılki (2012)'nin yaptığı “Eğitim Boyutuyla Türk Edebiyatında Fantastik ve Masalsı Öğeler” isimli çalışmada 2006 yılında yenilenen eğitim programının Türkçe dersi ile alakalı hedeflerine ulaşmasında masalsı ve fantastik öğelerin etkisi araştırılmıştır. Araştırma kapsamında çocukların masalsı ve fantastik öğelere ilgileri saptanmıştır.

Cihandır (2009)'ın yaptığı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Okul Öncesi Çocukların Ninni, Tekerleme ve Masallar Aracılığı ile Türkçe Dil Becerilerini Kazanmaları Üzerine Bir Değerlendirme” isimli çalışmada 4-5 yaş grubundaki çocukların dil gelişimi üzerinde ninni, tekerleme ve masalların etkisi araştırılmıştır. Çalışma KKTC'nin Girne bölgesinde yapılmıştır. Araştırmada ebeveyn ve öğretmen gibi değişkenlerin de dil gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çetinkaya (2007)'nin yaptığı “Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi” isimli doktora tezinde Türkçe ders kitabındaki masallar, masal kitaplarının seçimi, masalların Türkçe öğretiminde kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri ve masalların içerik özellikleri ele alınmıştır. Bu amaçla öğretmenler için bir görüş ölçeğı hazırlanmış ve İzmir ili Buca ilçesindeki 365 öğretmene uygulanmıştır.

Helimoğlu Yavuz (1996)'un doktora tezi olan “Masalların Eğitim İşlevleri ve Dil Öğretimindeki Yeri” isimli çalışmada masalların halk eğitimi konusundaki yeri ile dilin öğretilmesi ve geliştirilmesindeki katkısı incelenmiştir. Türkiye'nin her bölgesinden toplanan 90 masaldan 517 ileti saptanmış ve bunlar 5 ana grupta toplanmıştır. Daha sonra bunlar 19 ana başlık ve 162 ara başlık halinde verilmiştir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, evrenine, veri toplama aracına ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır. İletilerin tespitinde ve değerlendirilmesinde kullanılan ölçme aracı burada verilmektedir. Çalışma sürecinin yönetimine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, çocukların eğitimi ve kültür değerlerinin yeni nesillere aktarımı maksadıyla oluşturulmuş masallarda bu amaçlara uygun ifadelerin ne ölçüde yer aldığını belirlemeyi hedeflemektedir. Bu sebeple nitel araştırma yöntemlerinden doküman araştırması yöntemine bir örnek oluşturur.

Nitel araştırma, araştırmacının bilgisi ve tecrübeleriyle gerçekliğin bulunduğu bağlamda anlamlandırılmasını esas alan anti-pozitivist yorumcu bakış açısı olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirer; 2014). Yıldırım ve Şimşek (2008) nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma (s.39)” olarak tanımlamaktadır. Nitel araştırma yönteminde dünyada birçok gerçeğin var olduğu ve aynı durumla ilgili farklı şahsi görüşlerin olabileceği temel alınır. Çalışmalarda nitel veriler toplanarak analizi gerçekleştirilir. Nitel araştırmalarda çoğunlukla genellemelere gidilmez ve her olay kendi oluş durumları içinde değerlendirilir (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirer; 2014). Araştırma konusuyla ilgili belgelere yapılan analiz sonunda çeşitli sonuçlara ulaşmak

doküman incelemesini örneklendirir. Bu yöntem zaman ve kaynak kullanımı yönünden oldukça verimlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırma sözlü ve yazılı olarak aktarılan masal metnlerinin istendik davranışlar açısından değerini belirlemek amacı taşıdığından araştırmanın evreninin bütün masallar oluşturmaktadır. Bu masallar arsından Zebercet Coşkun'un yazdığı ve derlediği masal metinleri seçilerek incelemeye alınmıştır. Zebercet Coşkun'un 3 kitabında bulunan 9 masal üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu masallar şunlardır:

- Kara Dev ile Kotan
- Altın Kale'nin Esrarı
- Memiş
- Üç Köpük
- Sihirli İnci
- Benli Bahri Bey
- Kurukafa
- Kaptan Deli Mehmet
- Rastgele

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada masalların çocuk eğitime katkısı incelenmiştir. Bu nedenle önce, literatür taraması yapılarak ve uzman görüşü alınarak ilkokul ve ortaokul çağındaki çocuklara kazandırılacak olumlu davranışları içeren bir eğitsel iletiler listesi oluşturulmuştur. Sonrasında masalların incelenmesi bu eğitsel iletiler listesine göre yapılmıştır. Eğitsel iletiler listesi Tablo 3.1.de verilmiştir.

Eğitsel iletiler, Helimoğlu Yavuz (1997)'un belirttiği beş ana başlığa göre gruplandırılmıştır. Bu gruplar; etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve diğer iletiler gruplarıdır. Bu gruplardan etik iletiler (n=6), psikolojik iletiler (n=9), sosyolojik iletiler

(n=3), ekonomik iletiler (n=2) ve diğ er iletiler (n=6) alt başlığa ayrılmıştır. Çalışma sırasında tespit edilen mesajlar alt başlıklara göre ayrılmıştır.

İncelenen masallarda Tablo 3.1.esas alınmıştır. Masalarda 5 ana başlık altında 26 davranışın değerlendirilmesi yapılmıştır. Çocuklara kazandırılması istenen davranışların tespiti yapıldıktan sonra masalarda geçen ifade örnekleri fişlenmiştir. Elde edilen bulgular ile çalışma değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler Zebercet Coşkun’a ait Kara Dev ile Kotan, Altın Kale’nin Esrarı ve Sihirli İnci masal kitaplarından elde edilmiştir. Masal kitapları, kitapçılardan temin edilmiştir. Diğer bilgilere erişim için kütüphaneler ve internet siteleri kullanılmıştır.

Yazara ait üç masal kitabı ele alınmış ve dokuz farklı masalın incelenmesi yapılmıştır. Sihirli İnci ve Altın Kale’nin Esrarı kitaplarında aynen geçen “Kurukafa” masalı yalnızca bir kez incelenmiştir. Tüm masalların sahip oldukları eğitsel iletiler tespit edilmiştir.

Masallardan Kara Dev ile Kotan aynı isimli masal kitabında bulunmaktadır. Altın Kale’nin Esrarı, Memiş, Kurukafa ve Üç Köpük masalları Altın Kale’nin Esrarı kitabında bulunmaktadır. Sihirli İnci, Benli Bahri Bey, Kurukafa, Kaptan Deli Mehmet ve Rastgele masalları Sihirli İnci kitabında yer almaktadır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirlemek amacı taşıyan ve doğrudan olmayan yollarla çalışma imkânı veren bir tekniktir. Bu teknik sosyal bilgiler alanında sıkça kullanılmaktadır. İçerik analizinde önceden belirlenmiş kurallar yardımıyla, bir mesajın belli niteliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanımlanarak çıkarımlara ulaşılmasını sağlar. Ayrıca bir metinde bulunan hedef

kelimelerin ve kavramların tespiti de içerik analizi ile yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığından hareketle çeşitli ilişkiler tespit eder ve analiz sonucunda iletiye dönük çıkarımlarda bulunur (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirer; 2014).

Verilerin analizi yapılırken Tablo 3.1.' de verilen iletiler esas alınmıştır. 3 masal kitabındaki 9 masal metninden cümle veya paragraf içinde tespit edilen iletiler ana fikirlerine göre değerlendirilmiştir. Metinlerde saptanan ifadeler not edilmiştir. Masal metinleri ve iletiler tüm ifadelerin tespiti sağlanana dek araştırmacı tarafından tekrar okunmuş ve değerlendirilmiştir. Bulunan mesajların cümle veya paragraf içinde olmasına dikkat edilmiştir. Ayrılan cümle ve paragraflar incelenmiştir. Bu ifadeler belirlenen 26 alt başlıktan uygun olanlarına yerleştirilmiştir.

Masal metinlerinde tespit edilip alt başlıklardan uygun olanlarına yerleştirilen iletiler araştırmacı tarafından tekrar gözden geçirilmiştir. Alan uzmanlarından görüş alındıktan sonra ifadelerin değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendirme sonunda çalışmanın sonuç ve önerilerine ulaşılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Zebercet Coşkun tarafından derlenen ve yazılan masal metinlerinin istendik davranışlara yönelik iletileri ne derece taşıdığı alt problemler doğrultusunda raporlaştırılmıştır. Bulunan iletilerin dağılımı, masal metinlerde hangi ifadelerle yer aldığı ve hangi masal metninin hangi iletilere sahip olduğu ortaya koyulmuştur.

4.1. Zebercet Coşkun'un Derlediği ve Yazdığı Masalarda İstendik Davranışlara Yönelik İletiler Ne Ölçüde Yer Almaktadır?

Çocuklara hayata dair ilk öğütlerin verdiği ve kültürün aktarıcısı olan masal metinlerinde bulunması gereken iletiler; etik iletiler, psikolojik iletiler, sosyolojik iletiler, ekonomik iletiler ve diğer iletiler isimleriyle başlıklandırılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen 9 masal metninde yer alan iletilere ait ifadelerin sayısı Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Zebercet Coşkun'un masal kitaplarında yer alan iletilerin sayısı (n)

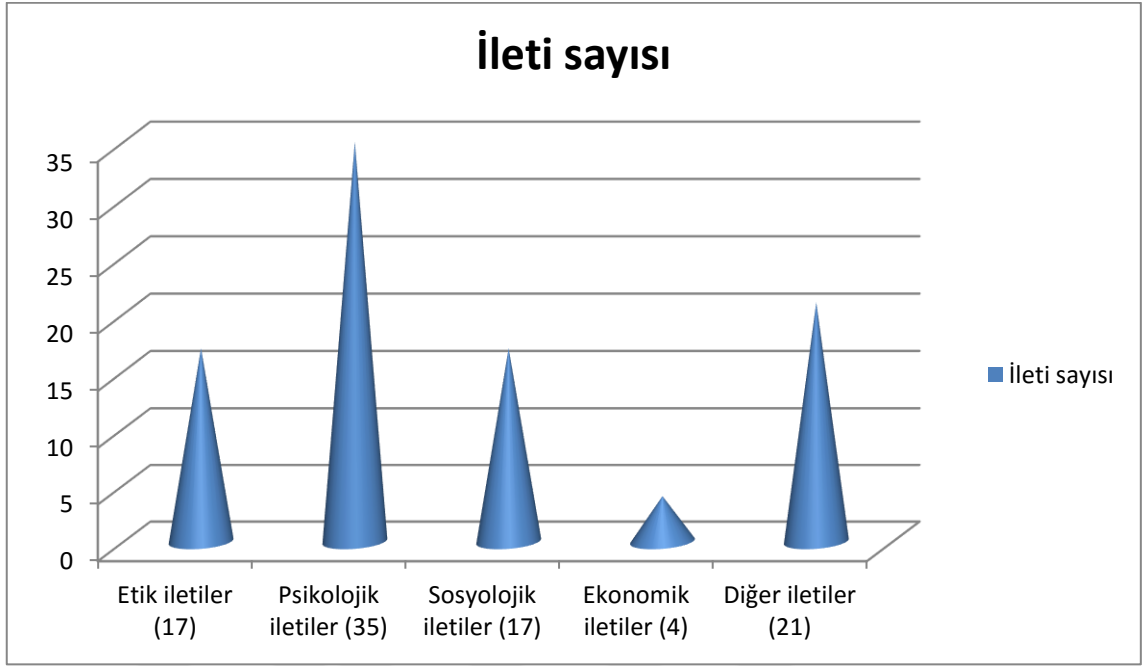
İletiler	Davranışlar	n
Etik İletiler	Ön yargının zararları	1
	Doğruluk	2
	Öfkenin zararları	6
	Sözünde durmak	2
	Emanet	2
	Kıskançlığın zararları	4
Psikolojik İletiler	Çalışkanlık	5 (1)
	Umut	4
	Aklını kullanmak	5 (2)
	Sevgi	3 (1)
	Sabır	2
	Kadere rıza	6
	İyimserlik	2
	Kararlılık	6 (1)
	Temkinli olmak	2
Sosyolojik İletiler	Yardım etmek	8 (2)
	Otoriteye itaat etmek	5
	Ailenin önemi	4 (1)
Ekonomik İletiler	Tutumluluk	2
	Ekonomik katkı	2
Diğer İletiler	Yaşadığı anın değerini bilmek	3
	Acının olgunlaştırıcı gücü	4
	Her işin bir vakti vardır	3
	Dermansız dert yoktur	2 (1)
	Dert tadı kaçırır	5 (1)
	Gereği kadar konuşmak	4 (2)

Not: Parantez içinde verilen ileti sayıları yazarın kendi yazdığı Üç Köpük masalına aittir.

Tablo 4.1’de yer alan veriler incelendiğinde Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metinlerinin 17 bölümünde etik iletilere yönelik ifadeler yer verildiği saptanmıştır. Bu iletiler içerisinde önyargının zararları (n=1), doğruluk (n=2), öfkenin zararları (n=6), sözünde durmak (n=2), emanet (n=2) ve kıskançlığın zararları (n=4) davranışlarına yönelik iletilerin olduğu saptanmıştır. Masal metinlerinde 35

yerde psikolojik iletilere yer verildiği tespit edilmiştir. Psikolojik iletiler içerisinde çalışkanlık (n=5), aklını kullanmak (n=5), umut (n=4), sevgi (n=3), sabır (n=2), kadere rıza (n=6), iyimserlik (n=2), kararlılık (n=6) ve temkinli olmak (n=2) davranışlarına yönelik iletiler bulunmuştur. Masal metinleri içerisinde 17 yerde sosyolojik iletilere yer verildiği belirlenmiştir. Bu iletilerden yardım etmek (n=8), otoritenin sözüne itaat etme (n=5) ve ailenin önemi (n=4) iletilerine yer verilmiştir. Masallar içerisinde 4 bölümde ekonomik iletilere yer verilmiştir. Bunlardan tutumluluk (n=2) ve ekonomik katkı (n=2) iletilerinin yer aldığı belirlenmiştir. Masal metinlerinde 21 yerde diğer iletiler kullanılmıştır. Bunlardan yaşadığı anın değerini bilmek (n=3), acının olgunlaştırıcı gücü (n=4), her işin bir vakti vardır (n=3), dermansız dert yoktur (n=2), dert tadı kaçırır (n=5) ve gereği kadar konuşmak (n=4) iletilerinin yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 4.1. incelendiğinde Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metinlerinde en çok yardım etmek (n=8), daha sonra kararlılık (n=6), öfkenin zararları (n=6) ve kadere rıza (n=6) iletileri yer almaktadır. Masal metinlerinde ayrıca çalışkanlık (n=5), otoritenin sözüne itaat etme (n=5), aklını kullanmak (n=5), dert tadı kaçırır (n=5), kıskançlığın zararları (n=4), ailenin önemi (n=4), gereği kadar konuşmak (n=4), acının olgunlaştırıcı gücü (n=4), umut (n=4), yaşadığı anın değerini bilmek (n=3), sevgi (n=3), her işin bir vakti vardır (n=3), iyimserlik (n=2), doğruluk (n=2), sabır (n=2), temkinli olmak (n=2), sözünde durmak (n=2), emanet (n=2), tutumluluk (n=2), ekonomik katkı (n=2), dermansız dert yoktur (n=2) ve ön yargının zararları (n=1) iletilerine de yer verilmiştir.

Şekil 4.1. Zebercet Coşkun'un masal kitaplarında yer alan iletilerin dağılımı

Şekil 4.1'den hareketle Zebercet Coşkun'un masal metinlerinde en çok psikolojik iletilere ($n=35$), daha sonra diğer iletilere ($n=21$), sosyolojik iletilere ($n=17$), etik iletilere ($n=17$) ve ekonomik iletilere ($n=4$) yer verildiği söylenebilir.

4.2. Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metinlerinde bulunan eğitsel iletiler nasıl dağılmaktadır?

Bu bölümde istendik davranışlara dönük iletileri masal metinlerinde ne ölçüde yer aldığı incelenmiştir. Bu araştırmada Zebercet Coşkun'un 3 kitabında yer alan 9 masal incelenmiştir. Bu masallar şunlardır: Kara dev ile Kotan, Altın Kalenin Esrarı, Memiş, Üç Köpük, Sihirli İnci, Benli Bahri Bey, Kurukafa, Kaptan Deli Mehmet, Rastgele. Masal metinlerinde yer alan etik iletilerin dağılımı Tablo 4.2'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Masal metinlerinde yer alan etik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı (n)

İncelenen masal	Ön yargının zararları		Öfkenin zararları	Sözünde durmak	Emanet	Kıskançlığın zararları
	Doğruluk					
Kara Dev ile Kotan Altın	-	-	2	-	-	4
Kale'nin Esrarı	-	-	-	1	-	-
Memiş	-	-	3	-	2	-
Üç Köpük	-	-	-	-	-	-
Sihirli İnci	-	-	-	-	-	-
Benli Bahri Bey	1	1	-	-	-	-
Kurukafa	-	-	-	2	-	-
Kaptan Deli	-	2	-	-	-	-
Mehmet Rastgele	-	-	1	-	-	-

Tablo 4.2. incelendiğinde Kara Dev ile Kotan masalında öfkenin zararları iletileri (n=2) ve kıskançlığın zararları (n=4) durumlarının yer aldığı tespit edilmiştir. Altın Kale'nin Esrarı ve Sihirli İnci masal metinlerinde etik iletilerin yer almadığı görülmüştür. Benli Bahri Bey masalında öfkenin zararları (n=1) ve doğruluk (n=1) ile alakalı mesajların olduğu tespit edilmiştir. Kurukafa masalında sözünde durmak (n=2) davranışına yönelik mesajların olduğu saptanmıştır. Kaptan Deli Mehmet masalında doğruluk (n=1) iletileri yer almıştır. Rastgele masalında öfkenin zararlarını (n=1) anlatan iletiler bulunmaktadır. Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda etik iletilere ait herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır.

Araştırma dâhilinde incelenen psikolojik iletilerin masal metinlerine göre dağılımı Tablo 4.3. 'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Masal metinlerinde yer alan psikolojik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı (n)

İncelenen masal	Çalışkanlık	Umut	Aklını kullanmak	Sevgi	Sabır	Kadere rıza	İyimserlik	Kararlılık	Temkinli olmak
Kara Dev	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ile Kotan	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altın	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Kale'nin	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Esrarı	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Memiş	1	-	-	1	2	2	-	1	-
Üç	1	-	2	1	-	-	-	1	-
Köpük	1	-	2	1	-	-	-	1	-
Sihirli	1	1	2	-	-	1	-	1	-
İnci	1	1	2	-	-	1	-	1	-
Benli	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Bahri	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Bey	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Kurukafa	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Kaptan	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Deli	1	1	-	-	-	-	-	1	2
Mehmet	1	1	-	-	-	-	-	1	2
Rastgele	-	-	-	-	-	1	2	-	-

Tablo 4.3'te yer alan bilgiler incelendiğinde, Kara Dev ile Kotan masal metninde psikolojik durumlara yönelik iletilere rastlanmamıştır. Altın Kale'nin Esrarı masalında sadece kararlılık (n=2) davranışına yönelik mesaja yer verilmiştir. Memiş masalında çalışkanlık (n=1), sevgi (n=1), sabır (n=2), kadere rıza (n=2) ve

kararlılık (n=1) iletileri mesajlarda yer almaktadır. Sihirli İnci masalında çalışkanlık (n=1), umut (n=1), aklını kullanmak (n=2) kadere rıza (n=1) ve kararlılık (n=1) ile ilgili iletilere yer verilmiştir. Benli Bahri Bey masalında çalışkanlık (n=1), umut (n=1), aklını kullanmak (n=1) ve sevgi (n=1) iletilerine yönelik mesajların olduğu tespit edilmiştir. Kurukafa isimli masalda kadere rıza (n=2), umut (n=1) ve kararlılık (n=1) durumlarına yönelik iletilerin bulunduğu saptanmıştır. Kaptan Deli Mehmet masalında çalışkanlık (n=1), umut (n=1), kararlılık (n=1) ve temkinli olmak (n=2) durumlarına yönelik iletiler bulunmuştur. Rastgele masal metninde kadere rıza (n=1) ve iyimserlik (n=2) davranışlarına yönelik ifadeler yer almıştır.

Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda psikolojik iletilere ait çalışkanlık (n=1), aklını kullanmak (n=2), umut (n=1), sevgi (n=1), ve kararlılık (n=1) davranışlarına yönelik mesajlar bulunmuştur.

Araştırmada incelenen sosyolojik iletilerin masal metinlerine göre dağılımı Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Masal metinlerinde yer alan sosyolojik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı (n)

İncelenen masal	Yardım etmek	Otoritenin sözüne itaat etmek	Ailenin önemi
Kara Dev ile Kotan	-	-	-
Altın Kale'nin Esrarı	-	-	1
Memiş	2	1	-
Üç Köpük	2	-	1
Sihirli İnci	-	-	-
Benli Bahri Bey	2	-	-
Kurukafa	-	-	1
Kaptan Deli Mehmet	-	-	-
Rastgele	2	4	1

Tablo 4.4. incelendiğinde Kara Dev ile Kotan masalında hiçbir sosyolojik iletiye yer verilmediği tespit edilmiştir. Altın Kalenin Esrarı masal metninde ailenin

önemine (n=1) yönelik mesaj bulunmaktadır. Memiş masalında yardım etmek (n=2) ve otoritenin sözüne itaat etme (n=1) durumları ile ilgili iletiler bulunmaktadır. Sihirli İnci masalında hiçbir sosyolojik iletiye yer verilmediği saptanmıştır. Benli Bahri Bey masal metninde yardım etmek (n=2) davranışına dönük mesajlara rastlanmıştır. Kurukafa masalında ailenin önemi (n=1) iletileri yer almaktadır. Kaptan Deli Mehmet masalında herhangi bir sosyolojik ileti yoktur. Rastgele masalında yardım etmek (n=2), otoritenin sözüne itaat etmek (n=4) ve ailenin önemi (n=1) ile ilgili mesajlar saptanmıştır.

Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda sosyolojik iletilere ait yardım etmek (n=2) ve ailenin önemi (n=1) iletilerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir.

Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masalarda tespit edilen ekonomik iletilerin masal metinlerine göre dağılımı Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Masal metinlerinde yer alan ekonomik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı (n)

	Tutumlu olmak	Ekonomik katkı
İncelenen masal		
Kara Dev ile Kotan	-	1
Altın Kale'nin Esrarı	-	-
Memiş	1	1
Üç Köpük	-	-
Sihirli İnci	1	-
Benli Bahri Bey	-	-
Kurukafa	-	-
Kaptan Deli Mehmet	-	-
Rastgele	-	-

Tablo 4.5. incelendiğinde Kara Dev ile Kotan masalında ekonomik katkı (n=1) iletileri ile alakalı bir mesaj tespit edilmiştir. Memiş masal metninde tutumlu olmak (n=1) ve ekonomik katkı (n=1) ile ilgili mesajlar bulunmuştur. Sihirli İnci masalında tutumlu olmak (n=1) durumu ile ilgili ifade vardır. Altın Kalenin

Esrarı, Benli Bahri Bey, Kurukafa, Kaptan Deli Mehmet ve Rastgele isimli masal metinlerinde herhangi bir ekonomik iletiye rastlanmamıştır.

Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda sosyolojik iletilere ait herhangi bir ekonomik ileti tespit edilmemiştir.

Zebercet Coşkun'un yazdığı ve derlediği masal metinlerinde diğer iletilerin masal metinlerine göre dağılımı Tablo 4.6'da gösterilmiştir. Diğer iletiler etik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik iletilere dâhil edilmeyen ifadelerdir.

Tablo 4.6. Masal metinlerinde yer alan ekonomik iletilerin masal kitaplarına göre dağılımı (n)

İncelenen masal	Yaşadığı anın değerini bilmek	Acının olgunlaştırıcı gücü	Her işin bir vakti vardır	Dermansız dert yoktur	Dert tadı kaçırır	Gereği kadar konuşmak
Kara Dev ile Kotan	-	-	-	-	-	-
Altın Kale'nin Esrarı	-	-	-	1	3	2
Memiş	-	-	-	-	1	-
Üç Köpük	-	-	-	1	1	2
Sihirli İnci	-	3	1	-	-	-
Benli Bahri Bey	2	1	-	-	-	-
Kurukafa	-	-	2	-	-	-
Kaptan Deli Mehmet	1	-	-	-	-	-
Rastgele	-	-	-	-	-	-

Tablo 4.6. incelendiğinde Kara Dev ile Kotan masalında diğer iletilere girecek herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. Altın Kale'nin Esrarı masalında dermansız dert yoktur (n=1), dert tadı kaçırır (n=3) ve gereği kadar konuşmak (n=2) iletilerine rastlanmıştır. Memiş masalında dert tadı kaçırır (n=1) iletileri ile ilgili bir bölüm vardır.

Sihirli İnci masalında acının olgunlaştırıcı gücü (n=3) ve her işin bir vakti vardır (n=1) iletilerini içeren ifadeler vardır. Benli Bahri Bey yaşadığı anın değerini bilmek (n=3) ve acının olgunlaştırıcı gücü (n=1) ile alakalı ifadeler bulunmuştur. Kurukafa masalında her işin bir vakti vardır (n=2) iletisine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. Kaptan Deli Mehmet masalında yaşadığı anın değerini bilmek (n=1) iletisine yönelik ifadeler bulunmuştur. Rastgele masalında diğer iletiler içerisinde yer alan herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

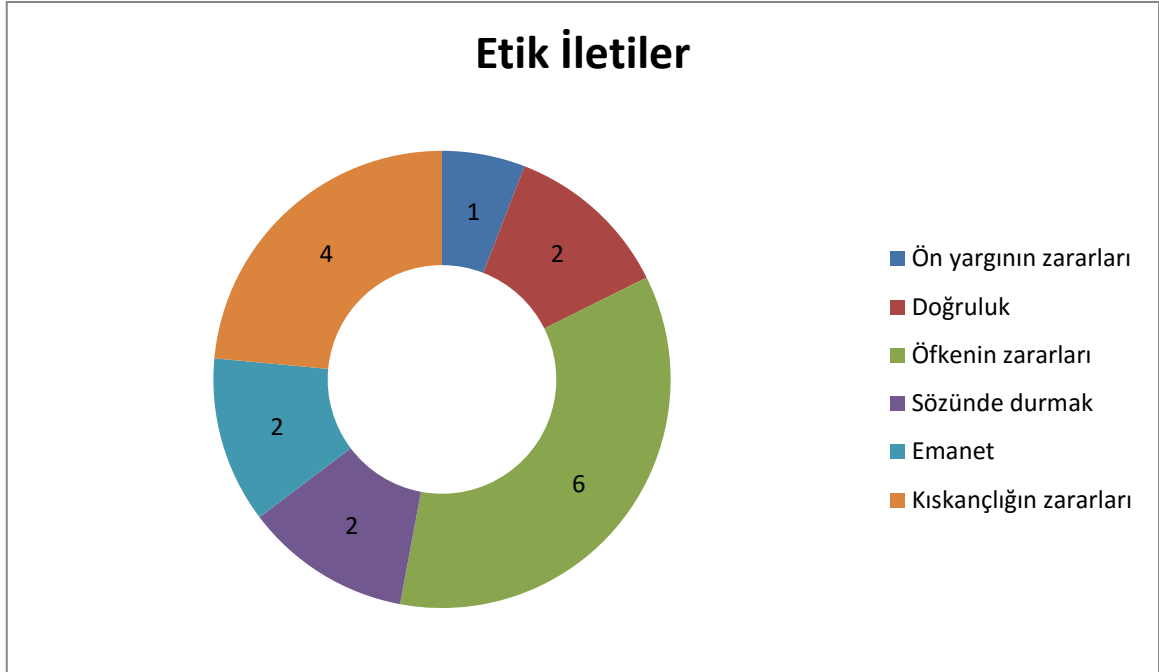
Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda diğer iletilere girecek dermansız dert yoktur (n=1), dert tadı kaçırır (n=1) ve gereği kadar konuşmak (n=2) mesajlarına yönelik ifadeler bulunmuştur.

4.3. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde eğitsel iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Bu bölümde Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masal metinlerinden yer alan etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve diğer iletilerin ne şekilde yer aldığı örneklerle ortaya koyulmuştur.

4.3.1. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinde etik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Bu çalışma kapsamında öncelikle etik iletilerin masal metinlerindeki sayısı Şekil 4.2'de gösterilmiş sonrasında masal metinlerinden örnekler verilmiştir.

Şekil 4.2. Masal metinlerinde yer alan etik iletilerin dağılımı

Şekil 4.2. incelendiğinde kontrol listesinde sıralanan bütün etik iletilerin masallarda yer aldığı saptanmıştır. Araştırma sonucunda öfkenin zararları iletilisinin 6 kez ele alındığı tespit edilmiştir. Bunun yanında kıskançlığın zararları 4, doğruluk 2, emanet 2, sözünde durmak 2 ve ön yargının zararları 1 kez masal metinlerinde yer almıştır.

• Etik iletiler-Ön Yargının Zararları

Benli Bahri Bey isimli masalda insanların dış görünüşlerine bakarak onlar hakkında genel fikirlere varmanın sonradan pişmanlığı sebep olacağı ifade edilmiştir.

“ Seni az önce hırsız sandım. Böyle bir taşı senin gibi birinin elinde görünce başka bir şey düşünemedim, kızım! Onu aldığın yere geri götüresin istedim. Ama sen çıkar çıkmaz aklım başıma geldi. Belki de çalmadın, öyle bir insana benzemiyorsun çünkü. Seni buraya çağırmanın nedeni ise sütsüz bir insanın eline düşmeyesin diyedir! Başın derde girmesin diyedir! Şimdi ver o taşı bana, bir daha bakayım.” (Sihirli İnci s.21)

Bu bölümde fakir, kötü giyimli fakat dürüst bir insanın eline geçen pırlantayı bozdurmak için kuyumcuya danıştığında, kuyumcunun kızın bu mücevheri çaldığını düşünmesi üzerine verdiği tepki ve bu tepkiden dolayı duyduğu pişmanlık anlatılmıştır. Sonrasında kuyumcu bu yanlıştan dönmüş ancak büyük bir mahcubiyet yaşamıştır.

- **Etik iletiler - Doğruluk**

Kaptan Deli Mehmet isimli masalda örnek bir şahsiyet olarak ortaya koyulan kaptanın hayat görüşü okuyuculara ve dinleyicilere masalın başında verilmiştir. Bu bağlamda Kaptanın hayata bakışı dikkat edilmesi için net bir şekilde ifade edilmiştir.

“’ Düşünen kafaya zarar erişir.’ demez, ona buna baş sallamaz, ince eğirip sık dokur; armudun sapını, incirin çöpünü araştırırken, bilmediği işlere girer, tanımadığı yollarda yarış tutar ama her zaman doğrulukla yoldaş olmaya çalışmıştır.(Sihirli İnci s.44)”

Burada cesur bir insan olan kaptanın gözü kara şekilde yaptığı bütün işlerinde doğruluktan ayrılmadığı vurgulanmıştır. Bu manada kaptan bütün vasıflarının önüne önce doğruluğu ve dürüstlüğü koymaktadır.

Benli Bahri Bey masalında doğruluk iletisine yönelik ifadeler iki yerde geçmektedir. Bunlardan ilki fakir ve dürüst bir hayattan sonra geçici bir süre de olsa varlıklı hayatla tanışan kızın bu hayatın içinde önüne çıkan yalanlar karşısında duyduğu memnuniyetsizlik dile getirilmiştir.

“... Kırk odalı konağa da, ipeklere şallara da, altınlara elmaslara da lanet ediyor, küçük kulübesindeki yoksul ama yalandan dolandan uzak yaşamını özleyormuş.(Sihirli İnci s.26)”

Maddi ve manevi varlıkların, doğruluğun yerini asla dolduramayacaklarını anlatan bu bölüm, doğruluğun ne büyük bir servet olduğuna dikkat çekmiştir.

Bu masalda doğruluk vurgusu yapılan ikinci yer, çok sevdiği Bahri Bey hakkında önemli bir sırda sahip olan kızın başına gelecekleri göze alarak Bahri Bey'e doğruyu söylemesidir. Bir büyü nedeniyle kedi donunda olan Bahri Bey'in ne tepki vereceğini bilmeden kız gerçekleri söylemiştir.

“O zaman artık kızda sabır, tahammül kalmamış. Ne olacaksa olacak, ya gülecek ya ölecek ama olanı biteni kediye anlatacak. Yağmur gibi yaş, sözü ateşten ateş, eli ayağı titreyerek başlamış konuşmaya. (Sihirli İnci s.27) “

Bu bölümde doğruların kötü sonuçlara neden olacak olsalar bile ortaya koyulması gerektiği vurgulanmıştır. İnsanlar ne kadar canları yanacaksa yansın doğruyu bilmek isterler.

• Etik İletiler - Öfkenin Zararları

Memiş isimli masalda öfkenin zararlarına 3 yerde dikkat çekilmiştir. Bunlardan ilki, padişahın bir yabancıya ve kendi kızına duyduğu büyük öfkenin ardından sarf ettiği sözler sonucunda işlerin nereye gittiğini anlatmaktadır.

“Balkondan aşağı bakan, konuşulanları dinleyen o koskoca padişah, uçsuz bucaksız bir ülkenin başı ve kurucusu ve de inatçı mı inatçı... Aklını bir şeye takmaya görsün, karşısında konuşan öz be öz kızı bile olsa, evlattı, şuydu buydu dinlemez, onu söylediğine söyleyeceğine pişman eder, ille de cezasını verirmiş.

‘Defolun, ikinizi de gözüm görmesin!’ diye gürlemiş. ‘ Koruyacak Allah korusun sizi!’ (Altın Kale’nin Esrarı s.73)”

Geçici bir öfke ile çok ağır ifadeler kullanan baba, öz kızını sarayından kovmuştur. Bunun ardından elbette kaçınılmaz bir pişmanlık gelmiştir. Ancak bu

pişmanlık babanın kızını uzun yıllar göremeyeceği gerçeğini değiştirmeyecektir. Bu olayın devamında babanın yaşadıkları anlatılmış ve öfkenin getirdikleri öne çıkarılmıştır.

“Yıllar yılı yaralı kalpli bir baba olarak, kolu kanadı kırık, dünyasına küskün oturmuş durmuş altın tankların üstünde hasbahçenin biricik gonca gülüne verdiği cezadan ötürü bin pişmanmış ama önce sözünü geri almayı kendine yedirememiş, aradan bir süre geçip de öfkesi yatıştıktan sonra ise ne kadar arattıysa aratmış, ne kızının ne de o fakir delikanlının izini bulamamış. (Altın Kalenin Esrarı s. 96)”

Aynı masalın başka bir bölümünde öfke bu kez zalim bir devin özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncesinde kötü özellikleri sıralanan devin öfke davranışı hususiyetle öne çıkarılmıştır.

“Ne yiğitler geldi geçti bu dağlardan delikanlı. Hiçbiri de benim derdime çare olamadı. Kim el attıysa daha kötü dolaştırdı saçlarımı, saçlarım dolaştıkça bende daha çok öfkelenim, her birini birer taşa çevirdim, yığdım üst üste, Hiçbirinin ettiğini yanına bırakmadım. Ne ki oç alma ile derdin çaresi bulunmuyormuş. (Altın Kale’nin Esrarı s.82)”

Öfkenin zararları hakkında mesaj içeren bir diğer masal **Rastgele**’dir. Burada bir padişahın ileride kendine damat olacağı söylenen bir bebeğe duyduğu hiddet ve kötülük düşüncesi ele alınmıştır. Normalde sakın, akıllı ve âlim sözüne değer veren biri olan padişah yanından ayırmadığı bilge kişinin bir bebek hakkında söylediklerine öfkelenmiş ve bebeği büyük kendisine damat olmadan ortadan kaldırmak istemiştir.

“...Vara vara ıssız bir dağın başına varmışlar. Padişah kucağındaki bebeği nasıl yok edeceğini bir türlü bilemiyor, ne kılıçla delik deşik etmeye ne de bir uçurumdan aşağı atmaya yüreği elveriyormuş. Sonunda elini kana bulamaktansa çocuğu dağın ıssızına bırakmayı yeğlemiş. Kurdun kuşun bol olduğu bu yerlerde bebek ya açlıktan ölüp gidecek ya da vahşi hayvanlara yem olacaktı. (Sihirli İnci s.60)”

Öfkenin zararları **Kara Dev ile Kotan** masalında iki yerde ele alınmıştır. Öncesinde zalimlik özelliği açıkça belirtilen bir ağa, Kotan'ı tuzağa düşürmek isteyen kişilerin sözüne kulak vermiş ve ondan bir istekte bulunmuştur. Güçlü bir devin atını isteyen ağa, bu isteğinin yerine getirilmemesi durumunda Kotan'a ağır bir ceza vereceğini söylemektedir. Bu bölümde kontrolsüz öfkenin zalim kişilerin bir özelliği olduğu vurgulanmaktadır.

“‘Öyleyse getirsin!’ diye emir buyurmuş ağa. ‘Yoksa boynu kesilir!’ (Kara Dev ile Kotan s.10)”

Öfke ve hırs zalim insanların özelliklerindendir. Bu özelliklere sahip bir kişi karşısında bulunan insanı çok müşkül duruma düşürebilir.

Aynı masalın ilerleyen bölümlerinde bir kişinin öfkesinin diğer kişiler ve canlılar üzerindeki etkisine değinilmiştir. Bir ses sonucu uyanan ve bu sesin boşuna çıktığını zannettiği için atını döven Kara Dev'e atın verdiği tepki ortaya koyulmuştur.

“Kara Dev uyku sersemliğinin içinde hiçbir şey anlayamamış da kendisini derin uykularından boşu boşuna uyandırdı diye atına kızmış, öfke ile hayvancağızın sırtına kürekle vurmuş. Zavallı at, o saat küsmüş Kara Dev'e. Ondan sonra Kotan'ı sahip bilmiş. (Kara Dev ile Kotan s.13)”

Buradan öfkenin ruhta açtığı yaralar ve bu yaraların geri dönülemez sonuçları açıklanmıştır. Ölçsüz öfkenin sonu kaçınılmaz pişmanlıktır.

• Etik İletiler - Sözünde Durmak

Kurukafa isimli masalda sözünde durmak iletisine yönelik iki yerde ifadeler olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, kızını isteyen Kurukafa'ya imkânsız bir şart öne süren Padişah'ın Kurukafa'nın o şartı yerine getirmesi üzerine kızını ona vermesidir.

“Gayri ölmek olur, dönmek olmaz sözden, padişah sözü ise öyle her adamın sözüne de benzemez. Düğünler dernekler kurulmuş, nice yiğit delikanlının, nice prensim gönlünde yatan güzel sultan mermer saraya gelin gitmiş. (Sihirli İnci s.34) “

Güzeller güzeli kızın gerçek bir kuru kafa ile evlenecek olmasına rağmen daha önce verilen söz bozulmamış ve düğün gerçekleşmiştir.

Aynı masalın ilerleyen bölümlerinde, kocasının haberini getiren kişiye büyük bir zenginlik kazandıracak olan bir hamam vadeden sultan haberi getiren kıza bir an bile tereddüt etmeden sözünü gerçekleştirmiştir.

(Sultan bilmediği bir diyara kocasından haber alabilmek için bir hamam kurmuş ve kocasının haberini getirene bu hamamı vereceğini söylemiştir. Beklediği haber bir hizmetçiden gelmiştir.) “Padişah Kızı oturtmuş onu yanına, demiş ki “Canım feda canına! Ey ahali! Duyduk duymadık demeyin! Bu dakikadan sonra bu hamam olduğu gibi bu kızıdır. (Sihirli İnci s.40) “

• Etik İletiler - Emanet

Emanete karşı nasıl davranılması gerektiği **Memiş** masalında iki kez ele alınmıştır. Annesiyle bir kulübede yaşayan ve padişah kızıyla evlenen fakir bir genç olan Memiş zenginlikten gelen karısını rahat ettirebilmek için gurbete çalışmaya gidecektir. Geride bıraktığı güzel karısı annesine emanettir. Annenin ona sahip çıkma anlayışı sözlerinden belli olmaktadır.

“...7 Deniz,7 iklim, yedi yıl, 7 ay, 7 gün, 7 gece gideceksin! Padişah kızına gelince, sen hiç merak etme aslanım! Yeri, göğü yaratan Ulu Allah onu bize gönderdi, gözümden iyi bakacağım, bütün gün, bütün gece, el kapılarında saçımı süpürge yapacak bile olsam, yine de, Sultan Kızımın başını dara, gönlünü derde düşünmeyeceğim. (Altın Kale'nin Esrarı s.75)”

Memiş'in annesi Sultan'dan daha yaşlı olmasına rağmen oğlunun emaneti olan gelinine bakmak için kendi hayatını daha da zorlaştırmayı göze almaktadır.

Memiş masalının ilerleyen bölümlerinde emanete dair ikinci bir bölüm vardır. Gurbette nasibini arayan Memiş burada eline geçen birkaç parça eşyayı ailesine gönderilecektir. Bunun için hiç tanımadığı ama güvenini kazanan bir insana bu emanetleri teslim etmiştir. Bu kişi Memiş'in şehrine girdiğinde bu vazifeyi ilk iş olarak gerçekleştirmiştir.

“... 7 Dağı, yedi iklimi gezip tozmak birine benzeyen kır sakallı, geniş gövdeli güngörmüş, devran sürmüş bir adam atından inmiş. Memişgilin evinin kapısını tıngırdatmış.

‘Memiş Ağa'nın emanetlerini getirdim!’ diye seslenmiş.

Başka da bir şey söylememiş. Elindeki çıkanı kapının eşiğine bırakmış, sonra da geldiği gibi çekip gitmiş. (Altın Kale'nin Esrarı s.90)”

Bu bölümde emanete karşı takınılacak tavır net bir şekilde ortaya koyulmuştur. Emaneti getiren kişi teşekkür bile beklemeden oradan uzaklaşmıştır. Emanet alan kişinin nasıl davranması gerektiği bu bölümde okuyucuya aktarılmıştır.

• Etik İletiler – Kıskançlığın Zararları

Kıskançlığın zararları temasının yoğun şekilde işlendiği masal olarak Kara Dev ile Kotan'ı görmekteyiz. Bu masalda kıskançlığın insanı zor duruma sokması ve nihayetinde kıskanan kişilerin başına bela olması 4 yerde karşımıza çıkmaktadır.

Torunlarına bakmakla mükellef bir ninenin üç torunu arasından diğerlerine göre daha akıllı ve daha yetenekli olan Kotan'ı gönlünde ayrı bir yere koyması ve diğer torunlarının bu duruma karşı Kotan'a aldığı tavır ortaya koyulmuştur.

“Ninenin başka torunları da varmış ama ötekiler Kotanı hiç sevmez, çok kıskanırlarmış. Çünkü Kotan hepsinden akıllı, hepsinden hünerli imiş. (Kara Dev ile Kotan s.2)”

Bu bölümde marifet ve zekâda üstün olmanın diğer insanların olumsuz düşüncelerini tetikleyebileceği belirtilmiştir. Bu kıskançlık kendilerine tamamıyla yerleşen çocukların Kotan’ın her başarısında bu durumu açıkça belli ettikleri görülmektedir. Bu bölümde okuyuculara, kıskanan kişilerin zararlı düşünceler taşıyabileceği sezdirilmiştir.

(Üç çocuk bir işle uğraşırken bir anda Kara Dev’i karşılarında bulmuşlardır. Kotan’ın zekâsı sayesinde kendilerini yakalamak isteyen Kara Dev’i atlatmayı başarmış bir ağanın yanına gitmişlerdir.) “Başlarından geçenleri çiftliğin ağasına anlatmışlar. Ağa zalim bir adammış ama akıllı kişileri de çok severmiş. Kotan’ın akıllı biri olduğunu anlatılanlardan öğrenmiş, Ötekilere pek yüz vermemiş. Öteki çocuklar yine kıskanmaya başlamışlar Kotan’ı. Onu anın gözünden düşürmek için bir tuzak hazırlamışlar.

‘Kara Dev’in bir atı vardı ağam!’ demişler. ‘Eşi benzeri bulunmaz! O at, yaraşsa yaraşsa siz ağamıza yaraşır. Onu size getirse getirse Kotan getirir.’ (Kara Dev ile Kotan s.6)”

Bu bölümde, kabiliyet ve zekâ bakımından diğerlerinden daha öne çıkmış olan kişilerin sosyal tuzaklara maruz bırakılabilecekleri anlatılmıştır. Bunun başarı arttıkça devamını da geleceğine dair bilgiler verilmiştir. Kıskançlığın menfi yönüne dikkat çekilmiştir.

“Kotan, atı Ağa’ya teslim etmiş, Ağa’nın gözüne iyice girmiş ama kıskançlık çok kötü bir huy olduğundan, o duyguya esir olanları bir türlü rahat bırakmazmış. Kotan’ın kuzenleri için için yanıp tutuşmaya kıskançlıktan deli olmaya başlamışlar yeniden. Kotan’ı Ağa’nın gözünden düşürmek için yeni bir plan hazırlamışlar. (Kara Dev ile Kotan s.10-11)”

Kuzenlerinin kurduğu tuzaklara Kotan’ın bulduğu zekice çözümler kıskançlığın şiddetini arttırmıştır.

“İyice göze girdiği için ötekiler iyice kıskanmışlar, Sonunda onu yok etmek için yeni bir dolap bulmuşlar. (Kara Dev ile Kotan s.13)”

Başarı, kıskançlığı beraberinde getirir. Bir insanın başarısına etrafındaki kişilerin tamamı olumlu tepki geliştirmeyebilir. İnsanlar bunu bilmeli ve ortaya çıkan bütün zorluklarla mücadele etmeyi göze almalıdır. Kuzenlerinin kıskançlıklarından ötürü kurduğu bütün tuzakları bozan Kotan nihayet ağanın gözüne iyice girmiş ve ağanın isteği üzerine ona damat olmuştur. Bunun üzerine kıskançlığın esiri olmuş kuzenlerinin kötü sonu ayrıca belirtilmiştir.

“Kıskanç kuzenlere gelince... Hırslarından çatır çatır çatlamışlar da artık oralarda duramayacaklarını anladıklarından kendilerine yeni bir yurt aramak için vurmuşlar torbalarını sırtlarına, düşmüşler yollara. Bir daha da Kotan’a hiçbir kötülükte bulunamamışlar. (Kara Dev ile Kotan s.14)”

Kıskanç insanlar, kıskandıkları kişilere ne kadar çok zarar vermeye çalışırlarsa uğraştıkları kişinin dirayeti galip geldiğinde kendileri o kadar büyük bir zarara uğrarlar.

4.3.2. Zebercet Coşkun'un derlediği masal metinlerinden psikolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Bu araştırma dâhilinde incelenen masal metinlerinde bulunan psikolojik iletiler Şekil 4.3’te belirtilmiştir.

Şekil 4.3. Masal metinlerinde yer alan psikolojik iletilerin dağılımı

Şekil 4.3. incelendiğinde psikolojik iletilerin masallara göre dağılımı görülmektedir. Bu iletilerden kadere rıza ve kararlılık 6 farklı yerde kullanılmıştır. Çalışkanlık 5, akıl yürütmek 5, umut 4, sevgi 3, temkinli olmak 2, sabır 2 ve iyimserlik 2 yerde kullanılmıştır.

• Psikolojik İletiler – Çalışkanlık

Memiş isimli masalda, masal kahramanının geçimini sağlamak amacıyla yaptığı işten daha fazla kazanacağı bir iş yapmak zorunda olması ele alınmıştır.

“...Göreceğini görmüş, öğreneceğini öğrenmiş. Yarlı yakışıklı bir yiğit olmanın yetmeyeceğini, bir de aklın, bir de fikrin, ille de ille alın teri ile hünerin her şeyden önce geldiğini anlamış, bellemiş. (Altın Kale’nin Esrarı s.94)”

İnsanın dış görünüşünün ve ahlaki durumunun güzel olması ona geçim konusunda bir fayda sağlamaz. İnsanlar hayatlarını idame ettirebilmek adına aklını kullanmalı ve mutlaka çalışkan olmalıdır.

Çalışkanlık iletisine yer veren bir diğerk masal **Sihirli İnci**'dir. Burada bereketin Allah'ın takdirine ve insanların çalışmasına bağılı olduğı belirtilmiştir. Sihirli İnci'ye sahip olan adanın durumu içerisinde çalışmanın önemi verilmiştir.

“O gün bugündür Sihirli İnci'nin bulunduğu ülkeye hiçbir bela uğramazmış. İnsanlar mutluluktan mutluluğı koşarlar, veren Allah verir de verirmiş. Çünkü çalışmak her işin başıdır bunu bilir olmuşlar. Uğur buradadır, sihir bunda anlamışlar. Böylece cenneti bulmuş, muratlarına ermişler. (Sihirli İnci s.15)”

İnsanların istediğı bolluk ve bereket ancak çalışma ile elde edilebilir. Çalışmak insanların dünyasını bir nevi cennete çevirir.

Çalışmanın kolay bir iş olmadığı ve bazı zorlukları beraberinde getirdiğı **Benli Bahri Bey** masalında vurgulanmıştır. Dünya hayatında iyilik ve güzellik isteyenlerin bu isteklerinden önce bazı sıkıntıları göze alarak çalışmaları gerekir. Bu masalda fakir hayatından kurtulmak isteyen kızcağız bu gerçeğı bilir ve buna göre davranır.

“Ama Sabah ola hayır ola derler. Sabah sabaha benzemez, doğan günde, batan ayda hayır olurmuş. Kimin ne olduğı alında yazılı değil, neyin ne olacağı da öncesinden belli olmaz. Ulu Allah kişilerin gönlüne göre verir, derler. Dünyanın gamını çekmeyen demini süremez, yolu yokuşu göze alanlar ise bir gün gelir, murat çeşmesini suyundan içerlermiş. (Sihirli İnci s.18)”

Bu bölümün masalda yer alışı önemlidir. Kızcağız çalışmanın getirdiğı zorluklara sabreder ve çalışmaya devam eder. Bununla birlikte çalışmasının karşılığını mutlaka alacağına inanmakta ve gayret göstermeye devam etmektedir. Masal, başarı kazanmak isteyenlerin çalışma yükünü taşımalarını tavsiye etmektedir.

Kaptan Deli Mehmet masalında hayallerinin peşinden adeta büyülenmiş bir şekilde koşan Şehzade'nin macerası anlatılmıştır. Şehzade, hayallerinin aklını istila ettiğı zamanlarda bile gayretin önemini unutmamıştır.

(Bir resimde gördüğü kıza âşık olan ve onu arayan Şehzade diyar diyar gezmektedir.) “Şehzade’ye gelince... O, yanma ile tutuşma ile değil ancak arama ile sorma ile hedefe ulaşılacağını biliyor, pupa yelken yol alırken geriye değil ufuklara bakıp hayallere hülyalara dalıyormuş. (Sihirli İnci s.49)”

İnsanı çalışmaya yönlendiren arzuları ve hayalleridir. Arzular ve hayaller ne kadar güçlü olursa olsun çalışmadan uğraşmadan onlara ulaşmak mümkün değildir. Bu bölümde okuyucu ve dinleyiciye aktarılan budur.

• Psikolojik İletiler - Umut

Sihirli İnci masalında yola çıkan üç şehzade bir kavşağı gelmişlerdir. Kavşağın üç farklı çıkışı vardır. Yapılan tercihler sonunda en küçük kardeşe daha önce hiç kimsenin geri dönmediği yol kalmasına rağmen o kaderine küsmemiş umutla yola devam etme kararı almıştır.

“...Gece gitmiş, gündüz gitmiş, kuş uçmaz kervan geçmez ellerde, derelerde tepelerde, devlerle selam vermiş, cücelerle hoşbeş etmiş de kendisine benzeyen bir insanla karşılaşmamış. Er geç birilerini rastlayacağına inandığı için kendine olan güvenini yitirmeden ne uykuda olan ağaçları, dil vermeyen dalları, ne solgun bakan çiçekleri tasa etmiş. (Sihirli İnci s.2)”

Yol ne kadar çetin olursa olsun insan o yola devam etme gücünü umutta bulur. Bu sayede aşılmaz denilen yollar aşılar, yenilmez denilen düşmanlar yenilir.

Umut iletisine **Benli Bahri Bey** masalında da yer verilmiştir. Zor bir hayat geçiren ve bu hayattan kurtulmak için hiçbir yolu bulunmayan kızcağız yine de beklemeye devam etmektedir.

“...Bir güzel huyu daha varmış ki bu güzel kızın, kaderine hiç küsmez, mutluluk kuşunun bir gün olup başına koyacağına inanırmış. Geceleri mum ışığında gergef işlerken düş üstüne düş kurar, nasıl olsa bir gün bu sefil hayattan kurtulacağını

düşünür, ipek giysiler, sırma terlikleri ve kırk odalı konakları hayal eder ‘Kırk odalı bir konakta bir gececik olsun yatmadan benim canımı alma, Ulu Allah'ım!’ diye beş vakit namazında dua edermiş. (Benli Bahri Bey s.16-17)”

Masalın devamında kız hayallerine tam olarak kavuşmuştur. Burada umudun ve duanın önemi okuyucuya ve dinleyiciye verilmiştir. Öyle ki bazen gücümüzün yetmeyeceği hallerde bir dua çok şeyi değiştirebilir.

Kurukafa isimli masalda kocasını arayan Sultan’ın bu ümitle yaptırdığı hamamdan fayda beklemesi anlatılmaktadır.

“Allah kerim, kuyusu derin! Değil mi ki demir çarıkla, demir asanın eskidiği yere geldik, yoluna deli divane olduğum beyinden elbet bir kişi haber getirecektir. Söyleyene değil, söyletene bak dememişler boşuna... (Sihirli İnci s.37)”

Sultan’ın kocasına ulaşmak için bildiği bir yol yoktur. O sadece elinden geleni yapmıştır ve iyi bir haber almayı beklemektedir. Bunun olacağından emindir. Burada güzel düşün, güzel olsun mesajı verilmektedir.

Kaptan Deli Mehmet isimli masalda kapısının önünde büyülü bir ejderha bekleyen ve dışarı çıkması neredeyse imkânsız olan güzel prensesin geleceğe bakışı işlenmiştir. Yıllardır en ufak bir umut olmamasına rağmen prenses ve dadısı güzel günlerin geleceğine inanmaktadır.

“...Bu kasvetli saraydan gideceğine inanıyormuş güzel prenses, günün birinde gidecekmiş uçan kuşlara, gökyüzünde dalgalanan bulutlara bakıp kale kapısının kırkgözlü canavarına ve onların başına bu dertleri açan yılanlar şahı Şahmeran’a lanetler yağdırmaktan başka bir işi yokmuş. (Sihirli İnci s.53)”

Prenses durumun vahametine rağmen, bütün kızgınlığına rağmen, hiç bir umut ışığı olmamasına rağmen gelecek güzel günlere inanmaktadır. Okuyucuya da umudun en zor durumlarda dahi korunması gerektiği öğütlenmektedir.

• Psikolojik İletiler - Aklını Kullanmak

Sihirli İnci masalında bir işi başarmak için doğru bir mantık kurmanın gayret etmek kadar önemli olduğu ortaya koyulmuştur. Sihirli İnci'yi arayan masal kahramanımız aynı amacı güden rakiplerinin durumuna bakmış ve kendi yolunu ona göre çizmiştir.

“...Tepedeki kaleyi, kaledeki yedi kuleyi görünce sihirli kumsalların burası olduğunu anlamış. Sağına bakmış, soluna bakmış, uçsuz bucaksız bir denizden başka hiçbir şey görememiş. Göz alabildiğine uzanan kumsallarda ise bir küçücük inciyi aramak boşa çabalamaktan başka bir şey değil gibi görünmüş. Hem birçok insan varmış kumsalda. Bu insanlar birbirlerinin yüzlerine bakmadan, iki büklüm olmuş kumlara eşleyip duruyorlarmış. İçlerinden bazıları ayaklarını denize sokmuşlar, denizin içinde bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar. Şehzade bir bu insanlara bakmış, bir denize bakmış. gördükleri ona hiç mi hiçbir şey söylememiş. O zaman yine pınarın başında rastladığı aksakallı ihtiyar anımsamış. Beylerbeyini görmeye, bu sırrı ondan almaya karar vermiş.(Beylerbeyinin dediğini yoldan giden kahraman, herkesin yaptığından farklı işler yapmış ve sihirli inciyi bulmuştur.) (Sihirli İnci s.5)”

Burada kendisiyle aynı amacı taşıyan insanların yanlış bir yöntem kullandıklarını düşünen Şehzade farklı bir strateji uygulamıştır. Bu strateji sayesinde hedefine farklı bir yoldan gitmiş ve nihayet amacına ulaşmıştır. Burada herkesten farklı düşünmenin ne kadar önemli olduğu okuyucuya aktarılmıştır.

Düşünce gücü, alıştırmalar ile güçlendirilebilecek bir yetenektir. **Benli Bahri Bey** masalında buna dikkat çekilmiştir. Bu masalda kahraman bir sorun hakkında çözüm bulduktan sonra yazarın düşünce ile ilgili mesajıyla karşılaşırız.

“20 gün dolup, 21'de aşınca, kızın yüreğindeki korku iyice büyümeye başlamış. Başa yazılan gelir de bu yazıyı değiştirmek için hiç mi bir şey yapmayacak? Düşünmüş de düşünmüş, düşündükçe düşünmüş, sonunda aklına bir şey gelmiş. Bunu daha önce neden akıl edemediğine de şaşmış. Ve o zaman anlamış ki kendilerini düşünmeye

alıştırmayanlar hiçbir zaman doğru dürüst bir şey akıl edemezler. İşleyen demir ısıldar derler, akıl da çalıştıkça gül gibi açılıyormuş. (Sihirli İnci s.21) ”

Burada düşünme gücünün önemi fark ettirilmek istenmiştir. Bu mesaj, masal metni içerisine yedirilmeye çalışılmıştır. Masalı yazan kişinin düşüncesi kahramanın düşüncesi gibi ortaya koyulmuştur.

• Psikolojik İletiler – Sevgi

Memiş isimli masalda sevgi bir sihirli durum içerisine yerleştirilmiştir. Vahşi bir atı dizginlemeye çalışan Memiş, ata sihirli bir söz söyleyerek onu evcilleştirilmiştir. Burada hem kullandığı sihirli sözde hem de gösterdiği tavırda sevginin varlığı açıkça bellidir.

“...Bir de bakmış ki beyaz at tam önünde durmakta deli deli gözlerle kendisine bakmakta. O zaman birden gözleri açılmış Memiş'in. Bir sihirli söz gelmiş aklına. ‘ Ne sihirdir ne keramet, sevgidir en büyük hikmet!’ deyip elini uzatmış, korka korka atın başını okşamış. Sonra da birden sırtını atlayıp, boynunu sıkı sıkı kavramış. Ne oldu, ne oluyor, anlatmaya kalmadan karşı kıyıda bulmuş kendini. (Altın Kale'nin Esrarı s.88) ”

Burada sevginin canlıları olağanüstü şekilde değiştirebileceği anlatılmaya çalışılmıştır. Gerçekten de birini sevmek onun üzerinde inanılmaz değişikliklere sebep olur. Sevgi birçok şeyi kolaylaştırır.

Belli Bahri Bey masalında sevginin diğer insanlar ve varlıklar üzerinde oluşturacağı etkiye değinilmiştir. Kızcağız, büyülü bir diyarda saf bir sevgi beslediği Bahri Bey'i takip etmektedir. Bu bilinmezlik ülkesinde karşılaştığı zorluklar büyülü diyarın yaratıkları tarafından bertaraf edilmiştir.

“...Ne ki artık hiçbir şey eskisi gibi değilmiş. Bir gecenin içinde görülmedik işitilmedik bir serüvenin ağırlığını yüklenmiş olan kızcağız, sihirli bahçelerin derinliğini, çiçeğinin böceğin konuşmalarını, ağaçların fısıltısını unutamazmış. Ay

Peri'nin kendisinden yana olduğunu, Işıktan saçları ile yol gösterdiğini, kimi yerde onu tehlikelerden koruduğunu biliyormuş. Biliyormuş ki doğadaki bütün yaratıklar sevgiyi ve güzelliği desteklemektedirler. (Sihirli İnci s.26)”

• Psikolojik İletiler- Sabır

Memiş masalında zorluklara sabretmenin güzelliklere kapı açacağı iki yerde vurgulanmıştır. Ailesinin rızkını gurbette arayan bu süre içerisinde çok zorlanan Memiş bir bilge ile karşılaşmıştır. Bilge Memiş'e hem aradığı kısmet ile ilgili bilgiler vermekte hem de bu sürede karşılaşacağı zorluklara karşı dayanma tavsiyesinde bulunmaktadır.

(Üç yoldan hangisini seçeceğine karar veremeyen Memiş'e Bilge'nin tavsiyesi vardır.) ... “Sen en iyisi dön geriye! Ortadaki yolu seç. Taşlar, kayalar oldukça güç aşılır ama emeğin sonu selamettir. Yürüyeceksin, yürüyeceksin, yürüyeceksin, sonunda bir ırmağın kıyısına varacaksın. (Altın Kale'nin Esrarı s.86)”

Bu seçimden sonra bilge Memiş'in karşılaşacağı zorluklar hakkında bilgiler vermiş ve sonunda bir tavsiyede bulunmuştur.

“...Bir at ki azgın mı azgın... Gayri senin hünerine kalmış o atı yola getirebilmek. Ya geri dönersin geldiğin yere ya da atı emrin altına almayı başarırınsın. Sabırla koruk helva olurmuş delikanlı, benim sana deyip diyebileceğim bu kadardır! (Altın Kale'nin Esrarı s.86)”

Yapılmak istenen her işte sabır çok önemli bir anahtardır. Hiç bir başarıya zorluklara göğüs germeden ulaşamaz. Zorluklara göğüs germe gücünü insan sabrından alır. Bu ifadelerde öne çıkarılan düşünce budur.

• Psikolojik İletiler-Kadere Rıza

Memiş isimli masalın iki yerinde kadere rıza konusu işlenmiştir. Bir padişah ve onun yardımcısı görevindeki veli bir zat ülke içinde gezmektedirler. Bu esnada karşılaştıkları bir çocuğa padişah ilgi göstermiştir. Padişahın bu beklenmedik ilgisini bir peri masal okuyucularına izah etmiştir.

“Tacı tahtı tehlikelerden koruyan ak kanatlı baht perisi meğer o sırada padişahın omzu üstünde oturuyor hem de için için gülüyormuş. ‘Elbette seversin padişahım!’ diyormuş. ‘Çünkü kadere engel olunmaz, Çünkü bu delikanlı senin damadın olacak!’ (Memiş s.66)”

Burada kaderin önceden yazılmış olması işlenmiştir. Allah tarafından kendisine bilgi ve izin verilen bir peri kaderle ilgili bu durumu kendi kendine söylemektedir. Burada örtülü olarak, kaderin normal şartlar altında bilinemeyeceği mesajı verilmiştir.

Masalın ilerleyen bölümlerinde padişahın biricik kızının saraydan çıkıp küçük bir kulübeye gelin olması anlatılmıştır. Gerçek hayattaki karşılığı çok zor bir değişime denk gelen bu durum padişah kızı tarafından vakarla karşılanmıştır.

“Has bahçenin biricik gülü idim, nohut oda, bakla sofa evlerde ne işim var benim, ipekler, şallar içindeydim, bir lokma bir hırkaya muhtaç oldum! diye yanıp yakılmaya aklımın kıyısından bile geçirmemiş. Ak gönüllü, ak yüzlü insanların arasında bulunmanın mutluluğunu yaşıyor günde beş vakit ellerini gökyüzüne açık, Ulu Allaha, şükür ediyor, seviniyor, seviniyormuş. (Altın Kale’nin Esrarı s.90)”

Genç kız hayatındaki bu büyük değişimi kadere gösterdiği teslimiyet ile yenmeyi başarmıştır. Bu sayede iç huzurunu kaybetmemiştir. Okuyucuya kadere rıza göstermenin insanda oluşturduğu huzur gösterilmiştir.

Sihirli İnci masalında babaları tarafından bir yarışmaya tabi tutulan üç şehzadeden yarışma sonunda galip gelen şehzadeye karşı kardeşlerinin tavrı vurgulanmıştır. Kardeşler yarışma sonucunu kaderleri bilmiş ve bunu değiştirmek için hileye başvurmamıştır.

“Vezir vüzera, ağalar, beyler, paşalar her bir ağızdan padişahın sözlerini onaylamışlar. Büyük Şehzade ile Ortanca Şehzade de gördükleri bu güzellik karşısında söyleyecek söz bulamamış kardeşlerinin başarısını kabul etmişler. Kaderine razı olmuş, el etek öptükten sonra huzurdan çekilmişler. Ve taht Küçük Şehzade’ye kalmış. (Sihirli İnci s.15)”

Burada ağabeylerin aldığı tavır önemlidir. Çünkü insan kaderine razı gelmeyip onu değiştirmek için hileli yollara başvurursa hem kendisi için hem de çevresi için önemli zararlar doğurabilir.

Kurukafa isimli masallar kadere rıza konusunun iki yerde işlendiğini tespit ettik. Masalda bir Anadolu kadını peşine takılan Kurukafa’yı Allah'ın bir sınavı bilip katlanmaktadır. Kadın kıt kanaat geçinen biri olmasına rağmen ona yardım etmekten geri kalmaz.

(Kadın çarşıdan ekmek almaya gittiği zaman peşine takılan bir kurukafanın evine gelip başköşeye oturmasını artık yadırgamaz hale gelmiştir.) “...Akşam olunca gider diye beklemiş kadın, beriki hiç yerinden kıpırdamamış. Çaresiz eski bir çul örtmüş üstüne Kurukafa’nın ama kendi gözüne uyku filan girmemiş. Düşünmüş, taşınmış, her şeyi ölçmüş biçmiş, teraziye vurmuşsa da bir çözüm yolu bulamamış. Başına gelenlere Allah'tandır diye katlanmak, Kurukafa’ya hiçbir şey belli etmemekten başka çare yokmuş. Sabah olunca Kurukafa ortadan yok oluyor, akşam olunca kulübenin önünde belirip kapıyı tıklatıyormuş. (Sihirli İnci s.30)”

Burada Kurukafa bir Tanrı misafiri gibidir. Bu nedenle kadın kendisine bir zarar gelmeyeceğinden emin olduktan sonra hiçbir karşılık beklemeden misafirini ağırlamaya devam etmiştir. Çünkü O’nun bir kader icabı orada olduğuna inanmaktadır.

İnsanın gayreti ile birlikte bir de Allah'ın ona yazdığı kader vardır. Hangi önlem alınırsa alınsın nereye gidilirse gidilsin kaderde olan insanı bulacaktır.

“...(Kurukafa istekleri yerine getirmiş ve padişahın kızı ile evlenmeye hak kazanmıştır.) Sultan gelin hiç bozmamış yüreğini” Ne yazıldıysa alnımıza, o gelecek başımıza.” diyerek içini serinletir, duvağının eteğini mermer merdivenlerden sürükleyerek bir kuğu gibi süzölmüş çıkmış üst kattaki dairelerine. (Sihirli İnci s.34)”

Genç ve güzel sultan bir kurukafa ile evlenecek olmasına rağmen kaderin gidişine itiraz etmemiş sadece dua etmiştir.

Rastgele masalında kıt kanaat geçinen bir ailenin dışarıdan yeni bir üye kazanması anlatılmıştır. Tarlada çalışırken çaresiz bir çocuk bulan baba zavallıyı ölüme terk etmemiş ve evine götürmüştür. Karısı fakirlik sebebiyle bu duruma itiraz etse de Allah'ın bu çocuğu kocasının karşısına çıkarmasına ve sonra olacıklara teslim olmuştur.

“Çoban da çocuktan bol ne var. Karısı kızmış, küplere binmiş, ağzına geleni söylemiş...

‘ Ne dağda bir yağmurumuz ne bir dalda yaprağımız var! Kendi çocuklarımıza yavan ekmek yedirebilirken bir de bunu nasıl besleyeceğiz?’

‘ Benim sultanım!’ demiş Çoban. ‘Dağın ıssızında kismetini veren Allah buraya da yollayacaktır!’

Doğru söze ne desin kadın? Boynu bükük kabullenmiş çocuğu. Yeri göğü yaratana rızık için dualar etmiş. (Rastgele s.60)”

• Psikolojik İletiler - İyimserlik

Rastgele isimli masalda 2 yerde iyimserlik ilgili kalıplaşmış sözlere rastlıyoruz. Bunlardan ilki bir çiftçinin gece yarısı tarlasında karşılaştığı esrarengiz olaya verdiği tepkidir. Çiftçi bir kenara koyduğu ceketin altındaki kıpırdamayı gördükten sonra olayı hayra yormaya çalışmıştır.

“ (Altından ne çıkacağını bilmediği ceketim kaldırmadan önce kendi kendine düşünmektedir.) ‘ Bakalım Allah neyeler, neylerse güzel eyler!’ deyip, oturup beklemeye başlamış. (Sihirli İnci s.63)”

Sonucunu bilmediğimiz olaylar hakkında güzel düşünmenin bize güç vereceği burada ortaya koyulmuştur.

Hiçbir şey konuşmayan masal kahramanının masalın devamında yaşlı bir adamın kahvehanesinde kalması anlatılmıştır. Adam ve karısı olayı evde konuşmuştur. Karısının bu konudaki iyimser bakış açısı Anadolu insanının fikir dünyasını yansıtmaktadır.

“‘İyi etmişsin!’ demiş karısı. ‘Kimin ne olduğunu ancak Allah bilir. Bakarsın vardır bunda da bir hayır.’ (Sihirli İnci s.67)”

Bu iyimser bakış açısı beraberinde iyilik getirmiş, evsiz olduğu için kahvehanede kalma izni verdikleri adam kahvehaneyi pırıl pırıl yapmış. Bu da güzel düşüncenin nerelere verebileceğini okuyucuya göstermiştir.

• Psikolojik İletiler - Kararlılık

Altın Kalenin Esrarı masalında kalenin sırrını çözme ve şehzadeye kavuşma derdine düşmüş Küçük Sultan, bu işe bir çözüm aramaktadır. Tek başına yola çıkmaması için ısrar eden ailesine verdiği cevap ile zor bir iş karşısında nasıl durulması gerektiğini göstermiştir.

“‘Allah dert verip derman aratmasın padişah babacığım!’ demiş. ‘Ama ben kendi derdimin dermanı kendim arayacağım. Yeter ki bana bir çift demir çarık ile bir demir asa yaptırın. Gayri ölmek var, dönmek yok bu yoldan.’ (Altın Kalenin Esrarı s.10-11)”

Sultan imkânsız görülen bir iş için bu kararlılığı göstermektedir. Bu, okuyucu ve dinleyici açısından cesaret verici bir durumdur.

Küçük Sultan bu kararlılığını masalının sonuna kadar göstermiştir. Amacına ulaşmak için gerektiğinde canını tehlikeye atmıştır. Masalın ilerleyen bölümünde Altın Kale'nin önünde dev bir ejderha ile karşılaşmış ve yine aynı kararlı tavrı almıştır.

“Küçük Sultan beklemekle bir sonuca varamayacağını kestirince, Ucunda ölüm bile olsa bir karara varması gerektiğini düşünmüş ve önünde kocaman bir bataklık ejderhasının beklediği çift kanatlı en büyük kapıya doğru yürümeye başlamış. (Altın Kale'nin Esrarı s.21)”

Bazen zorluklar insan gücünün çok üzerindedir. Ancak o iş yapılmak isteniyorsa geri dönme ihtimali akıldan bile geçmemelidir. Bütün cesaret toplanmalı ve adımları sağlam atılmalıdır.

Memiş isimli masalda ailesinin geçimini sağlamak için bir rızık kapısı arayan masal kahramanı kendini hiç bilmediği yerlerde bulmuştur. Bu yabancı yerlerde esrarengiz yaratıklarla karşılaşmaktadır. Bilinmezlik korkusunu arttırmıştır ancak yolundan vazgeçecek değildir.

“Toprak yolun iyice cıvık ve çamurlu olduğu yerlerde kocaman kocaman ayak izleri görmüş. Korkmasına korkmuş Memiş ama yine de başının doğrusuna gitmekten vazgeçmemiş ‘Sonuna dek götüreceğim! Nasılsa başa yazılan gelir!’ deyip yürümeyi sürdürmüştür. Yol gitmiş, o gitmiş... Çamurlu yolda ki kocaman izler ne insan izine, ne de bildiği herhangi bir hayvanın ayak izine benziyormuş. Başına neler gelebileceğini düşünmesine düşünmüş ama gerisin geriye dönmek de elinden gelmemiş, ‘Ölmek var dönmek yok!’ derken yolun kendisini dönülmez bir yere götürdüğünü de sezinliyormuş. (Altın Kale'nin Esrarı s.80)”

Bilinmezlik korkusuna rağmen Memiş geri dönmemiştir. Bu adımı ile hedefine ulaşmaya oldukça yaklaşmıştır. Burada dikkat çekilen şey, kararlı adımların bütün sorunları çözebilecek anahtar olduğudur.

Sihirli İnci masalında Şehzade'nin kararlılığı masal üslubuna uygun olarak abartılı örneklerle ortaya koyulmuştur.

“...Şehzade hemen ertesi sabah düşmüş önü sonu belli olmayan yollara. Ferhat misali önündeki dağlar demir olsa eritecek, çılgın akan sularla yarışacak, demir çarık demir asa Yedi İklim, yedi diyar dolaşacak ille de Padişahın Kızı güzel prensese yıllar yılı karalar giydiren onu kara tahtlar üzerinde oturduk karalar bağlatan sihirli inci bulup getirecekmiş. (Sihirli İnci s.5)”

Bu bölümde, Şehzade'nin âşık olduğu kadının üzüntüsünü gidermek için ne derece kararlı olduğu ortaya koyulmuştur. Bunun için ne kadar uzun yol gideceği ve çile çekeceği kararlılık mesajı ile birlikte verilmiştir.

Kurukafa masalında kahramanın kararlılığını açıkça görmekteyiz. Padişah'a damat olma amacındaki Kurukafa bu zor işi, önceki denemesi açıkça başarısızlığa uğramasına rağmen, gerçekleştirmeye kararlıdır.

“Aradan epey bir zaman geçmiş. Bir gün beş gün derken, Kurukafa yine bir gün anasının dizine dayamış başını ‘Bu yollardan geri dönücü değilim.’ demiş. ‘Padişah kapısı bu, elbet geç de açılacak güç de... Bir vurduk içeri giremediyse bu ikinciye de başaramayacağımız anlamına gelmez. Yarın sabah yine saraya gideceksin!’ (Sihirli İnci s.32)”

Burada Kurukafa'nın kalkıştığı işin ne kadar zor olduğunu bilmesi önemlidir. Çünkü insanlar çoğu kez beklemedikleri zorluklara yenilirler. Kurukafa ise bu işin ne kadar güç olduğunu en başından kabul etmiştir ve buna göre davranmaktadır.

Masallarda kahramanların giriştikleri işler de kararlı olmaları yaygındır. **Kaptan Deli Mehmet** isimli masalda resmini görüp âşık olduğu kızı arayan Şehzade'nin bu yolculuğa bakışı anlatılmaktadır.

“Kaptan deli Mehmet'in gemisi İstanbul şehrine demir atalı beri yüzüne kan gözüne can gelmiş olan Şehzade, bu yolun gidilmez, belki de hiç dönülmez olduğunu biliyormuş ama hiç bir tehlike, hiç bir korku onu kararından döndürememiş. (Sihirli İnci s.49)”

Burada kahramanımızın yine işin zorluğunu bildiğini görmekteyiz. Zor işlere girecek insanların neleri kazanacaklarını düşünmelerinin yanında neleri kaybedebileceklerini de düşünmeleri gerekmektedir.

• Psikolojik İletiler – Tedbirli Olmak

Kaptan Deli Mehmet masalında iki yerde tedbirli olmak davranışı vurgulanmıştır. Güngörmüş ve akıllı bir adam olan Kaptan Deli Mehmet hedefine ulaştığını düşündüğü an tepki vermemektedir. Önce ondan emin olmakta daha sonra tepkisini göstermektedir. Zira kendisini ve çevresindekileri yanıltmak istemez.

“Sonunda günlerden bir gün ansızın küçük bir adacık çıkıvermiş önlerine. Bu adanın ne adı ne de sanı varmış ellerindeki haritada. Ne var ki Kaptan Deli Mehmet orayı görür görmez tanımış. Bu, o ada imiş. Ama Şehzade sevincini belli etmemiş. Ne olur, ne olmaz, görünüşe hiç güvenilmez, şöyle bir dolanmışlar adanın çevresinde. (Sihirli İnci s.49)”

Bir işin sonucunu tamamen görmeden, o işten ne kadar emin olursak olalım, tedbiri elden bırakmamalıyız. Zira en ufak bir yanlış bile bizde ve çevremizde hayal kırıklığına sebep olabilir.

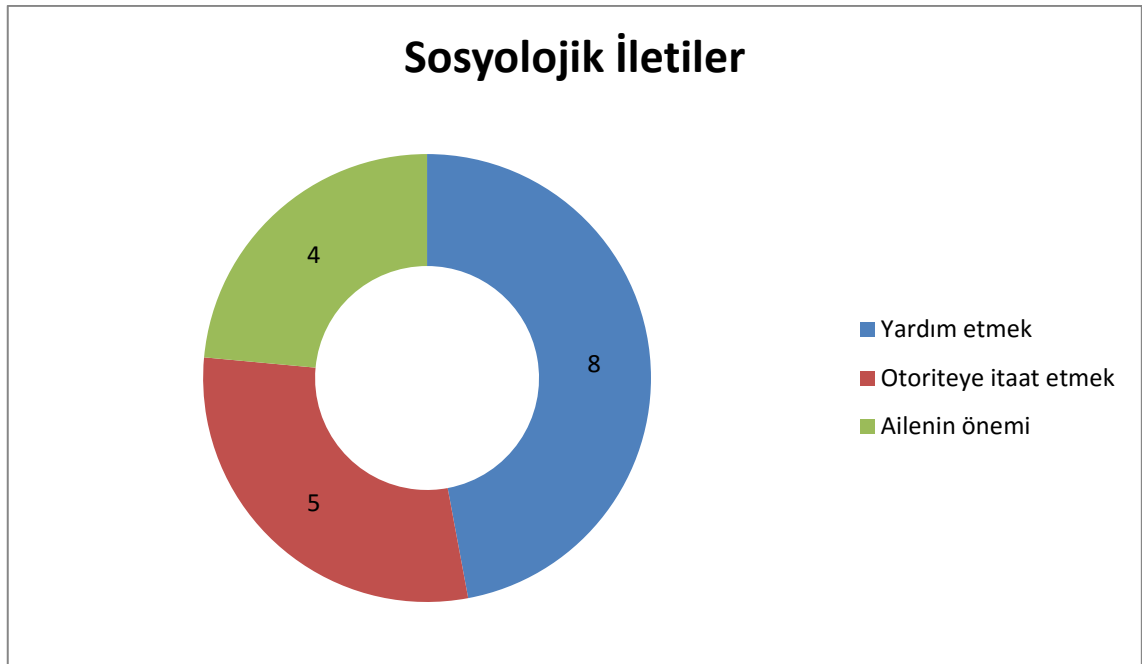
Düşmanlarımıza karşı tedbirli olmamız gerekir. Zira su uyur düşman uyumaz. Üstelik Eğer düşmanımız acımasız biri ise en güzel günlerimizi bile zehir etmek için elinden geleni yapacaktır. Şehzade ile prensesin düğününde herkes eğlenirken Kaptan Deli Mehmet tedbiri elden bırakmamaktadır.

“Bir tek Kaptan Deli Mehmet varmış bu kutlama törenine katılmayan. Karaya ayak basalı beri bir garip sessizliğin içinde kimseye bir şey söylemiyor ‘Acep neler gelecek başımıza Şahmeran ne gibi ağular katacak aşımıza?’ diyerek kendi kendine yiyip bitiriyor, doluya koyuyor kaldıramıyor, boşa koyuyor dolduramıyor, kara kara düşünerek duruma bir çare bulmaya çalışıyormuş. (Düğün bitince yeni evlilerin odasının girişine saklanan Kaptan, Şahmeran’ın gönderdiği zehirli yılanı öldürmüştür.) (Sihirli İnci s.55)”

Kaptan bu düşüncesinde haklı çıkmıştır. Zira çok zalim olan yılanlar Şahmeran düğün günü sinsice hamlesini yapmıştır. Masalda tedbirli olduğu iki kez belirtilen Kaptan Deli Mehmet bu hamleyi önleyerek tedbirin faydasını göstermiştir.

4.3.3. Zebercet Coşkun’un derlediği masalarda sosyolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Bu araştırma dâhilinde incelenen masal metinlerinde yer alan sosyolojik iletiler Şekil 4.4’te gösterilmiştir.

Şekil 4.4. Masal metinlerinde yer alan sosyolojik iletilerin dağılımı

Şekil 4.4. incelendiğinde yardım iletisinin 8, otoritenin sözüne itaat etme iletisinin 5 ve ailenin önemi iletisinin 4 kez kullanıldığını görmekteyiz.

• Sosyolojik İletiler - Yardım Etmek

Memiş masalında, annesi tarafından odun toplamaya gönderilen Memiş'in yükünü sırtına vurarak şehre gelirken sarayın yanında dinlenmesi ve Padişah'ın bu duruma dikkat etmesi anlatılmıştır. Padişah ağır yükün altında ezilen Memiş'e yükleri taşıyacak bir hayvanı olup olmadığını sorar, Memiş olmadığını söyler.

“...Memiş'in aklından geçenleri sanki bilmiş Yüce Padişah, sarayın görkemli balkonundan aşağı pırıl pırıl bir sarı lira fırlatmış.

‘Seni gönlüm sevdi, delikanlı!’ demiş. ‘Al bu parayı da pazara git, kendini atan, eşekten bir hayvan al! Sırtın yükten, ayağın yerden kurtulsun!’ (Altın Kale’nin Esrarı s.65-66)”

İnsanlara yapılan yardımın en faziletlisi hiçbir karşılık beklemeden yapılardır. Şu haliyle Memiş'in padişaha verilecek bir karşılığı yoktur. Padişah bunu düşünmeden ona yardım elini uzatmıştır. Yardım sonrasında da Memiş'i kötü hissettirecek hiçbir büyüklenme göstermemiştir.

Masalın ilerleyen bölümlerinde Memiş ailesine bir yüzük göndermiştir. Yüzüğün içinden bir cin çıkmış ve bu cin Memiş'in yıllar yılı yoksulluk çeken annesine ve karısına ne istediklerini sormuştur. Annesi isteklerinin birinde fakirlere yardım etmeyi tercih etmiştir.

“ ‘Üçüncüyü ben söylemek istiyorum.’ demiş Memiş'in anacığı. ‘Fakir fukaranın halinden benden iyi kimse anlamaz. Artık nice olur, nasıl olur onu bilmem ama bir çeşme istiyorum sarayın kapısının önünde. Bu çeşmenin üç musluğu olacak. Bir musluktan su, bir musluktan yağ, bir musluktan da bal akacak. Gece akacak, gündüz akacak, hiç bitmeyecek. Yarı aç, yarı tok sürünmekte olan bütün fakir

fukara o çeşmenin başında toplanacak, bir lokma ekmek, bir çiğnem et bulabilen, yağını, balını bizim sarayın çeşmesinden dolduracak.’ (Altın Kale’nin Esrarı s.93)”

Yıllarca zorluk çekmiş insanlar rahata erdiklerinde eski durumlarında olan insanları unutmamalıdır. Bir kişinin kurtulması ile fakirlik bitmez. Zenginlik ise paylaştıkça anlam kazanır.

Türk kültüründe yemek yapamayacak durumda olan komşuya diğer komşular tarafından sofraya gönderilir. Eve yeni taşınmak bu sebeplerden biridir. Çünkü eşya taşımak ve temizlik yapmak ev sahibini yorar. **Benli Bahri Bey** masalında konağa yeni taşınan Kızcağız’a komşularının yardım etmesi anlatılmıştır.

“Sonunda sırtını kaba minderlere dayamış. Bedeninin sızısını O zaman birazcık duymuş ama dinlenmeye kalmadan bir de bakmış sokak kapısı güm güm vuruluyor. ‘Al kaşığı eline, besmele getir diline!’ derler. Kız işte o anda iyice inanmış ki bugün onun için hacet kapıları açıktır. ‘Yiyecek bir lokma ekmek olsaydı’ diye düşünürken önünde istediğinden alası yok mu? Konağın kapısında elinde kocaman bir tepsi ile uşak duruyor. Ekmek hazır, pilav hazır, Ötekiler ıvır zıvır... (Sihirli İnci s.19)”

Burada işi olan komşunun ne kadar yorulduğu ve yardım sonucunda ne kadar sevindiği beraber verilmiştir. Böylelikle okuyucuların yardımın önemini iki yönden de fark etmeleri amaçlanmıştır.

Benli Bahri Bey masalında da mutlu son gerçekleştiğinde kahramanlarımız sevincini eş ve dostlarının yanında fakirlerle de paylaşmışlardır.

“Konu komşu, konakta toplanmışlar. iğne atılsa yere düşmeyecek öyle bir kalabalık... Harem dairesinde kadınlar, selamlık da erkekler toplanmışlar. Aşağı mutfaklarda kazanlar kaynıyor. Odalarda gürül gürül mevlitler okunmuş. Sofralarda yiyen içen belirsiz. Fakir fukaraya harçlıklar dağıtılmış, kap kap yemekler verilmiş,

evlenecek kızlara çeyiz, delikanlılara düğün parası, gelene geçene, isteyene istemeyene, dağıtılmış da dağıtılmış, verilmiş de verilmiş. (Sihirli İnci s.28)”

Bir sevinç anında özellikle zor durumda olan insanlara yardım etme geleneği onlardan dua alma amacını taşımaktadır. Masalda bu durum örtülü olarak verilse de günlük hayatta açık bir karşılığı vardır. Çünkü inancımıza göre muhtaç durumda olanların duası makbuldür.

Türk toplumunda Tanrı misafiri anlayışı vardır. Bu misafir ister bir zengin evine gitsin ister bir fakirin evine gitsin ev sahibi ona bir şeyler ikram etmeyi kendisine borç bilir. **Rastgele** masalında fakir bir adamın evine gelen iki Tanrı Misafiri ne bulup buluşturup bir şeyler ikram etmesi anlatılmıştır.

(Padişah ve Vezir geceyi bir köyde geçirmek istemiş ve gördükleri ilk kapıyı çalmışlardır.) “Burası yoksul bir köylünün kulübesi imiş ama köylü insan gibi insan olduğundan, akşamın alacasında kapısını tıklatan 2 Derviş Baba’ya güler yüzle evini ocağını açmış, Vardan yoktan ne bulduysa önlerine koymuş, karınlarını doyurmuş. (Sihirli İnci s.59)”

Burada çizilen fakir motifi önemlidir. İnsanın elinde az imkân olsa bile bunu paylaşabileceği gerçeğine vurgu yapılmıştır.

Masalın ilerleyen bölümlerinde darlıktan ferahlığa ulaşmış olan masal kahramanının elindeki imkânları paylaşması konu edilmiştir.

“... Hayır olsun diye kasabanın girişine bir kervansaray yaptırmışlar. Bu kervansaray da her gün kazan kazan yemekler pişiriliyor, gelenin gecenin karnını doyuruluyormuş. Kervansarayın 40 odası varmış, bu odalarda gurbetçiler konuk ediliyor, yediriliyor, geçiriliyor yoksul olanların ceplerine bir altın dahi konuluyormuş. (Sihirli İnci s.68)”

İyi kalplilik, masalda okuyucu ve dinleyicilere kazandırılmak istenen en önemli özelliklerden bir tanesidir. Bu özelliği kazanmak için gerekenler farklı yollarda okuyucunun önüne sunulmaktadır.

• Sosyolojik İletiler - Otoriteye İtaat Etme

Otorite bir evin ya da bir yerin içinde sözü dinlenen kişi olarak düşünülmelidir. **Memiş** masalında, başkahraman ve annesi bir yardım sonucu ellerine geçen para ile ne yapacakları konusunu konuşmaktadır. Memiş'e yardım eden padişah bununla bir yük hayvanı almalarını istemiştir. Ancak annesi bu para ile yiyecek, içecek ve giyecek almak istemektedir.

“Doğru söze kadı neylesin. Memiş'in de aklı yatmış Bu sözlere. Aklı yatmasa da ana sözü, yerine getirmemek olmaz. (Altın Kale'nin Esrarı s.70)”

Burada çocukların annelerinin sözünü dinlemeleri gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle ergenlik çağındaki çocuklar anne ve babaya karşı gelmeye yatkındır. Masalların içerisindeki bu telkinler çocuklara doğru davranış kazandırmada önemlidir.

Rastgele masalında otoritenin sözüne itaat etme davranışı, bu makamdaki kişinin kötü kullanımına rağmen, birçok kez ifade edilmiştir. Burada dikkatlerin çekileceği yer itaatin istismarı değil insanların devlete olan bağlılığının ortaya koymasıdır. Zira sonunda bu istismar cezalandırılmıştır.

“(Kılık değiştirip köyleri gezen Padişah bir bebeğin ileride kendisine damat olacağını duyunca çok sinirlenmiştir. Bu nedenle bebeği ailesinden alıp ortadan kaldırmak ister.) Padişah bir kese altın koymuş ortaya, bir kese, bir kese daha ama bu gözü tok gönül insanları çocuklarını satmaya razı edememiş. İyilikle olmayacağını anlayınca bu kez zora başvurmuş. Yoksul karı koca içlerinden kan gide gide de olsa, padişah adamı olduklarını söyleyen bu iki yabancıya karşı koymayıp gözleri yaşlı oyunları eğri çocuklarını teslim etmişler. (Sihirli İnci s.60)”

Para ile satılmayacak şeyler bile devlet emri ile elde edilebilir. Önemli olan bunları güzel kullanmaktır.

(Padişah çocuğu bir yere bırakıp gitmiştir. Çocuğu oradan bir çoban alır. Çocuk biraz büyür. Padişah bu durumu öğrenince çocuğu yine almak ister. Çoban vermek istemez. Kılık değiştirerek gezen Padişah yine devlet adamı olduğunu söyler.) “Padişah adı olmasa Çoban'dan çocuğu hiçbir güç alamaz ama devlete karşı boyun kıldan ince... (Rastgele s.62)”

(Çocuk yine kurtulmuş bu kez bir Çiftliğe gitmiştir. Padişah kılık değiştirerek gezdiği bir gün yine bu çocukla karşılaşınca onu Çiftçi'den aynı yolla almak ister.)

“ ‘Biz padişah adamlarıyız! Bu çocuğu arıyorduk. Şimdi alıp götüreceğiz!’

“Padişah fermanı olunca akan sular dururmuş, çaresiz boyun büküp el bağlamış adamcağız. (Sihirli İnci s.65)”

Burada otoriteye itaat kötü niyet ile kullanılmıştı. Masalı oluşturan kişi bu durumu değiştirmek için kahramanların otoriteye itaat davranışını mutluluk için kullanmalarını sağlamıştır.

(Padişah üç seferdir kurtulamadığı genci yine karşısında bulunca bu sefer başka bir yol izlemiştir. Eline bir zarf verip saraya göndermiştir. Zarfın içinde gencin idam edilmesi istenmektedir. Genci görüp aşık olan Padişah Kızı zarfın içindeki yazıyı değiştirmiştir. Bunun üzerine zarftan ölüm emri değil düğün emri çıkmıştır ve saraydakiler yazılanı gerçekleştirmiştir.) “Saraya girmişler. Ayağının tozu ile divan kurmuş Yüce Sultan.

Vezir vüzeraya sormuş.

‘ Ne yaptınız siz?’

‘Emrinizi yerine getirdik, Sultanım!’ (Sihirli İnci s.70)”

Padişah emrinin güzel bir sonuca bağlanması otoriteye itaat konusundaki şüpheleri kaldırmak içindir. Devletine her zaman sadık olan Türk milleti bu özelliğini masallar vasıtası ile yeni nesle aktarmaktadır.

• Sosyolojik İletiler-Ailenin Önemi

Türk aile yapısı güçlü temeller üzerine oturmuştur. Aile mensupları güzel günlerde birlikte olduğu gibi zor günlerde de birliktedir. **Altın Kale'nin Esrarı** masalında bir derde düşen küçük kardeş yardım için hemen ablasına gitmiştir.

“Başı dara, gönlü derde düşen kişi önce kimi arar? Olsa olsa kanı canı bacısını arar! O da ablasının sarayında derdinin درمانını bulmadan bir yere adım atmamaya kararlı olduğundan akşamın olmasını ormanlar padişahının oğlu eniştesinin eve gelmesini beklemiş. (Altın Kale'nin Esrarı s.12)”

Burada kahramanın davranışı bir de anlatıcı tarafından vurgulanmıştır. Çünkü insanlar bir derde tutulduklarında en büyük desteği ailelerinden görürler.

Kurukafa isimli masalda insanların normalde yapmayacağı işleri aile bireyleri söz konusu olduğunda yapabildikleri gösterilmiştir. Bahtiyar Bey karısından kendisini öldü bilen ailesinin yanına gitmesini istemiştir. Karısı Bahtiyar Bey adını vererek kimseye açılmayan kapının açılmasını sağlayabilecektir.

“Oraya gideceksin, babanın sarayında yaşayacaksın. Saray kapıları kapalıdır. İçeri kimseyi almazlar. Benim kaçırıldığım günden beri matemdedirler. Saray pencerelerindeki kara perdeler ne gece açılır ne de gündüz. Sen saray kapısını çalacaksın açmayacaklar ama ‘Bahtiyar Bey'in hatırı için beni alın.’ dersin kapılar açılır. (Sihirli İnci s.41)”

Aile içindeki kişilerin birbirleri için yapabilecekleri şeyler diğer insanlar için yapabilecekleri şeylerden çok daha fazladır.

Rastgele masalında toplumun aileye olan saygısı işlenmiştir. Yalnız insanlara verilen tepkiler ile ailesi yanında olan insanlara verilen tepkiler aynı değildir ve olmamalıdır. Bir hülle sonucunda zalim bir adamdan boşanıp ile mert bir delikanlı ile

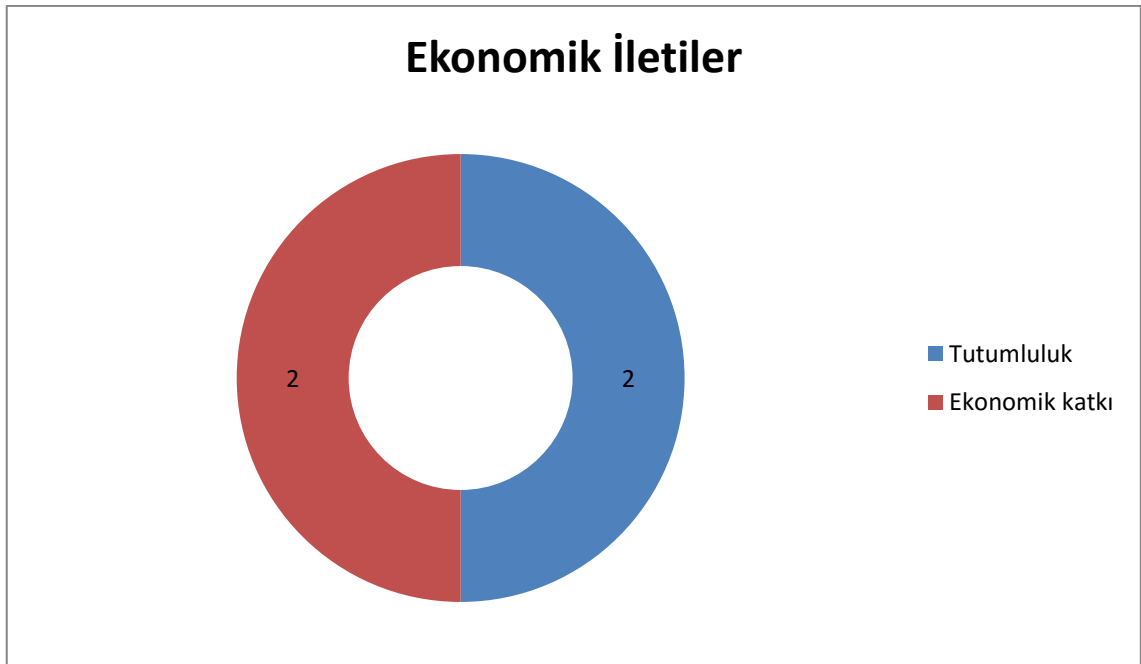
evlenen kadın bu gençten boşanmak istememektedir. Zalim adam ne kadar gücünü kullanmak istese de kimseyi aile kurumuna müdahale etmeye ikna edememiştir.

(Genç ile kadının evinin önünde bir kalabalık toplanmıştır.) “Dilsiz diye bildikleri adam, işte herkes gibi konuşuyor. Bunu bir mucize sanmışlar. Kadın ise onun nikâhlı karısı... Kimse zorla boşatamaz. Karşı taraf hırstan çatlayadursun, kapı önünde toplanan ahali dağılmış. (Sihirli İnci s.68)”

Burada okuyucuya ve dinleyiciye önemli bir mesaj verilmiştir. Aile, toplumda herkes tarafından saygı gösterilmesi gereken bir yapıdır. Bu yapıya zorbalık ve kaba kuvvet işlememektedir.

4.3.4. Zebercet Coşkun'un derlediği masallarda ekonomik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Bu araştırma dâhilinde incelenen masal metinlerinde tespit edilen ekonomik iletiler Şekil 4.5'te gösterilmiştir.

Şekil 4.5. Masal metinlerinde yer alan ekonomik iletilerin dağılımı

Şekil 4.5. incelendiğinde ekonomik iletilere dâhil olan 2 iletiye yer verildiğini görüyoruz. Bunlardan tutumluluk ve ekonomik katkı iletileri masallarda ikişer kez yer almıştır.

• Ekonomik İletilerden – Tutumluluk

Memiş isimli masalda kahramanımız ve annesi fakir bir hayat sürmektedir. Padişahın hallerine acıyıp verdiği bir sarı lira altını yiyecek ve içecek almak için harcamışlar bu sayede bir kaç gün rahat etmişlerdir. Ancak miktar ne olursa olsun çalışmaya devam etmek şarttır.

“Bir gün şen, iki gün şakrak, artık sevinçten yere göğe sığamıyor uzun kış günleri için hiç endişe duymuyorlarmış. Ama boş oturamıyormuş, Allah sevmez, hazıra ise hazineler dayanmaz. (Altın Kale’nin Esrarı s.70)”

Buradan masal, dinleyicisine ve okuyucusuna ele geçen paranın kendilerinde rehavet yapmaması öğüdünü vermektedir.

Sihirli İnci isimli masalda zengin bir baba oğluna büyük bir miras bıraktığını açıkladıktan sonra şu tavsiyelerde bulunmuştur:

“Ben çok yaşlandım, yakında bu dünyadan ayrılabilirim. Servetim senin olacak. İstedikğin gibi harçayabileceksin. Yalnız şunu bilmeni istiyorum. Har vurup harman savurmaya hiç bir zenginlik dayanmaz. Hele dalkavuklar çevreni sararsasen bu gibilerin yalanlarına, pohpohlamalarına aldırırsan, gündüz eğlenceden baş kaldırmaz, başka da bir şey düşünmezsen, gün olur elinde avucunda hiçbir şey kalmaz... (Sihirli İnci s.12) ”

Dünyada mirasyedi sözüne örnek olabilecek birçok kişi vardır. Başka insanların hayal bile edemeyecekleri parayı bu mirasyediler çok kötü

şekilde kullanabilir. Masalın bu bölümünde paranın nasıl kötü kullanılacağı açıklanmış ve bu yoldan gidilmemesi istenmiştir.

• Ekonomik İletiler – Ekonomik Katkı

Kara Dev ile Kotan masalında bir nine ve üç torunun durumuna değinilmiştir. Ailenin geçimini sağlayan kişi bir iş yapamayacak kadar yaşlanırsa ailenin genç üyeleri geçim görevini üzerlerine alırlar.

“Günlerden bir gün nineleri demiş ki ‘Çocuklar, bu böyle olmaz! Oturduğu yerde kimse kimseye aş, ekmek vermez. Ben artık kocadım, şimdiden öte kendi ekmeğinizi kendiniz kazanacaksınız!’ (Kara Dev ile Kotan s.2)”

Burada nine ve torunlar üzerinden şu mesaj verilmiştir: Aile geçimini sağlamak ile görevli kişi ömrünün sonuna kadar bu işi yapamayacaktır. Ailenin reisi yaşlanıp da güçten düşünce gençler artık hem kendilerine hem de ailenin reisine bakmakla yükümlü olurlar.

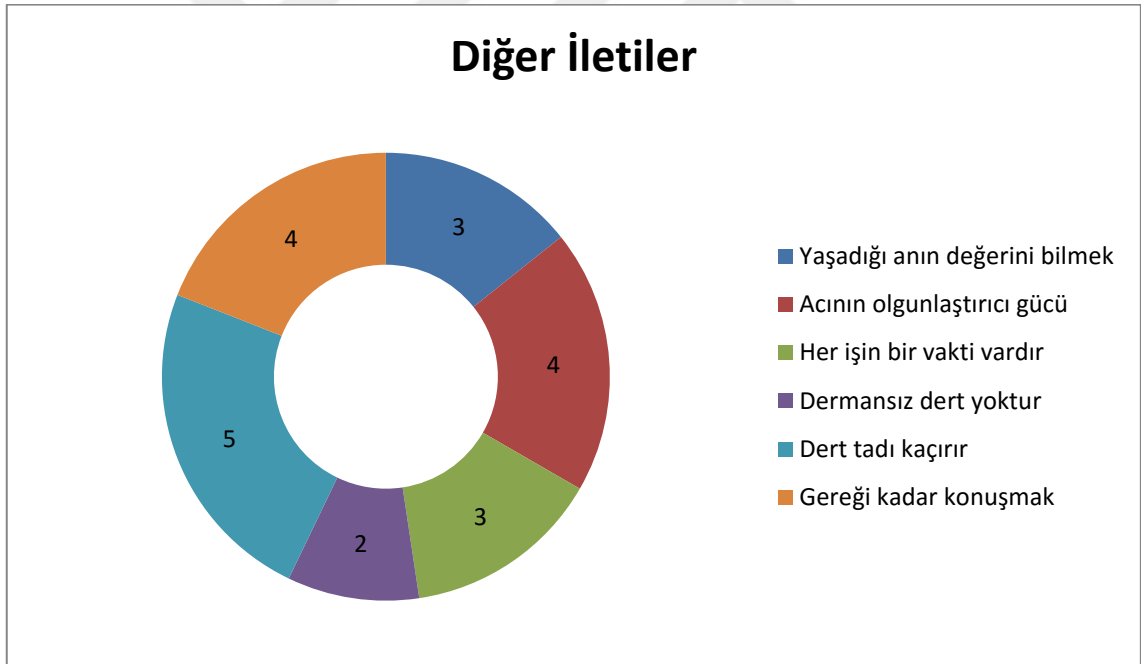
Memiş masalında da aile geçimini uzun süre sağlamış ve artık gücü kalmayarak bu görevi ailenin genç üyesine bırakan bir anneden söz edilmektedir.

“Günlerden bir gün yaşlı anacığı Memiş’i dizinin dibine oturtup ona demiş ki ‘Oğul, oğul, can oğul! Gözümün bebeği, gönlümün tek muradı güzel oğul! Derdimi dönecek değilim. Artık görüp anlayacak bana kol kanat olacak yaşa geldin. Ne bir daha da yağmurumuz ne de Bir dalda yaptığımız var, biliyorsun. Bir günden bir güne kadere küsmedim, Onu da biliyorsun. Yine de küsecek değildim ama kör olası insanlar bir lokma ekmek için anamdan emdiğimi fitil fitil burnundan getirirken gençliğimi, gücümü kuvvetimi de aldı elimden aldılar. Artık ne kol kaldı bende ne de kanat. Bugünden öte evin direği sensin. Nasibimizi kismetimizi aramak sana düşüyor!’ (Altın Kale’nin Esrarı s.63)”

Bu konuşmada aile büyüğünün geçim yükünü daha genç bireye teslim etmesinin şartları tam olarak verilmiştir. Öncelikle aile büyüğü yıllarca emek verdikten sonra artık çalışamayacak durumdadır. Daha sonra ise genç bireyin olgunluk çağına kadar büyüdüğünü görmekteyiz. Böylesine bir durum oluştuğunda insanlar aile rızkını arama yükünü omuzlamalıdır.

4.3.5. Zebercet Coşkun'un derlediği masalarda diğer iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Bu araştırma dâhilinde incelenen masal metinlerinde tespit edilen diğer iletiler Şekil 4.6'da gösterilmiştir.

Şekil 4.6. Masal metinlerinde yer alan diğer iletilerin dağılımı

Tablo 4.10. incelendiğinde dert tadı kaçırır iletisine 5 kez yer verildiği görülmüştür. Bunun yanında acı insanı olgunlaştırır 4, gereği kadar konuşmak 4, yaşadığı anın değerini bilmek 3, her şeyin bir zamanı vardır 3, dermansız dert yoktur 2 bölümde yer bulmuş iletilerdir.

• **Diğer İletiler - Yaşadığı Anın Değerini Bilmek**

Benli Bahri Bey masalında hayatı boyunca bir konakta yaşamayı hayal eden fakir Kızcağız'ın bu imkânı bulduğunda sıkıntılı hayatını düşünmeden yaşadığı anın tadını çıkarmasından söz edilmiştir.

“Gamı kasveti dağılmış Kızcağızın, yüreğindeki ses ona uğur aramakta olduğunu ve de uğur bulacağını müjdeliyormuş. Kendine güveni gelmiş, gülererek sevinerek her saniyenin tadını çıkara çıkara tellalbaşının ayağına ayağını uydurmuş. (Sihirli İnci s.18)”

Yaşadığı güzel zamanların kıymetini bilmek günümüz insanının, bilhassa çocukların ve gençlerin, sorunu haline gelmiştir. İnsanlar çoğunlukla bu anları doyasıya yaşamaktansa teknoloji marifeti ile diğer insanlara göstermeyi tercih etmektedirler. Masalın bu mesajı günümüz ile doğrudan ilgilidir.

“Olanı biteni yeni baştan gözden geçirmiş. Nasıl olup da tellalbaşına seslenebildiğine, bu gücü nereden bulduğuna şaşmış. Ama ‘Söyleyene değil, söyletene bak!’ diye bir söz vardır. Kızcağız düşünce düşünce şöyle bir karara varmış. Ne olursa olsun, korkuyu dalına kondurmayacak, böylesi görkemli bir konakta geçireceği 40 günün her saniyesini doya doya yaşayacak yani bu inanılmaz serüvenin tadını çıkaracak. (Sihirli İnci s.19)”

Hayatımızda bazı sevinçler, üzüntülerimiz ve korkularımızın baş gösterdiği bir sırada bizi bulabilir. Bu durumda üzüntü ve korkularımız için sevinçlerimizi feda etmemeli güzel anların kıymetini bilmeli ve bu anları doyasıya yaşamalıyız.

Kaptan Deli Mehmet masalında yaşadığı anın değerini bilmek örnek şahsiyet olarak çocuklara sunulan Kaptan'ın özelliklerinden bir tanesidir. Burada bu özellik bir olay üzerine verilmemiştir.

“...Her gördüğünü, her işittiğini aklına yerleştiren yerleştirip pek çok diyar gezmiş Kaptan Deli Mehmet. Gezmiş, görmüş, almış, vermiş; yemiş tuzluyu, içmiş bozuluyor ama cebini sarı sarı altınlarla doldurmaya hiçbir zaman rağbet etmemiş. Derken derken, günün birinde dünyanın en güzel beldelerinden biri olan İstanbul şehrine varmış.(Sihirli İnci s.45)”

İnsanlar tasarruf yapacakları yerleri bilmelidirler. Keyif alınacak zamanlarda israf yapmak yanlış olduğu gibi cimrilik yapmak da yanlıştır. O zamanı güzel geçirmek ne ile mümkün ise o masraftan kaçınılmamalıdır.

• Diğer İletiler – Acının Olgunlaştırıcı Gücü

Sihirli İnci masalında Şehzade çıktığı yolculukta büyük sıkıntılar çekmektedir. Bu sıkıntıların Şehzade için olumlu yanları da vardır.

“Tutunduğu dalları kırılıyor, güvendiği dağlara kar yağıyor, yol önünde açılmıyor, Dağlar bir geçit vermiyormuş. Ömür biter yol bitmez derler, gurbete düşmeyen adam da adam olamazmış. (Sihirli İnci s.8)”

Sıkıntı çekmeyen insanlar derdi olan insanları anlayamayabilirler. Sıkıntı deyince akla gelen ilk durumlardan biri gurbete gitmektir. Sevdiklerinin desteğinden yoksun kalmış insan daha kolay pişer, olgunlaşır.

Bu masalda Şehzade'nin karşılaştığı Arap karakteri, diğer insanları anlayabilir hâle gelmesinde yaşadığı pişmanlığın rolünden bahsetmektedir.

“...Hiçbir şey bana sır değil artık, bu sırda erdim ama erinceye kadar ne uyku ne tünek, ne aş ne ekmek, başımı taştan taşla vurarak alnımın kara yazgısını değiştirmeye çalıştım. Gerçeklere böyle acı çekerek erişiliyormuş meğer. Ağlamanın sızlamanın hiçbir şeye faydasını dokunmadığını anladıktan sonra asıl gerçek olanlar görmeyen gözlerimin önünde bir bir açılmaya başladılar, buna ne dersin? (Sihirli İnci s.9-10)”

İnsanları yaşadığı acılardan ve pişmanlıklardan ders çıkarmalıdır. Böylelikle yaşadıklarını bir fırsata çevirebilirler. Günlük hayatta başımıza gelen büyük-küçük sıkıntıların hepsi ancak onlar hakkında fikir yürüterek fayda sağlar hale gelirler.

Masalın ilerleyen bölümlerinde her gün elmaslarını kırıp toz hâline getirdikten sonra havaya savuran bir ağanın hikâyesi anlatılmıştır. Şehzade, Ağa'nın merak ettiği bir şeyi çözüme kavuşturduktan sonra Ağa'ya bu davranışının sebebini sormuştur. Ağa sebebi anlatmıştır ama öncesinde hayattan ders alışından söz etmiştir.

“Şimdi beni iyi dinle iyi dinle ve de tir tir titre. Derler ki âdemoğlu felek sillesini yemeden hiçbir şey bilmez, Bir bela bin öğütten daha çok şey öğretirmiş. Ben de felek sillesi yedim ancak o zaman öğreneceğimi öğrendim. (Sihirli İnci s.12)”

Masalın bu kısmında ”Bir musibet bin nasihatten iyidir.” atasözüne atıf yapılmıştır. Gerçekten de insanların çoğu yaklaşan tehlike hakkında yapılan uyarılara aldırış etmezler. Ne zaman ki uyarılan iş kişilerin başına gelir o zaman olayın ciddiyetini anlarlar. Artık mühim olan yaşanılanlardan sonra gerekli dersleri çıkarmaktır.

Benli Bahri Bey masalında yaşanan zorlukların insan hareketlerine yansıyan güzellikleri de doğurabileceği anlatılmıştır. Evleneceği kişi gurbete giden ve uzun bir müddet onu beklemek zorunda olan Kızcağz hem bedenlen hem de ruhen güzelleşmektedir.

“Ayın, günün dolmasını bekleyen güzel kız gün geçtikçe güzelleşiyor, yol gözleye gözleye olgunlaşıyor, yüreğindeki aşk ateşiyle yana yana pişiyor, bu eriyiş ona gelecek günlerdeki mutluluğun müjdesini vererek sevincini katmer katmer arttırıyormuş. (Sihirli İnci s.28)”

İnsanın ruhunun güzelleşmesi kendini ve dünyayı anlamasına bağlıdır. Kendini ve dünyaya anlayabilmek için de bazı sıkıntılara göğüs germek gerekir. Bu sıkıntılara hakkıyla göğüs geren insanlar düşünüş ve davranış bakımından güzelleşirler.

• Diğer İletiler - Her Şeyin Bir Vakti Vardır

Sihirli İnci masalında, inciye bir an önce bulmak isteyen Şehzade ile Bilge Kişi'nin karşılaşması anlatılmıştır. Bilge Kişi, Şehzade'ye bir işi başarmak için sadece çalışmanın yetmeyeceğini ifade etmektedir.

“ ‘Sen hangi dağın avcısı, hangi yolun yolcususun delikanlı?’ diye sormuş. ‘Bizim buraya gelen çok olur da hiç biri merak edip bir soru sormaz. Belli ki sen uzak yerlerin insanısın. Belki de sırf bu sırrı öğrenmek için düştün yola. Ne var ki vakit saat gelmeden hiçbir şey olmaz. Vursan deviremezsin, sürsen savuramazsın...’ (Sihirli İnci s.8) ”

Bir işi başarmak için elbette ki çalışmak gereklidir. Yalnız bu iş kader planında da olgunlaşması gerekir. Böyle olmalı ki o şey gerçeğe dönüşebilsin. Bu mesaj çocukların yapmak istedikleri işte aceleci olmamalarını salık vermektedir.

Kurukafa masalında padişahın kızını isteyen ve olumsuz cevap alan masal kahramanı durumu oldukça sakin karşılar.

“Sonradan bir gülmüş, bir gülmüş, dudaksız ağzıyla, kadın şaşırıp kalmış. ‘Canları isterse!’ demiş. ‘Zaten vakti gelmeden hiçbir iş olamaz.’ (Sihirli İnci s.32) ”

İnsanlar gayret gösterip netice alamadıkları işler karşısında yılgınlığa düşmeden sağlam durabilmelidirler. Bunu başarmalarının yollarından biri de her işin vaktinde olacağını bilmeleridir. Bu sayede hem sabretmek için gereken gücü bulurlar hem de işlerinden vazgeçmeden gayret etmeye devam ederler.

(Kocasına dair bir haber bekleyen Sultan sabırsızlanmaktadır.) “Bir gün, beş gün, yazılıandan öte bir şey gelmiyor başa, vakti saati dolmadan hiçbir hedefe ulaşamıyor. Dağlara, taşlara hükmeden Ulu Allah, gün olacak elbet gönlünün sultanından ona bir haber ulaştıracak. (Sihirli İnci s.37)”

Sabırsızlık insanların en zayıf noktalarından biridir. Meseleler karşısında sakin kalabilen insanlar diğerlerine güçlü olduklarını gösterirler. Neticelenmesini beklediğimiz olaylar karşısında sakin kalmanın yolu onun planlı bir zamanda gerçekleşeceğini bilmektir.

• Diğer İletiler - Dermansız Dert Yoktur

Altın Kale'nin Esrarı masalında tutulduğu dert yüzünden günden güne eriyen Sultan, padişah babasını çaresiz bırakmıştır. Evladının gözü önünde erimesine müdahale edemeyen Padişah yine de çözülmez gibi görünen sorunların çözüleceğini bilmektedir.

“... Gün günden kanı iliği koruyup bir deri bir kemik kalmış olan kızına baktıkça kendisi de dermansız dertlere uğrayan Padişah ‘Her derdin bir çaresi vardır!’ diyor, başka bir şey demiyormuş. (Altın Kalenin Esrarı s.10)”

Çaresiz hissetmek insanı tepkisizliğe götürür. Oysa her işin bir çaresi olduğunu bilmek insan aklını çözüm yolu için çalıştırmaya devam eder. Bu masalda Padişah bir süre sonra kızının derdi için bir çözüm yolu bulmuştur.

• Diğer iletiler - Dert Tadı Kaçırır

Altın Kale'nin Esrarı masalında Şehzade'ye görmeden âşık olan küçük Sultan'ın durumu anlatılmıştır. Küçük Sultan aslında etrafına neşe saçan biri iken düştüğü bu dert ile günden güne neşesini kaybetmiştir.

“Zaman gelmiş Küçük Sultan, Altın Kale’den başka masal dinlemez, ondan başka düşünceye dalamaz olmuş. Artık ne hasbahçeye iniyor ne saray içinde gülüryüz, tatlı dil gönül alıyor ne de uyuyan Şehzade’nin hayalinden başka bir hayalle avunabiliyormuş. (Altın Kale’nin Esrarı s.8)”

İnsanların dertleri tavırlarındaki ani değişikliklerle çevresindeki insanlar tarafından fark edilebilir. Bu sayede derdi olan kişiye yardım eli uzatmak mümkün olabilir.

“Padişah babası ile Sultan annesi dille anlatılamaz üzüntülere düşmüşler. Gece gündüz yaz tutup kana kana bir su içemez olmuşlar. Dünyalarına küsüp ne ülkeyi ne ülke halkını, Altın Kale’nin Esrarı başka hiçbir şeyi düşünemez olmuşlar. Tellallar bağırıp Altın Kale masalının sonunu anlatabilecek bir kişi aramışlar ama hiçbir masalcı Küçük Sultan’ın derdine derman olamamış. (Altın Kale’nin Esrarı s.9)”

Dertler, sadece sıkıntı çeken insanı değil o insanın sevenlerini de etkilerler. Onlara çözüm bulunmazsa birçok kişinin hayatının tadını kaçırmaları.

“Dünyanın 7 ikliminden kendisini istemeye geliyorlarmış. Bohça bohça armağanlar, altın dolu çekmeceler ayakları dibine seriliyor, gönlünü alabilmek ve onu saraylarına gelin götürebilmek için beyler birbirleriyle yarışıyorlarmış. Ama yararı olmuyor, Küçük Sultan hiç birinin yüzüne dönüp bakmıyormuş. (Altın Kale’nin Esrarı s.9)”

İnsanların normal ruh hallerinde büyük bir sevinç ve istekle karşılayacakları durumlar dertli zamanlarında ilgilerini çekmeyebilir. Böyle zamanlarda onları anlamak ve üstlerine gitmemek gerekir.

Memiş masalında kızını saraydan kovan padişahın durumu anlatılmıştır. Padişah yaptığından dolayı pişman olmuş, kızını her yerde aratmıştır. Bütün çabaları sonuçsuz kalmış olanca zenginliğin içinde yürek yangını ile baş başa kalmıştır.

“Yıllar yılı yaralı kalpli bir baba olarak kolu kanadı kırık, dünyasına küskün oturmuş durmuş altın tahtların üstünde. Has bahçenin biricik gonca gülüne verdiği cezadan ötürü bin pişmanmış Ama önce sözünü geri almayı kendine yedirememiş, aradan bir süre geçip öfkesi yatıştıktan sonra ise ne kadar arattıysa aratmış, Ne kızının ne de o fakir delikanlının izini bulamamış. (Altın Kale’nin Esrarı s.96)”

Padişah çok güçlüdür. Öyle ki ülkesinin en güçlü ve varlıklı insanı olmasına rağmen yaşadığı acı nedeni ile elindeki güzelliklerin hiçbirinden tat alamamaktadır. Toplumun en fakirinden en zenginine kadar bu değişmez bir gerçektir.

Masallarda dert ile tadı kaçan insanların genellikle yaşadıkları yerin en zengin insanları oldukları göze çarpmaktadır. Bu durum, derdin en zengini ve en güçlüğü ne hale getirdiğini gösterip okuyucuya ve dinleyiciye daha az zengin ve daha az güçlü insanların ne duruma gelebileceklerini düşündürmektedir.

• Diğer İletiler - Gereği Kadar Konuşmak

Altın Kale’nin Esrarı masalında, masalda anlatılan sırrı çözme derdine düşen Küçük Sultan’a padişah babası yardım etmek istemektedir. Bunun için masalı bilen bir yaşlı kadın ile konuşur. Yaşlı kadın bildiği kısımları anlatır, bilgi sahibi olmadığı kısımlar hakkında tek kelime etmez.

“ ‘Ben bu masalı ninemden dinlemiştim’ demiş, dadı. ‘O da kendini ninesinden dinlemiş. Bildiğim şu ki bir peri sultanının büyüü ile ölüm uykularına yatan Şehzade ile beraber padişah babası, sultan annesi de ölüm uykularına dalmışlar. Ve büyüünün nasıl bozulabileceğini ancak onlar söyleyebilirlermiş. Ama onların uyanmasını beklemek de olmayacak duaya âmin demekten başka bir şey değilmiş. Çünkü ancak gökyüzünden uçarak gelecek, hem kız hem de erkek olan bir yiğit kişi onları uykularından uyandırabilecekmiş.’ Dadı bunu söylemiş, sonra el bağlayıp susmuş. (Altın Kale’nin Esrarı s.10)”

Burada Dadı'nın birlikleri dışında hiçbir şey söylememiş olması önemlidir. Daha bilgili görünmek adına ya da padişahın gözüne girmek için biliyormuş gibi davranmamış veya sözü uzatmamıştır.

Aynı masalda benzer bir durum tekrarlanmıştır. Bilgi almak için bataklık ejderhasının yanına giden Küçük Sultan bu bilgi dışında tek bir kelime duyamamıştır.

“Ebeden dededen duyduğum şu kadicık bir şey var!” demiş. “Bizim soydan birisi, yüzyıllar önce böyle bir kaleye bekçi olarak girmişmiş. Ama inanın oraya nasıl gidilir, bu Altın Kale nerededir onu bilmiyorum. Size yapacağım iyilik, uyuyan Şehzade'nin kapısı önünde bekçilik eden akrabama benim selamımı götürmek ve ailenin parolasını söyleyerek ona yaklaşmaktır. 'Ejderha dili şeytan büyüünü bozar!' dersiniz akrabam size kötülükte bulunmayacak, belki de o kapıdan içeri girmenizi sağlayacaktır.”

“Böyle demiş, susmuş bataklık ejderhası. Altın sarısı derisini büzmüş, sert kıllı sakalı ile oynamış, sonra göz kapaklarından çınlamaya benzer bir ses çıkartarak bataklığa Dalmış, ortadan yok olmuş. (Altın Kalenin Esrarı s.15)”

Günlük hayatta insanlar bizim bilgimize müracaat edebilir. Böyle durumlarda müracaat edilen bilgi dışına taşmamak doğru olandır.

4.4. Zebercet Coşkun'un Yazdığı Masal Metninde Eğitsel İletiler Hangi İfadelerle Yer Almaktadır?

Bu bölümde Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninden yer alan etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve diğer iletilerin ne şekilde yer aldığı örneklerle ortaya koyulmuştur.

4.4.1. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde etik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

Yapılan inceleme sonunda Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda hiçbir etik iletiye rastlanmamıştır.

4.4.2. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde psikolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

- **Psikolojik İletiler – Çalışkanlık**

Üç Köpük masalında babalarının isteği üzerine ölümsüzlüğü arayan kardeşlerin hikâyesi anlatılmıştır. Kardeşler yola çıkmadan masalcı onlar üzerinden okuyucularına mesaj vermektedir.

“Durma ile oturma ile bir yere varılmaz, gerçekler olsa olsa aramayla taramayla bulunurmuş da onlar ne kadar aradılar taradılarsa hiçbir şey bulamamışlar. Yürürken, yürürken birden kulaklarına garip sesler gelmeye başlamış.(Sonrasında kardeşler aradıkları ipucunu bulmuşlardır.) (Altın Kale'nin Esrarı s.112)”

Bu bölümde başarı için gayret göstermenin hemen sonuç vermeyeceği, bunun için çalışmaya devam edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- **Psikolojik İletiler - Aklını Kullanmak**

Üç köpük isimli masalda 2 yerde akıl yürütmek ile ilgili mesajlar yer almaktadır. Bunlardan ilkinde, insana büyü gibi tesir eden bir dumana maruz kalan kardeşlerin kısa boylu ve akıllı olanının kendini toparlayarak diğerlerini ölümden kurtarması anlatılmıştır.

“Yalnız küçük kardeşin boyu ötekilerden kısa olduğundan, dumanın etkisinde o kadar kalmıyormuş. Biraz da cin fikirli olduğundan bir süre sonra aklını başına toplayabilmeyi başarmış. Ve birden anlamış ki en büyük ağabey ileride ölümün

kucağına doğru atılmaktadır. (Sonrasında küçük kardeş ağabeyini ölümden kurtarmıştır.) (Altın Kale'nin Esrarı s.110)”

Küçük kardeş karşılaşılan güç bir durumda önce şansı sonra -ve daha önemli olarak- akli sayesinde hem kendini hem ağabeyini kurtarmıştır. Burada aklın hayatiliğine değinilmiştir.

Aklın üstünlüğü insanı birçok tehlikeden koruyabilir. **Üç Köpük** masalındaki zeki küçük kardeş kendilerine kurulmuş tuzağı fark etmiş ve akli kullanmanın hayat kurtaracağını bir kez daha göstermiştir.

“ ‘Tuzak!’ diye bağırmış küçük kardeş. O en akıllıları imiş. ‘Bu gürültüler yeraltı perilerinin bir aldatmacasıdır! Yedi kat yerin dibinde insan yaşamaz ki! Girdiğin anda sen de ölmüş olursun. Oysa biz ölümsüzlüğü arıyoruz. Karanlığa değil, aydınlığa doğru konuşmamız gerekir!’ (Altın Kale'nin Esrarı s.112-113)”

İyiliğin ve kötülüğün alametlerini bilen küçük kardeş bir kez daha hayat kurtarmıştır. Yaşamın içinde ipuçlarını değerlendirmek elzemdir. Bu bölümlerde bu gerçeğe vurgu yapılmıştır.

• Psikolojik İletiler - Sevgi

Üç Köpük masalında sevginin gücüne dair ifadeler bulunmaktadır. Yazarın kendi kaleminden çıkan masalda, babalarının isteğiyle ölümsüzlüğün sırrını bulmaya giden 3 kardeşin aradıklarını bulduktan sonra eve dönüşleri anlatılmıştır. Kardeşler ölümsüzlük sırrı yerine oradaki tecrübelerinden söz ederler. Yedi yıl süren bu yolculuk sonunda babaları da önemli bir tecrübe edinmiştir.

“... 7 yılın hasretlileri kucaklaşmışlar, ağlayıp söylemişler. Bu koca yedi yıl içinde her biri kendince bir gerçeğe ulaşmış ama son sözü yine baba söylemiş:

-Sizi beklerken anladım yavrularım, demiş. Bu âlemde ölümsüz olan tek şey sevgidir.(Altın Kale'nin Esrarı s.115)”

Ten ölümsüzlüğü için oğullarını 7 yıl gurbete gönderen baba bu süre sonunda gönlünde biriken sevgi ve hasret ile doğru bir fikre ulaşmıştır. Ten ölümsüzlüğü beyhude bir uğraştır, önemli olan ölümsüz ruhu doyurabilmektir.

• Psikolojik İletiler – Kararlılık

Üç Köpük isimli masalda aynı hedefe sahip kararlı ve kararsız insanların farkı ortaya koyulmuştur. Bir kapının açılmasını bekleyen kalabalıktan sadece o iş üzerinde kararlılıkla duran şehzadeler amaçlarına ulaşmıştır.

“Ne var ki başladıkları işi yarıda bırakmamış delikanlılar. Vurmuşlar da vurmuşlar, vurmuşlar da vurmuşlar. Nice saatten, nice dakikadan sonra demir kapı gıcırdayarak açılmış. Onlar girmiş, kapanmış kapı. Öteki insanlar hala dışarıda bekliyor, içeri girmek için böylesine bir inat göstermediklerinden amaçlarına ulaşamıyorlarmış. (Altın Kale’nin Esrarı s.104)”

Yazar kararlılığın önemini sadece sezdirmekle kalmamış, olayın neticesini sebebiyle söyleyerek mesajına vurgu yapmıştır.

4.4.3. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde sosyolojik iletiler hangi ifadelerle yer almaktadır?

• Sosyolojik İletiler - Yardım Etmek

İnsanlar ellerinde bol nimet olmadan da ihtiyacı olanlara yardım edebilirler. Yeri gelir bir tandır ekmeğini bölüşürler, yeri gelir bir bardak suyu paylaşırlar. *Üç Köpük* masalında kısıtlı imkânları bölüşen kahramanlara rastlamaktayız.

(Kardeşler uzun bir yola çıkmıştır. Yiyecek temin edebilecekleri bir yere epey bir zaman rastlanmamışlardır.) “Vara vara bir düzlüğe varmışlar. Bakmışlar ki dallara gökyüzünde bir ulu ceviz ağacı, cevizin gölgesinde bir yaşlı adam. Yolda belde bir Allah’ın kuluna rastlamadıkları için dağın ıssızında

birdenbire karşılarına çıkan bu yaşlı adamın neyin nesi kimin fesi olduğunu merak etmişler, ne ki bir şey soramamışlar. Azık torbalarını açmışlar, yiyeceklerini onunla paylaşmışlar, sonra da başlamışlar sohbet etmeye. (Altın Kale'nin Esrarı s.107)”

Burada zorlu yolculuk şartları ile mücadele eden kişilerin ellerindeki imkânları paylaşarak gerçek birer yoldaş olabilecekleri gösterilmiştir.

Varlıklı insanların sevinçli günlerinde fakirlere yardım etmesi eski bir geleneğimizdir. Kültür aktarıcısı olan masallarımız zaman zaman buna değinirler. **Üç Köpük** masalında mutlu sona ulaşan kahramanlarımız bunun bir örneğini vermişlerdir.

“Böylece herkes huzura kavuşmuş. Bu sevinçle dünyaya şan dillere destan şenlikler düzenlemişler, yediden yetmişe tüm insanlara mutluluğun sırrını öğretmişler.

Kazan kazan yemekler pişirilmiş, öbek öbek sofralar kurulmuş. Açlar doyurulmuş.

Metre metre kumaşlarda dokutulmuş, çıplaklar giydirilmiş.

Uçsuz bucaksız toprakların her köşesi ekilmiş biçilmiş, kimse işsiz kalmamış.

Öksüz kızlarla yoksul delikanlılar evlendirilip her birine düğün dernek kurulmuş. (Altın Kale'nin Esrarı s.115-116)”

İyi kalpli varlıklı insanların sevinci bu şekilde birçok insanın sevincine dönüşmüştür. Herkes gücünün yettiği kadar durumu olmayan insanlara yardımcı olabilir. Bu sonuca ulaşmak okuyucuya bırakılmıştır.

• Sosyolojik İletiler - Ailenin Önemi

Üç Köpük masalında babalarının isteğini yerine getirmek için yola çıkan üç kardeşin bir bilge kişi ile konuşmasına yer verilmiştir. Bilge kişi başarının sırrını beraber hareket etmek olarak açıklamıştır.

“Siz ak yüzlü, ak yürekli delikanlısınız. Ekmeğinizi benimle paylaştınız. Bunun altında kalmak istemediğim için son bir şey daha

söyleyeceğim. Sakın ola birbirinize düşman olmayasınız! Yoksa Bingöllerin üç köpüğü bile kimseye ölümsüzlük getiremez! İşin sırrı beraberliktedir! (Altın Kale'nin Esrarı s.108) ”

Burada kardeşlerin birbirine düşman olmasının ölümsüzlük etkisini bile yok edebileceğiz söylenmektedir. Okuyucuya ve dinleyeceğim ailenin kendi içinde oluşan düşmanlığının ne kadar ölümcül olacağı ifade edilmiştir.

4.4.4. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde ekonomik iletiler ne şekilde yer almaktadır?

Yapılan inceleme sonunda Zebercet Coşkun'un yazdığı Üç Köpük isimli masalda hiçbir ekonomik iletiye rastlanmamıştır.

4.4.5. Zebercet Coşkun'un yazdığı masal metninde diğer iletiler ne şekilde yer almaktadır?

- **Diğer İletiler - Dermansız Dert Yoktur**

Üç Köpük masalında bir istisnaya yer verilmiştir. Her sorunun bir çözümü vardır ama ölüm bunlara dâhil değildir. Bu masalda babaları çocuklarından imkânsız istemektedir.

(Babaları çocuklarından bir isteği olduğunu bildirmiştir.)

“Her derdin bir dermanı bulunur’ demişler üç oğlun üçü birden ‘Bir tek ölüme çare yoktur.’ (Altın Kale'nin Esrarı s.101)”

Masalın devamında Lokman Hekim efsanesinde gelişen olaylara benzer bir şey olmuştur. Üç kardeş ölümsüzlük için çare olan kayanın yanındaki üç köpüğü

bulmuş ancak onları almamışlardır. Burada, biraz abartılı olarak, ölüme dahi çare bulunacağı savunulmuştur.

• Diğer İletiler - Dert Tadını Kaçırır

Üç köpük masalında yine çok varlıklı bir insanın yaşadığı bir sıkıntı ile hayatının tadının kaçması konu edilmiştir. Uçsuz bucaksız tarlaları, sayısız çalışanları ve ölçüsüz zenginliği olan ağa, ölüm fikri altında ezilmekte ama bunu açığa vuramamaktadır.

“Gün gelmiş yaşlı çiftçi artık bu konudan başkasını düşünmemeye, büyük bir kasa içinde kendi kendini yiyip bitirmeye başlamış. Artık ne gülde tat buluyor ne de bülbül sesi onu avutabiliyormuş. Ama çocuklarını gurbetlere salmadan önce onların yola yokuşa dayanacak yaşa gelmelerini bekliyormuş. (Altın Kale’nin Esrarı s.100)”

• Diğer İletiler - Gereği Kadar Konuşmak

Üç Köpük isimli masalda çocuklarından bir isteği olan baba, bu arzusunu dile getirmiş ve bu konu dışına hiç çıkmamıştır.

(Baba hayatının öneminden söz etmektedir. Sonra çocuklarından ölümsüzlüğün çaresini bulmalarını istemiştir. Bunu nasıl yapacaklarını soran çocuklara babaları üç köpük efsanesini anlatmıştır.) “O gün, bu gün o yerlerin adı Bingöller olarak kalmıştır. Bu göllerin içinde bir göl varmış ki onun suyundan içen ölümsüzlüğe ulaştırmış ama o gölün hangisi olduğunu kimsecikler bilmezmiş. Benim size söyleyeceklerim bu kadardır sevgili çocuklarım, ötesi size kalmış bir iştir.” demiş, susmuş babaları. Başka da tek kelime konuşmamış. (Altın Kale’nin Esrarı s.102)”

Bir isteğimiz olduğu zaman onu yeteri kadar kelime ile ifade etmemiz gerekir. İsteğimizi ne anlaşılmayacak kadar az ne de konu dağılacak kadar çok sözcük ile anlatmamalıyız.

(3 kardeş öğrencilerine ders veren Bilgin Hoca'ya ölümsüzlüğün sırrını sormuşlardır. Bilgin Hoca onlara kâfi derecede cevap verip şu ifadeleri kullanmıştır.)
 “ ‘Benim size söyleyebileceğim işte bu kadardır çocuklarım! Buradan öte her şey sizin isteğinize, anlayışınıza ve gayretinize kalmıştır. İster dönün gidin baba ocağına, isterseniz burada kalın ilim öğrenin! Ya da yine düşeceksiniz yollara, güzelliğin derman, yiğitlerin harman olduğu o ülkeyi bulmak için...’

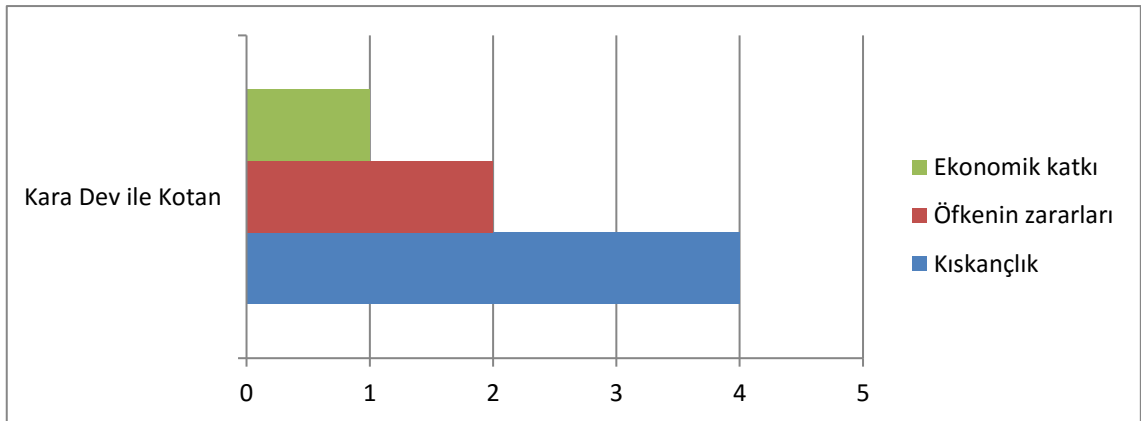
Başka bir şey söylememiş Bilgin Hoca, başını yine kara kaplı kitabına eğmiş, yine okumaya, yine düşünmeye, yine düşündüklerini öğrencilerine aktarmaya başlamış. (Altın Kale'nin Esrarı s.106)”

Üç köpük masalının ilerleyen bölümlerinde sorulan bir soru üzerine tekrar gereği kadar konuşmak iletisine yer verilmiştir. Gereğinden fazla konuşmak insanlara fayda sağlamaz. Bu nedenle kültürümüzde bizden istenilenden fazlasını söylemek hoş karşılanmamaktadır. Masal metinleri aracılığıyla bu durum okuyuculara ve dinleyicilere aktarılmıştır.

4.5. Zebercet Coşkun'un Derlediği ve Yazdığı Masal Metinlerinin Sahip Oldukları Eğitsel İletiler Nelerdir?

Bu bölümde masal metinlerinin olay örgüsü ile metinlerde bulunan iletilerin tespiti ele alınmıştır.

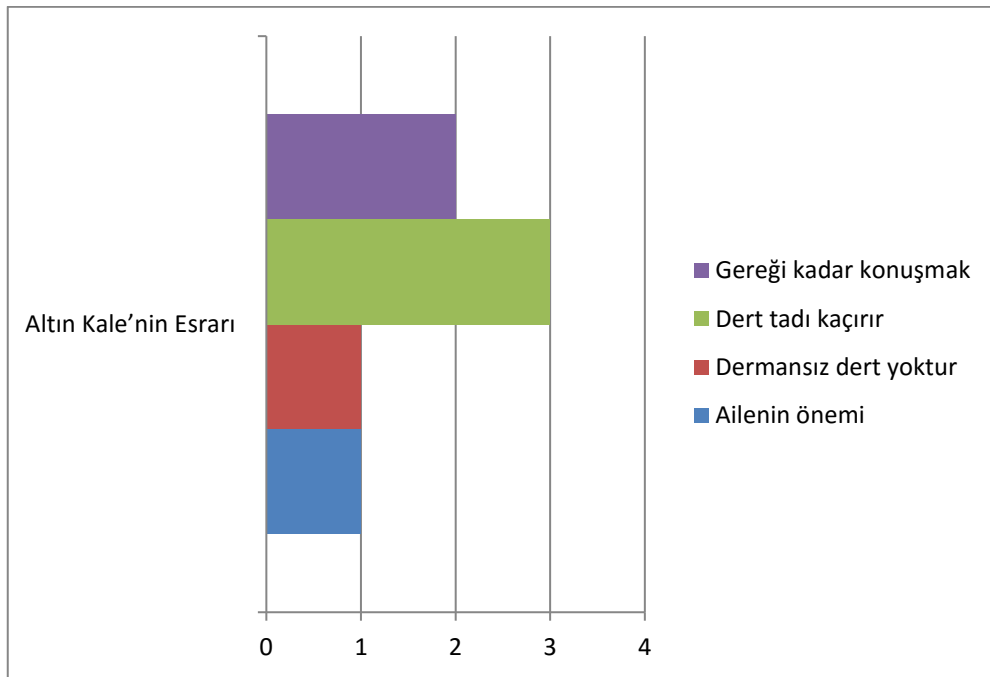
• Kara Dev ile Kotan

Şekil 4.7. Kara Dev ile Kotan masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda etik iletilerden kıskançlığın zararları (n=4) ve öfkenin zararları (n=2) yer almıştır. Ekonomik iletilerden ekonomik katkı (n=1) iletisi tespit edilmiştir. Psikolojik, sosyolojik ve diğer iletiler masalda yer almamıştır.

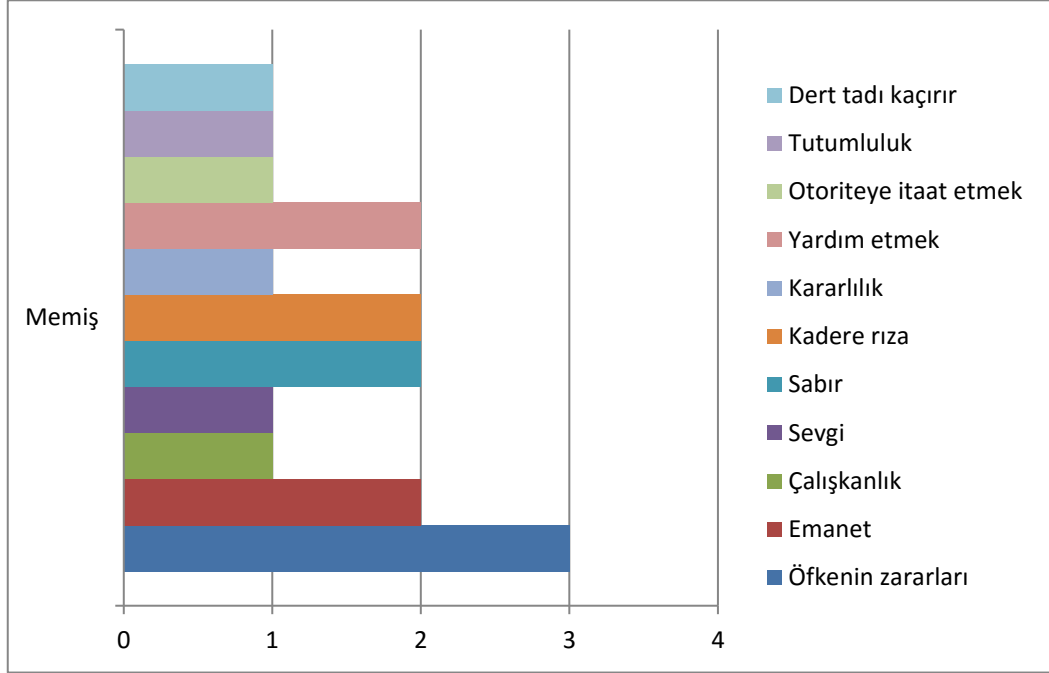
• **Altın Kale'nin Esrarı**

Şekil 4.8. Altın Kale'nin Esrarı masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Sosyolojik iletilerden ailenin önemi (n =1) yer almıştır. Diğer iletilerden dermansız dert yoktur (n=1), dert tadı kaçırır (n=3), gereği kadar konuşmak (n=2) yer almaktadır. etik ve ekonomik iletiler masalda yer almamıştır.

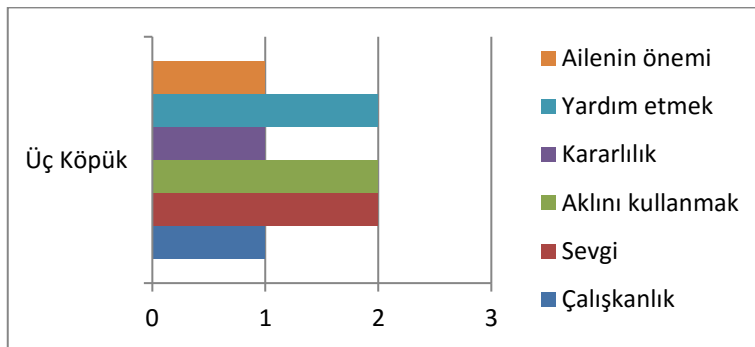
• **Memiş**

Şekil 4.9. Memiş masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda etik iletilerden öfkenin zararları (n=3) ve emanet (n=2) kullanılmıştır. Psikolojik iletilerden çalışkanlık(n=1), sevgi (n=1), sabır (n=2), kadere rıza (n=2) ve kararlılık (n=1) iletilerine yer verilmiştir. Sosyolojik iletilerden yardım etmek (n=2) ve otoriteye itaat etmek (n=1) kez yer almıştır. Ekonomik iletilerden tutumluluk (n=1) verilmiştir. Diğer iletilerden dert tadı kaçırır (n=1) iletisi yer almıştır.

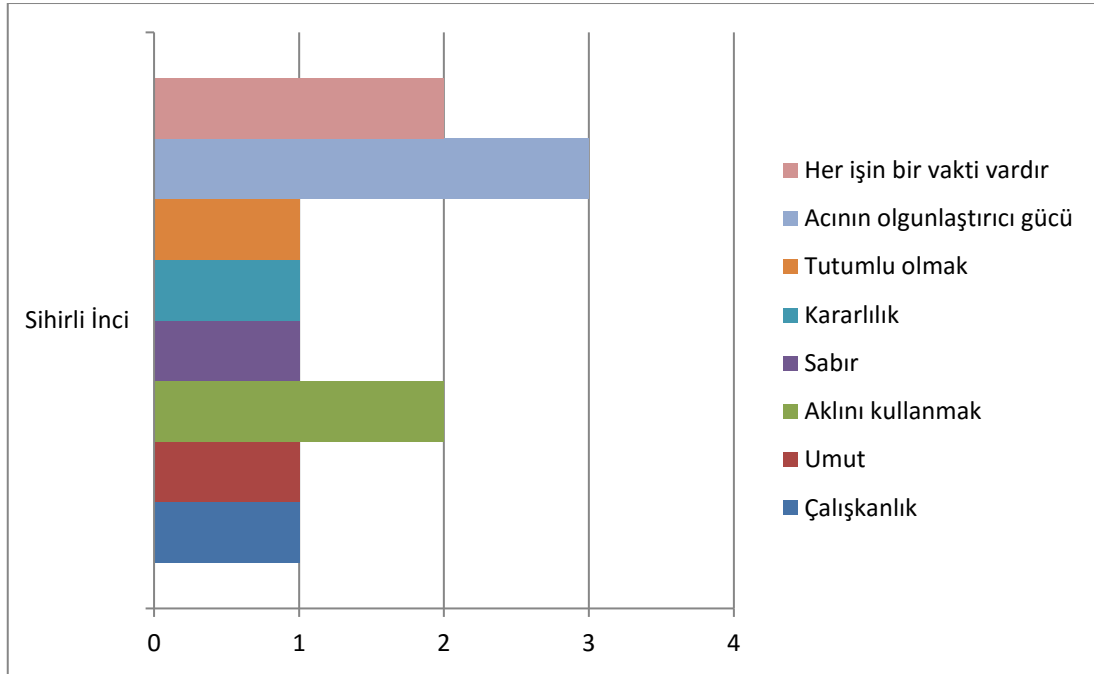
• **Üç Köpük**

Şekil 4.10. Üç Köpük masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda psikolojik iletilerden çalışkanlık (n=1), sevgi (n=2), aklını kullanmak (n=2) ve kararlılık (n=1) bulunmaktadır. Sosyolojik iletilerden yardım etmek (n=2) ve ailenin önemi (n=1) masalda yer bulmuştur. Diğer iletilerden dermansız dert yoktur (n=1), dert tadı kaçırır (n=1) ve gereği kadar konuşmak (n=2) ile ilgili cümleler kullanılmıştır. Masalda etik ve sosyolojik ileti kullanılmamıştır.

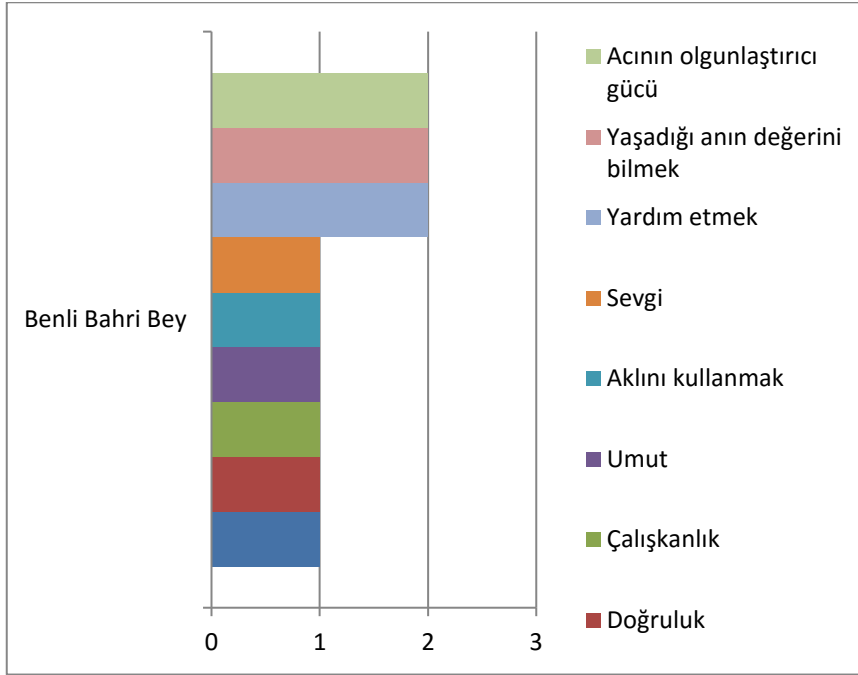
• Sihirli İnci

Şekil 4.11.Sihirli İnci masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda psikolojik iletilerden çalışkanlık (n=1), umut (n=1), aklını kullanmak (n=2), sabır (n=1) ve kararlılık (n=1) yer almıştır. Ekonomik iletilerden tutumlu olmak (n=1) vardır. Diğer iletilerden acının olgunlaştırıcı gücü (n=3) ve her işin bir zamanı vardır (n=2) iletileri ifade edilmiştir.

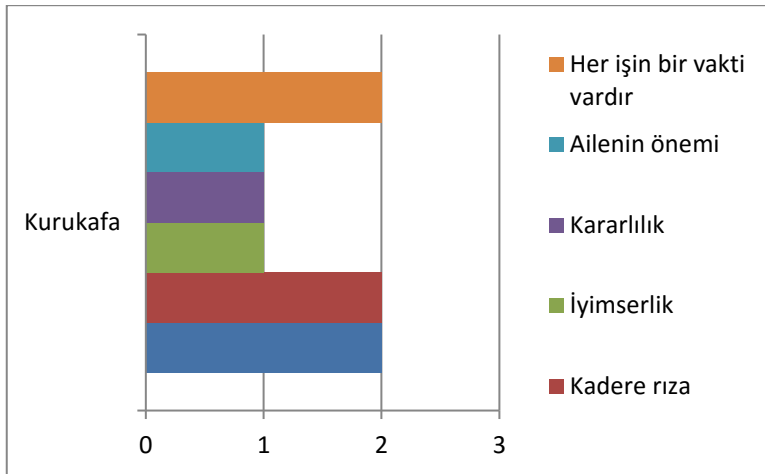
• Benli Bahri Bey

Şekil 4.12. Benli Bahri Bey masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda etik iletilerden ön yargının zararları (n=1) ve doğruluk (n=1) yer almıştır. Psikolojik iletilerden çalışkanlık (n=1), umut (n=1), aklını kullanmak (n=1) ve sevgi (n=1) ile ilgili bölümler vardır. Sosyolojik iletilerden yardım etmek (n=2) kullanılmıştır. Diğer iletilerden yaşadığı anın değerini bilmek (n=2) ve acının olgunlaştırıcı gücü (n=1) iletilerine yer verilmiştir.

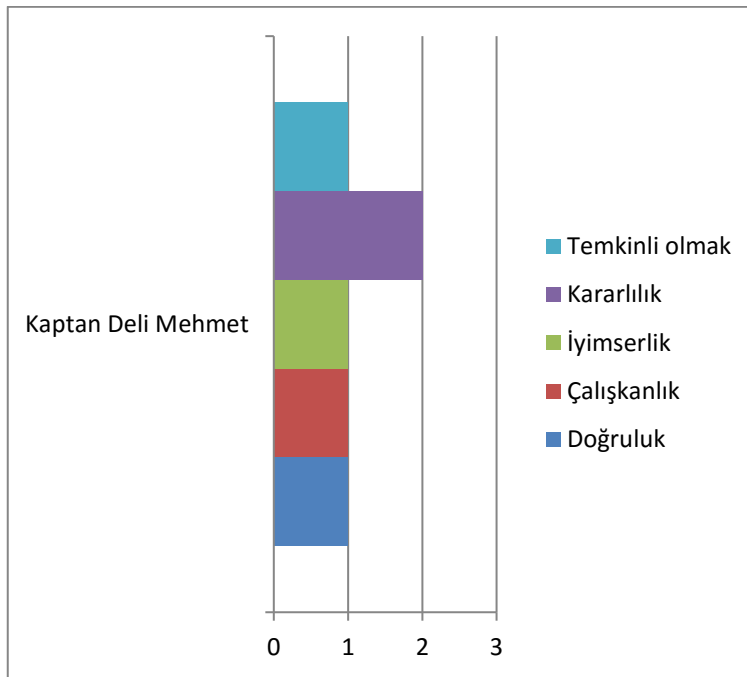
• Kurukafa

Şekil 4.13. Kurukafa masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda etik iletilerden sözünde durmak (n=2) kullanılmıştır. Psikolojik iletilerden kadere rıza (n=2), iyimserlik (n=1) ve kararlılık (n=1) mesajlarına yer verilmiştir. Sosyolojik iletilerden ailenin önemi (n=1) ifade edilmiştir. Diğer iletilerden her işin bir vakti vardır (n=2) yer almıştır. Masalda ekonomik ileti yoktur.

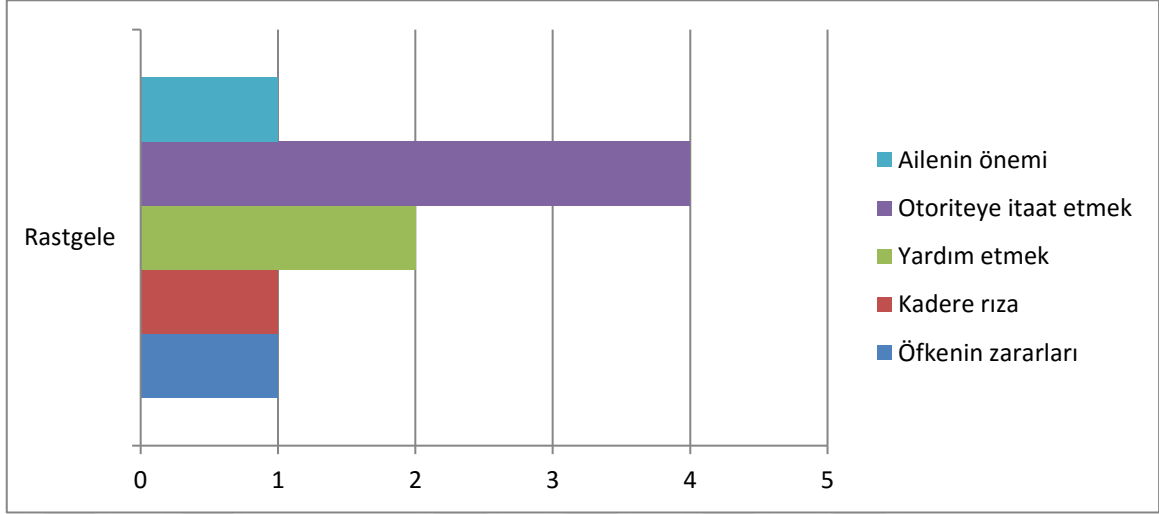
• **Kaptan Deli Mehmet**

Şekil 4.14. Kaptan Deli Mehmet masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda etik iletilerden doğruluk (n=1) ile ilgili ifade bulunmaktadır. Psikolojik iletilerden çalışkanlık (n=1), iyimserlik (n=1), kararlılık (n=1) ve temkinli olmak (n=2) ile ilgili mesajlar verilmiştir. Diğer iletilerden yaşadığı anın değerini bilmek (n=1) iletisine yer verilmiştir. Masalda sosyolojik ve etik ileti bulunmamaktadır.

• Rastgele

Şekil 4.15. Rastgele masalında bulunan iletiler (n)

Masalda Bulunan İletiler: Bu masalda etik iletilerden öfkenin zararlarına (n=1) değinilmiştir. Psikolojik iletilerden kadere rıza(n=1) ve iyimserlik ile ilgili mesajlar vardır. Sosyolojik iletilerden yardım etmek (n=2), otoriteye itaat etmek (n=4) ve ailenin önemine (n=1) ilişkin mesajlar vardır. Ekonomik ve diğer iletiler ile ilgili ifadeler rastlanmamıştır.

V. BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler

Çocuklar hayata dair ilk derslerini masallardan alırlar. İyi ve kötü işleri, doğru ve yanlış davranışları masallarda görürler. Bu sebeple masal birer eğlenceli bir öğüt olarak karşımıza çıkar. Çocuklar kahramanların yapıp ödüllendirildiği veya zarar gördüğü davranışlara şahit olurlar. Bu sayede çocuklara söz ile anlatılması zor olan birçok iş örnek olaylarla ortaya koyulur. Çocuk hayat derslerini keyif aldığı bir ortamdan alır ve kişiliğini oluştururken bu tecrübeleri kullanır.

Zebercet Coşkun, masallarının çoğunu Marmara çevresinden derlemiştir. *Memiş* masalı ise Ankara yöresine aittir. Üç Köpük masalı yazarın kendi yazdığı bir metindir. Derlediği masallara olayın akışını değiştirecek bir müdahalede bulunmamıştır. Coşkun, kendi yazdığı masalı dil ve içerik yönünden diğerlerine benzetmiştir.

Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masalları incelendiğinde çocuklara istendik davranışları kazandırmaya yönelik iletilerin oldukça fazla olduğu görülmüştür. Masalların içine göze batmayacak şekilde yerleştirilen bu iletiler, çocukların olumlu bir kişilik geliştirmelerine yardımcı olabilecek niteliktedir. Bazı olumlu davranışlar olayın içinde hissedilirken bazıları anlatıcı tarafından açık açık ifade edilmiştir. Bununla birlikte sebepleri açıklanarak verilen iletiler de vardır. Anlatıcı bunu mesajını güçlendirmek için yapmıştır. Masalların içinde en çok psikolojik (n=35) iletilere yer verilmiştir. Onun ardından hiçbir gruba dâhil edilmeyen diğer iletiler (n=21) yer almaktadır. Sonrasında ise sosyolojik (n=17) ve etik (n=17) iletiler metinlerde kullanılmıştır. En az kullanılan iletiler ise ekonomik (n=4) iletilerdir.

Kara Dev ile Kotan masalında etik iletilere (n=6) ağırlık verilmiştir. Kısa bir masal olması ve sade bir dille kaleme alınması sebebiyle ders içinde kullanmaya oldukça uygun bir masal metnidir.

Memiş, içinde en çok ileti bulunduran masaldır. Bu masalda etik iletiler (n=5), psikolojik iletiler (n=7), sosyolojik iletiler (n=3), ekonomik iletiler (n=1) ve diğer iletiler (n=1) bulunmaktadır. Altın Kale'nin Esrarı masalında sosyolojik (n=1) ve diğer iletilere (n=6) yer verilmiştir. Üç Köpük masalında psikolojik iletilere (n=6), sosyolojik iletilere (n=3) ve diğer iletilere (n=4) yer verilmiştir. Sihirli İnci masalında psikolojik iletilere (n=6), ekonomik iletilere (n=1) ve diğer iletilere (n=5) yer verilmiştir. Benli Bahri Bey masalında psikolojik iletilere (n=4), etik iletilere (n=1), sosyolojik iletilere (n=1) ve diğer iletilere (n=3) yer verilmiştir. Kurukafa masalında etik iletiler (n=2), psikolojik iletiler (n=4), sosyolojik iletiler (n=1) ve diğer iletiler (n=2) bulunmaktadır. Kaptan Deli Mehmet masalında etik iletiler (n=1), psikolojik iletiler (n=5) ve diğer iletiler (n=1) içeren ifadeler vardır. Rastgele masalında etik iletiler (n=1), psikolojik iletiler (n=1) ve sosyolojik iletiler (n=6) içeren ifadeler vardır.

Bu çalışma sonunda Zebercet Coşkun'un masal metinlerinde çocuklara istendik davranışları kazandırmaya yönelik ifadelerin yoğun şekilde bulunduğu tespit edilmiştir. Günümüzün önemli sorunlarından olan müspet örnek şahsiyetlere masallarda başarıyla yer verilmiştir. Masal tabiatı gereği çocukların bu kişiliklerden olumlu etkileneceği düşünülmektedir. Bu masallarda toplumun milli kimliğini korumaya dönük mesajlar olduğu gibi olumlu dini mesajlar da bulunmaktadır. Böylelikle çocukların ruh dünyaları çok yönden beslenmiştir.

Bu çalışmada sonucunda ortaya çıkan öneriler şu şekildedir:

- Masallar Türkçe dersi içinde canlandırma çalışmalarına uygundur. Öğretmenler masal metinlerini drama çalışmaları için düzenleyebilir.
- Kara Dev ile Kotan masalı diğerlerine göre daha kısadır. Bu nedenle gerekli etkinlikler düzenlenerek ders kitaplarında bu masala yer verilebilir.
- Bu masallar okuma alışkanlığı edindirme çalışmalarında kullanılmalıdır. Ayrıca değerler eğitiminde ileti çeşitleri ve sayıları dikkate alınarak kullanılabilirler.

KAYNAKÇA

- Akbayır, S. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aslan, F. (1977). *Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Bilkan, A. F. (2009). *Masal Estetiği, (2.Baskı)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Boratav, P. N. (2009). *Zaman Zaman İçinde (2.Baskı)*. Ankara İmge: Kitapevi.
- Boztilki, G. (2012). *Eğitim Boyutuyla Türk Edebiyatında Fantastik ve Masalsı Öğeler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş., Demirer F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (18.Baskı)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cihandir, Y. (2009). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Okul Öncesi Çocukların Ninni, Tekerleme ve Masallar Aracılığı ile Türkçe Dil Becerilerini Kazanmaları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, Z. (1988). *Altın Kale'nin Esrarı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Coşkun, Z. (1990). *Kara Dev ile Kotan*. İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Coşkun, Z. (1997). *Sihirli İnci*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Çokum, S. (1987). Soruşturma:1. M. R. Şirin (Ed). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı (316)*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

- Demiray, K. (1977). *Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: İnkılap ve Aka.
- Demirel, Ş. , Geçen, M. A. , Seven S. , Tozlu, N ve Uludağ, M. A. (2011). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık. Devellioğlu, F.(1995). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat (12. Baskı)*. Ankara.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2005). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayınları.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı (3. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- <http://www.biyografya.com/biyografi/2917> 27 Mayıs 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Kabaklı, A. (2002). *Türk Edebiyatı 1. Cilt (10. Baskı)*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kayman, F. (2011). *Bingöl'de Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Yeni Yüzyıl İçin Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Oğuzkan, F. (1987) *Yerli ve Yabancı Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara, Emel Matbaası.
- Oğuzkan, F. (2013). *Yerli Yabancı Örneklerle Çocuk Edebiyatı (10. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öncül, R.(2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Özdemir, E. (1983). *Yazı ve Yazınsal Türler*. İstanbul:Varlık Yayınları.
- Özdemir, E. (1992). *Yazınsal Türler*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Özkan, P. (2014). *Hatay (Antakya) Masallarının Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Saltık, O. (2016). *Derlenmiş Masallar ile Kurgulanmış Masalların Çocuğa Göreliliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Savaş, B.(2006). *Okuma Eğitimi ve Çocuklarda Dil Gelişimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sever, S.(2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2011) *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı: El Kitabı*.Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R.(1998) *Masal Atlası*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Şirin, M. R.(2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- TDK (2011). *Büyük Türkçe Sözlüğü, 2. Baskı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Toprak, M.(2016). *Yücel Feyzioğlu'nun Derlediği Türk Dünyası Masallarında Çocuklara Yönelik İstendik Davranışların Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Türkeş, U.G. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A.ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı (3. Baskı)*.Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yasa, M.(2014). *Mevlana İdris Zengin'in Masal Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yavuz, M. H. (2002). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yavuz, M. H. (1996). *Masalların Eğitim İşlevleri ve Dil Öğretimindeki Yeri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

09.12.1988 tarihinde Kırıkkale’de doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kırıkkale’de tamamladı. 2011 yılında Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Türkçe öğretmenidir.

İletişim Adresi: Toki Kayaşehir 7. Bölge 101/21 Başakşehir/İSTANBUL

e-posta: ademoflaz@gmail.com

Telefon: 554 886 60 56

TUTANAK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans
öğrencisi Adem OFLAZ'ın Yüksek Lisans tez savun-
masında "Zebercet Coşkun'un Dertlene ve Yazma
Masallarının Gocub Eğitimi Açısından İncelenmesi"
adlı çalışmasının başlığı "Zebercet Coşkun'un
Dertlene ve Yazma Masallarının Eğitsel İletiler Açıl-
sından İncelenmesi" şeklinde değiştirilmesi uygun
görülmüştür.

15.09.2016

Yrd. Doç. Dr. Hidayet ÖLÇAN
(Danışman)

Doç. Dr. Kemalettin DENİZ
(Üye)

Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU
(Üye)

